

Sexuella trakasserier i akademien

En internationell forskningsöversikt

Sexuella trakasserier i akademien

En internationell forskningsöversikt

VR1813

Dnr 2.5-2018-918

ISBN 978-91-7307-371-4

Författare: Fredrik Bondestam & Maja Lundqvist

Swedish Research Council

Vetenskapsrådet

Box 1035

SE-101 38 Stockholm, Sweden

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Bakgrund.....	6
Resultat.....	6
Prevalens	6
Konsekvenser	7
Forskningsfältet	7
Summary	8
Background.....	8
Results	8
Prevalence	8
Consequences.....	9
The field of research.....	9
Inledning	10
Uppdraget.....	10
Sökprocessen.....	11
Rapporten.....	13
Disposition	13
Definitioner och avgränsningar	13
Sexuella trakasserier i akademien – en bakgrund.....	14
Internationellt.....	14
Sverige	15
Forskningsöversikter	18
Om materialet	18
Analyserade artiklar	18
Kunskapsläge – en fördjupad bild.....	21
Vad är sexuella trakasserier?	21
Prevalens.....	23
Konsekvenser av sexuella trakasserier.....	25
Förklaringsmodeller vid sexuella trakasserier.....	26
Prevention – förebyggande insatser mot sexuella trakasserier	29
Sammanfattning.....	30
Rekommendationer	31
Praktik.....	31
Policy.....	32
Forskning	32
Analytisk kommentar	33

Topprankade publikationer	35
Om materialet	35
Analyserade artiklar	36
Prevalens ämnesövergripande	36
Prevalens vård och medicin	40
Prevalens bystander	42
Prevalens övriga	42
Övriga studier	43
Sammanfattning	46
Prevalens	46
Utsatthetens former	46
Vetenskaplig kvalitet	47
Rekommendationer	47
Praktik	47
Policy	48
Forskning	49
Analytisk kommentar	50
 Svensk forskning	 54
Om materialet	54
Analyserade artiklar	54
Kartläggningar från akademien	53
Kvalitativa studier – sexuella trakasserier i akademien	61
Kvalitativa studier – villkor i akademien	63
Kunskapsläge – en fördjupad bild	65
Begrepp, definitioner och språk	66
Varför sker sexuella trakasserier?	67
Sammanfattning	68
Rekommendationer	68
Praktik	68
Policy	69
Forskning	69
Analytisk kommentar	70
 Övrig nordisk forskning	 71
Om materialet	71
Analyserade artiklar	71
Sammanfattning	75
Analytisk kommentar	76

Prevalens – tematisk analys	78
Vad vet forskning?	78
Definitioner och kunskapsanspråk	79
Underrapporteringens dubbelhet	79
Metod som problem	81
Diversifierad utsatthet.....	82
Vad behöver forskning veta?.....	82
Avslutande diskussion	84
Sammanfattning av resultat.....	84
Prevalens.....	84
Konsekvenser.....	84
Forskningsfältet	85
Om forskningsfältets brister	85
Forskning om sexuella trakasserier med andra ord.....	87
Vad är sexuella trakasserier i akademien?	87
Ett analytiskt svar på frågan.....	89
Avslutning.....	90
Referenslista	92
Inledning	92
Forskningsöversikter.....	95
Övrig refererad litteratur	97
Topprankade publikationer	97
Övrig refererad litteratur	100
Svensk forskning.....	101
Övrig refererad litteratur	104
Övrig nordisk forskning.....	104
Övrig refererad litteratur	108
Prevalens – tematisk analys.....	108
Avslutande diskussion.....	110
Bilaga 1 – om sökprocessen.....	111
Avgränsningar av söktermer	111
Val av databaser	111
Samtliga databaser som används som källor i uppdraget.....	112
All forskning om sexuella trakasserier.....	113
Forskningsöversikter.....	113
Topprankade publikationer	114
Svensk och övrig nordisk forskning	114

Förord

För ett år sedan, den 15 oktober 2017, startade i USA det s.k. *#MeToo*-uppropet mot sexuella trakasserier, vilket i vårt land ledde till ett stort antal upprop inom olika branscher. *#Akademiuppropet* samlade cirka 2 500 underskrifter i högskolan. Svenska lärosäten har därför stärkt sitt arbete att motverka sexuella trakasserier och regeringen har också uppmanat lärosätena att synliggöra detta arbete.

Vetenskapsrådet har sedan 2003 en jämställdhetsstrategi och arbetar för jämställdhet inom hela sitt verksamhetsområde. Vi har tagit fram denna forskningsöversikt då vi under förra årets *#MeToo*-upprop såg att det saknades en aktuell bild av vilken forskning som finns om sexuella trakasserier inom akademien. Min förhoppning är att forskningsöversikten ska bidra till diskussion och kunna vara ett underlag till universitetens och högskolornas angelägna arbete.

Forskningsöversikten är författad av Fredrik Bondestam och Maja Lundqvist vid Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet, vilka också svarar för slutsatser och överväganden.

Jag vill framföra ett varmt tack till författarna för arbetet med denna forskningsöversikt.

Stockholm, 15 oktober 2018

Sven Stafström
Generaldirektör, Vetenskapsrådet

Sammanfattning

Bakgrund

Vetenskapsrådet har beställt en forskningsöversikt om sexuella trakasserier i akademien av Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet. Syftet är att ge en bild av aktuellt kunskapsläge i internationell forskning. Översikten bygger på en genomgång av närmare 800 publikationer av totalt 5 561 under perioden 1966–2018, vilka selekterats genom en omfattande sökprocess i litteraturlatabaser.

Rapporten är strukturerad i linje med uppdraget från Vetenskapsrådet. I fyra olika kapitel analyseras (a) befintliga forskningsöversikter om sexuella trakasserier i akademien och arbetslivet i stort, (b) ett urval topprankade, peer review-granskade forskningsartiklar om sexuella trakasserier i akademien, (c) samtlig svensk och övrig nordisk forskning om sexuella trakasserier i akademien, samt (d) kunskapsläget och metodologiska utmaningar när det gäller prevalens, det vill säga förekomsten av utsatthet för sexuella trakasserier i akademien.

Resultat

Varje kapitel refererar innehållet i aktuell forskning och sammanfattningar av resultat görs separat i dessa delar. Dessutom görs sammanställningar av rekommendationer för praktik, policy och forskning i varje kapitel.

Övergripande finns generella resultat från hela det studerade internationella forskningsfältet som berör prevalens, konsekvenser av utsatthet och utmaningar för forskningsfältet som sådant. Dessa är i korthet:

Prevalens

- Trakasserier på grund av kön är den vanligaste formen av utsatthet i akademien, enligt det här studerade forskningsfältet. Sexuella trakasserier förekommer inom alla discipliner i akademien och utsatthet rapporteras av alla grupper (studenter, doktorander, anställda).
- Internationella studier visar på stor variation i prevalens när det gäller sexuella trakasserier; från två till 93 procent beroende på en mängd olika faktorer. 20 till 25 procent av studerande kvinnor i USA rapporterar utsatthet i flertalet stora studier. Utsatthet för sexuella trakasserier i akademien i topprankade artiklar varierar mellan elva och 73 procent för kvinnor och mellan tre och 26 procent för män. I svenska kartläggningar uppger fyra till 26 procent kvinnor och två till sex procent män att de har erfarenheter av sexuella trakasserier.
- Generellt sett gäller att studier som bygger på stora och breda urval, innefattar detaljerade frågor om erfarenheter av utsatthet och/eller fokuserar grupper med begränsat inflytande över sin studie- eller arbetssituation, ger högre rap-

porterad förekomst av sexuella trakasserier. Det internationella forskningsfältet klarlägger att studerande, yngre kvinnor, kvinnor med osäkra anställningsvillkor och särskilda minoriteter (etnicitet och sexualitet) är mer utsatta för sexuella trakasserier än andra grupper.

- Det finns inget som tyder på att andelen utsatta högskolestuderande kvinnor och män i USA minskar över tid.

Konsekvenser

- Utsatthet för sexuella trakasserier leder till fysiska, psykiska och yrkesmässiga konsekvenser för individer.
- Forskningsstöd finns för att sexuella trakasserier i akademien kan leda till depression, ångest, posttraumatiskt stressyndrom, fysisk värk, oönskade graviditeter, sexuellt överförbara sjukdomar, ökad alkoholanvändning, försämrade karriärmöjligheter, minskad arbetsmotivation, uppsägning, med mera för de utsatta individerna.
- Det saknas i princip forskning om konsekvenser av utsatthet för sexuella trakasserier för arbetsgrupper, arbetsmiljö och organisationskultur i akademien.
- Underrapportering av utsatthet i prevalensstudier är ett väl dokumenterat och omfattande problem.
- En majoritet av utsatta för sexuella trakasserier rapporterar inte händelserna.

Forskningsfältet

- Kvantitativa studier med tvärsnittsdata dominerar det internationella forskningsfältet generellt sett.
- Forskning om sexuella trakasserier i akademien brottas övergripande med utmaningar kring definitioner, urval, mätmetoder och underrapportering.
- Teorianknytning i forskning om sexuella trakasserier i akademien är bristfällig. I huvudsak bedrivs forskning med utgångspunkt från nationella, juridiska definitioner av sexuella trakasserier.
- En majoritet av forskningsöversikterna och de topprankade artiklarna är publicerade på engelska med empiri från USA och i viss utsträckning även andra anglosaxiska språkområden.
- En majoritet av de granskade topprankade studierna bygger på begränsade och okontrollerade tvärsnittsdata, brist på slumpmässiga urval och bortfallsanalyser, samt bristande statistiska analysredskap.
- Det analyserade forskningsfältet som helhet präglas av en ofta oreflekterad kontextbundenhet, bristfällig teoretisering av frågeställningar och metodval, begränsad begreppsförståelse utöver strikt juridiska tillämpningar, samt en alltför ensidig binär könsförståelse.
- Det svenska forskningsfältet saknar större prevalensstudier av hög kvalitet. Från mitten av 00-talet utgörs forskning av ett antal kvalitativa studier utifrån främst feministisk våldsteori, feministisk sociologi, genusvetenskap och organisationsteori.
- Kunskapsläget och forskningsfältet i övriga Norden är splittrat och oklart.
- Forskning som tar hänsyn till utsatthetens diversifiering och fokuserar på intersektionella dimensioner i relation till sexuella trakasserier saknas i stor utsträckning i det analyserade materialet.
- Förövarstudier eller annan forskning som huvudsakligen fokuserar på förövare saknas i det analyserade materialet.

Summary

Background

The Swedish Research Council has commissioned a research review on sexual harassment in academia from the Swedish Secretariat for Gender Research, University of Gothenburg. The aim is to provide an overview of current knowledge in international research. The review is based on an analysis of approximately 800 publications out of a total of 5 561 during the period 1966–2018, which were selected through an extensive search process in literature databases.

The report is structured in line with the commission of the Swedish Research Council. In four different chapters, the focus is on (a) existing research reviews on sexual harassment in academia and working life at large, (b) a selection of top-ranked, peer-reviewed research articles on sexual harassment in academia, (c) all Swedish and other Nordic research publications on sexual harassment in academia, as well as (d) the state of knowledge and methodological challenges of research on prevalence of sexual harassment.

Results

Each chapter references the contents of current research, and summaries of results are made separately in these sections. In addition, compilations of recommendations for practice, policy and research are made in each chapter.

More generally, there are results from the entire international research field that deals with prevalence, consequences and challenges for the research field as such, which in brief are:

Prevalence

- Gender harassment is the most common form of exposure within academia, according to this research field. Sexual harassment occurs in all disciplines in academia and is reported by all groups (students, doctoral students, employees).
- International studies show a large variation in prevalence; from 2 to 93 per cent depending on a variety of factors. 20 to 25 per cent of female students in the United States have experienced sexual harassment according to several major studies. In top-ranked peer-reviewed articles, the prevalence of sexual harassment in academia varies between 11 and 73 per cent for women, and between 3 and 26 per cent for men. In Swedish surveys, from 4 to 26 per cent of females and 2 to 6 per cent of males report experiences of sexual harassment.
- Studies based on a large and wide selection of respondents, which include detailed questions on experiences of sexual harassment and/or focus groups with limited influence over their situation, result in a higher reported incidence of sexual harassment. The international research field shows that students, younger women, women with insecure employment conditions and certain

minorities (ethnicity and sexuality) are more exposed to sexual harassment than other groups.

- There is nothing to suggest that the proportion of university students experiencing sexual harassment in the United States is decreasing over time.

Consequences

- Exposure to sexual harassment leads to physical, psychological and professional consequences for individuals.
- Evidence-based research confirms that sexual harassment in academia can lead to depression, anxiety, post-traumatic stress disorder, physical pain, unwanted pregnancies, sexually transmitted diseases, increased alcohol use, impaired career opportunities, reduced job motivation, and more.
- There is no research available on the consequences of sexual harassment for work teams, work environments and organisational culture in academia.
- Underreporting of experiences of sexual harassment in research on prevalence is a documented and extensive problem.
- More than half of the students and faculty experiencing sexual harassment do not report the events to management.

The field of research

- Quantitative cross-sectional studies dominate the international research field in general.
- Research on sexual harassment in academia has several challenges concerning inadequate definitions, samples, survey methods and underreporting.
- Research on sexual harassment in academia lacks coherent theoretical perspectives. Instead, research is foremost conducted on the basis of national legal definitions of sexual harassment.
- More than half of the research reviews and the top-ranked peer-reviewed articles are published in English, with empirical data from the United States and, to a certain extent, other English-speaking countries.
- More than half of top-ranked peer-reviewed articles are based on limited and uncontrolled cross-sectional data, lack of randomised samples and, to some extent, have inadequate statistical analysis.
- The analysed field of research as a whole is characterised by context-specific empirical studies, inadequate theorisation of research questions and methodology, mainly juridical conceptualisations of sexual harassment, and a simplistic, binary understanding of gender as such.
- The Swedish research field lacks major studies on prevalence of high quality. As a contrast to the research field in general, some of the recent qualitative studies are based on feminist theories on violence, feminist sociology, gender studies and organisational theory.
- Research-based knowledge of sexual harassment in academia in the rest of the Nordic countries is fragmented and unclear.
- Research focusing on intersectional dimensions in relation to sexual harassment in academia is limited.
- Research that focuses mainly on perpetrators is not to be found in the analysed material.

1. Inledning

Uppdraget

Det internationella #MeToo-uppropet hösten 2017 har fått stort genomslag i Sverige. Det har synliggjort en omfattande utsatthet i svenskt arbetsliv och även i andra delar av samhället. #Akademiuppropet, undertecknat av 2 648 studenter, doktorander, anställda och andra berörda, resulterade i flera åtgärder i högskolesektorn. En majoritet av svenska lärosäten har intensifierat arbetet med att förebygga förekomsten av sexuella trakasserier på olika sätt. Vidare har regeringen beslutat att universitet och högskolor ska lyfta och synliggöra sitt förebyggande arbete för att motverka sexuella trakasserier. Universitets- och högskolerådet (UHR) fick samtidigt i uppdrag att kartlägga hur lärosäten arbetar förebyggande och hur de hanterar anmälningar om sexuella trakasserier i akademien.

Vetenskapsrådet har beställt en forskningsöversikt över sexuella trakasserier i akademien av Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet. Vetenskapsrådets övergripande förfrågan handlade om en bred internationell forskningsöversikt om sexuella trakasserier i akademien, men utan andra specifika krav eller önskemål. Efter en initial litteratursökning och en första kartläggning av forskningsläget i Sverige fördes en dialog om hur forskningsöversikten bäst kunde utformas. Det blev tidigt klarlagt i de preliminära litteratursökningarna att såväl svensk som nordisk forskning om sexuella trakasserier i akademien är tämligen begränsad, bristfälligt förankrad i ett större internationellt forskningsfält, samt att prevalensstudier med tillfredsställande vetenskaplig kvalitet saknas i Sverige efter 2009.

Det resulterade sammantaget, i samklang med en rad andra överväganden kring omfång, relevans, kunskapsbehov och andra befintliga frågeställningar, i en specifik uppdragsformulering med fyra olika men sammanlänkade delar:

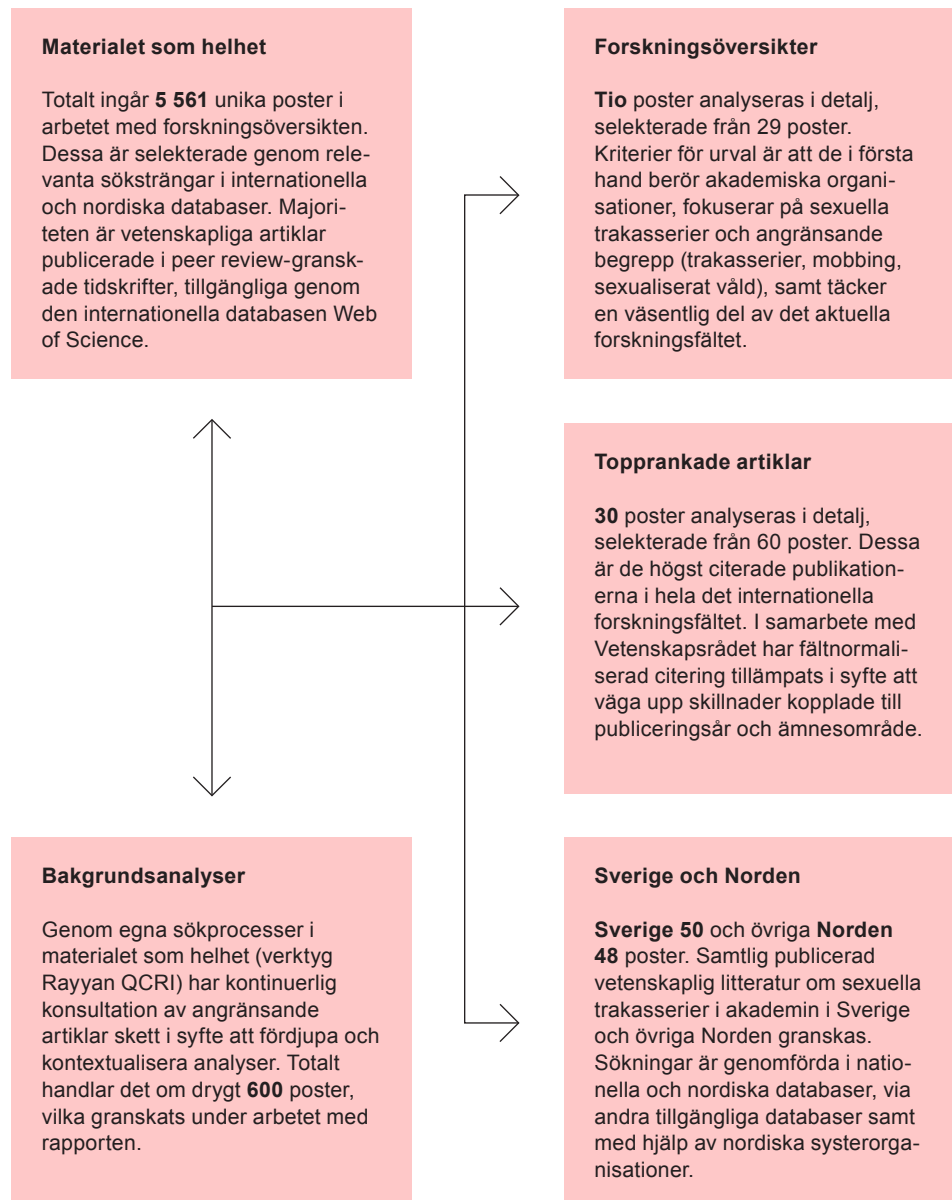
1. *Metaanalys av befintliga forskningsöversikter om sexuella trakasserier i arbetslivet* i stort, och om så är relevant, avgränsad till enbart akademiska organisationer. Syftet är att teckna konturerna av det aktuella forskningsfältets begrepps användning, resultat, analyser och rekommendationer som helhet.
2. *Metaanalys av ett urval topprankade, peer review-granskade forskningsartiklar* om sexuella trakasserier i akademien, med fokus på överblick kring resultat, slutsatser, begreppsförståelse och andra relevanta aspekter. Frågeställningen i denna del handlar om vad den mest citerade forskningen i hela forskningsfältet ger för kunskaper om utsatthet i akademien.
3. *Metaanalys av svensk forskning om sexuella trakasserier i akademien*, dels med ingående analyser av befintliga svenska kvantitativa och kvalitativa studier, dels med ambitionen att även ge en samlad, kortfattad överblick över all befintlig forskning i övriga nordiska länder.
4. En tematisk fördjupning kring begrepp, erfarenheter eller motsvarande utifrån de preliminära resultaten från litteratursökningar och metaanalyser.

Uppdraget har genomförts av Fredrik Bondestam, fil.dr i sociologi och forsknings-samordnare, och Maja Lundqvist, fil.ma i genusvetenskap och projektsamordnare, båda verksamma vid Nationella sekretariatet för genusforskning, Göteborgs universitet. Rapporten har sakkunniggranskats av Anna Wahl, professor i genus, organisation och ledning vid KTH och Gunilla Carstensen, universitetslektor i sociologi vid Högskolan Dalarna.

Sökprocessen

Kvaliteten i en internationell forskningsöversikt, som tar sig an ett stort och diversifierat forskningsfält som etablerats och expanderat under mer än 50 år, står i direkt relation till hur systematiskt litteratursökningen är genomförd. Tidigt i uppdragsprocessen kontrakterades KvinnSam vid Göteborgs universitetsbibliotek¹ för uppgiften att bistå Nationella sekretariatet för genusforskning med vetenskapligt grundade sökprocesser. Nedan återges en schematisk bild över hur litteratur till forskningsöversikten sammanställts. En detaljerad beskrivning av hela sökprocessen till forskningsöversikten återfinns i bilaga 1.

1 KvinnSam är ett nationellt bibliotek för genusforskning (www.ub.gu.se/kvinn/) som förvaltar de kvinnohistoriska samlingarna och en litteraturdatabas med genusvetenskapliga referenser ur Göteborgs universitetsbiblioteks bestånd.

Rapporten

Disposition

Inledningsvis beskrivs uppdraget, sökprocessen och en kort bakgrund ges till sexuella trakasserier i akademien internationellt och i Sverige. Rapportens disposition följer därefter uppdragets utgångspunkter. Textens fyra huvudavsnitt – Forskningsöversikter, Topprankade artiklar, Svensk forskning, samt Övrig nordisk forskning – består av referat av kunskaper från respektive fält, sammanfattning av forskarnas rekommendationer, samt en rad analytiska kommentarer. I en fördjupad del analyseras frågor om prevalens och besläktade teman, som underrapportering, metodproblem, med mera. Det avslutande kapitlet sammanfattar kunskaper och slutsatser från hela forskningsfältet. Referenser anges för varje kapitel i en sammanhållen litteraturlista, uppdelad på aktuella publikationer och övrig anförd litteratur. En bilaga återfinns sist i rapporten med en beskrivning av hur litteratursökningen för forskningsöversikten genomförts.

Definitioner och avgränsningar

I inledningen presenteras inte en entydig definition av sexuella trakasserier i akademien. Istället ramas forskningsfältet in genom att teckna en internationell och svensk bakgrund till fenomenet. Begreppet sexuella trakasserier har flera olika politiska, teoretiska och metodologiska grunder, vilka dessutom varierar över tid, nationellt, ämnesmässigt, juridiskt och även i praxis på flera vis. I respektive kapitel är det en öppen fråga om hur sexuella trakasserier förstås i den forskning som refereras. Analysen låser således inte på förhand fast innebörder, räckvidd och relevans. I den avslutande sammanfattningen återfinns dels de refererade forskningsfältens gemensamma kunskap om sexuella trakasserier i akademien, dels en mer analytisk sammanfattning av begreppets innebörder.

Den svenska juridiska definitionen av sexuella trakasserier utgår från diskrimineringslagen och brottsbalken.² Det följer av att sexuella trakasserier kan utgöras av både straffbara handlingar (sexuella övergrepp) och icke-straffbara handlingar (sexistiska kommentarer och anspelningar). I föreliggande forskningsöversikt återkommer juridik i termer av juridiska fakulteter på universitet, nationella juridiska definitioner vilka framkommer i forskningsöversiktens empiri samt, framför allt, i de analytiska delarna i form av diskussioner om juridifiering. Juridifiering förstås i den här rapporten som en process där samhällsproblem i ökad utsträckning beskrivs i rättsliga termer eller att lösningar på problemen söks i ändrad lagstiftning och rättspraxis.

Totalt bygger rapporten på en genomgång av 187 publikationer, med särskilt fokus på ett urval av dessa för analys. Dessutom har ytterligare cirka 600 publikationer närlästs i syfte att kontextualisera forskningsfältet. Det innebär att cirka 14 procent av forskningsfältets 5 561 texter utgör underlag för rapporten. Analyser av svensk och nordisk forskning bygger på samtliga tillgängliga publikationer i relevanta litteraturlagrar utifrån givna kriterier för uppdragets genomförande. De i uppdraget använda sökprocesserna gör att annan relevant forskning med anknytning till sexuella trakasserier i akademien (om diskriminering, sexualiserat våld, etc.) inte ingår i rapportens underlag (se vidare i bilaga 1). Med andra ord är det

2 I DL 1 kap 4§ definieras sexuella trakasserier som ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Fram till 2009 var Jämställdhetslagens definition vägledande för forskning, policy och praktik.

inte en heltäckande bild som ges av befintlig internationell forskning om sexuella trakasserier i akademien i denna rapport. Samtidigt utgör uppdragets fokus på befintliga forskningsöversikter och topprankade publikationer en strävan att, inom givna tidsramar, inkludera de för forskningsfältet centrala publikationerna i analyser.

Analysen av det svenska forskningsfältet har i huvudsak utförts av Maja Lundqvist eftersom Fredrik Bondestams egen forskning om sexuella trakasserier i akademien är en del av det refererade och analyserade materialet. Delar av materialet från Finland är på finska och har i förekommande fall översatts till svenska.

Sexuella trakasserier i akademien – en bakgrund

Bakgrunden till kunskapsfältet sexuella trakasserier i arbetslivet i allmänhet, och i akademien i synnerhet, är mångbottnad och tillräckligt komplex för att motivera en särskild rapport. Här är det heller inte aktuellt att föregå någon av de analytiska fördjupningar som görs i rapportens olika avsnitt, men i korthet görs några nedslag i ett par nyckelskeenden internationellt och i Sverige. Detta i syfte att rama in forsknings- och kunskapsfältet och ge en första överblick kring relevanta frågeställningar och utmaningar som rör sexuella trakasserier och akademien.

Internationellt

Studier av global utsatthet visar att var tredje kvinna i världen utsätts för fysiskt och/eller sexuellt våld av en partner eller sexuellt våld av en annan person.³ Över 2,6 miljarder kvinnor bor i länder där våldtäkt inom äktenskapet fortfarande inte betraktas som ett brott.⁴ Omfattande spädbarns- och mödradödlighet, bristande utbildning för flickor och kvinnor, begränsade möjligheter till ekonomisk självständighet för kvinnor och en rad allvarliga ohälsaspekter möjliggör, och ökar de negativa konsekvenserna av, mäns våld mot kvinnor.⁵ I EUs 28 medlemsstater har mellan 45 och 55 procent kvinnor (vilket motsvarar cirka 100 miljoner kvinnor) upplevt utsatthet för sexuella trakasserier under sin tid i arbetslivet.⁶ Nio av tio av världens länder har lagar mot sexuella trakasserier i arbetslivet idag, men närmare sex av tio länder saknar adekvata lagar mot sexuella trakasserier i högre utbildning och skola.⁷

Under lång tid har kvinnorörelser i ett globalt perspektiv lyft fram frågor om kvinnors kroppsliga utsatthet i relation till andra former av förtryck. Mäns våld överlag, mäns våld mot kvinnor, sexualiserat våld, prostitution, människohandel (för sexuella ändamål specifikt), våldtäkt i nära relationer och våldtäkt som krigsföring samt en rad andra former av våld bildar en väv av potentiell våldsutsatthet för en majoritet kvinnor och flickor. Det är i den väven sexuella trakasserier mot kvinnor (och män och icke-binära) på arbetsplatser etableras och normaliseras, men även problematiseras och utmanas på olika sätt. Våldsutsatthet kopplas idag också ofta samman med strukturell ojämlikhet på olika sätt av myndigheter och andra organisationer i en stor del av länder i det globala nord/väst. Motsvarande processer i länder i syd/öst präglas av att det både saknas kunskaper och möjligheter att åstadkomma förändring och finns många exempel på långtgående lagstiftning kring kvinnors och andra minoriteters rättigheter.

3 WHO (2013).

4 UN Women (2017).

5 WHO (2011); World Economic Forum (2017).

6 Latcheva (2017).

7 Tavares & Wodon (2018).

I det internationella forskningsfältet om sexuella trakasserier tydliggörs kopplingar till andra former av våld i en relativt begränsad andel studier. Istället fokuseras mer specifikt juridiska, organisatoriska, psykologiska och etnologiska aspekter av utsatthet.⁸ I flera studier av sexuella trakasserier i akademien från andra regioner än nord/väst är även delvis andra frågor i förgrunden, som exempelvis ofrivilliga graviditeter, HIV-prevention, eller olika direkta och indirekta konsekvenser av fattigdom (tillträdesfrågor, försörjningskrav). Mer direkt riktade frågor ställs till förövare om deras våldsutövande i angränsande studier⁹ och fler konkreta problem adresseras, som exempelvis regelmässiga krav från manliga lärare på sexuella tjänster för att som kvinnlig student överhuvudtaget erhålla en giltig examen från en utbildning,¹⁰ med mera.

I USA innebar en bred granskning i arbetslivet¹¹ och en framgångsrik kvinnorörelse att kvinnors arbetsvillkor synliggjordes, i samklang med att mer generella krav framfördes kopplade till kroppslig integritet och reproduktiva rättigheter. Studier om sexuella trakasserier i akademien i USA under framför allt 1980-talet ramade in begreppet teoretiskt och kopplade samtidigt an till kunskaper om mäns våld mot kvinnor. Kunskap om prevalens, det vill säga om förekomst av sexuella trakasserier, blev också relativt omgående en avgörande fråga för att etablera kunskap om utsatthet. Prevalensstudierna har på olika sätt varit dominerande i det globala forskningsfältet alltsedan dess.¹²

Definitionsfrågor och juridiska processer, liksom mätmetoder och testning av skalor för bland annat risk, sårbarhet och sexualitet, ersätter till viss del den tidiga diskursen i USA under senare delen av 1980-talet.¹³ Vidare hamnar konsekvenser av sexuella trakasserier i akademien alltmer i fokus i takt med att fältet utvecklas, med psykologiska, epidemiologiska och organisationsteoretiska ansatser som visar på hur till exempel ohälsa, motivation och avhopp från studier påverkas, något som också parallellt blir en viktig del i forskning om sexuella trakasserier på arbetsmarknaden mer generellt.¹⁴

Samtidigt sker en påtaglig likriktning i två avseenden i det globala forskningsfältet. Det gäller dels att juridiska definitioner blir alltmer vägledande för forskning i sig och styr bland annat avgränsningar och förståelser av utsatthet i akademien a priori i många studier, dels att kopplingar till kunskaper om sexualiserat våld, makt, organisation och ojämställda villkor suddas ut och ersätts med en starkt individcenterad beskrivning och analys av utsatthet. I någon mån blir, av dessa anledningar, forskningsfältet en självgenererande iteration av sina egna antaganden. Samtidigt sker en generationsväxling under den senaste tioårsperioden, med nya generationer forskare som bidrar med nya perspektiv (intersektionalitet, inte minst), nya former av utsatthet hamnar i blickfånget (sexuella trakasserier online) och ett återtagande av teorier om struktur och organisation är skönjbart.¹⁵

Sverige

I Sverige är utsattheten för sexuella trakasserier i arbetslivet väl dokumenterad på en övergripande nivå, men det saknas fördjupade studier av prevalens i olika sekto-

8 Pina, Gannon & Saunders (2009).

9 Se t.ex. Philpart, Goshu, Gelaye, m.fl. (2009).

10 Morley (2011).

11 Safran (1976).

12 Gutek (1985); Gutek & Morasch (1982); MacKinnon (1979).

13 Fitzgerald (1988); Magley, Hulin, Fitzgerald m.fl. (1999).

14 Barling, Decker, Loughlin m.fl. (1996); Chan, Lam, Chow m.fl. (2008); Harned, Ormerod, Palmieri m.fl. (2002); Lapierre, Spector & Leck (2005); Willness, Steel & Lee (2007).

15 Särskilt Acker (1990, 2006) får något av en renässans.

rer, orsaker till olika former av utsatthet, konsekvenser för enskilda och arbetsmiljön, med mera. Inom högskolesektorn är kunskapen än mer eftersatt på flera vis på grund av en frånvaro av nationella studier, en brist på studier överhuvudtaget under den senaste tioårsperioden, samt av en rad andra orsaker. Prevalensen i svenskt arbetsliv varierar beroende på mätmetod och andra kända faktorer, men är vanligtvis inte lika stor som i andra europeiska länder. Omkring åtta till 26 procent kvinnor rapporterar utsatthet för sexuella trakasserier i studier utförda under den senaste 20-årsperioden, män mellan två och sex procent.¹⁶

Kvinnorörelsens krav i Sverige under efterkrigstiden, på kvinnors tillträde till utbildning, inträde på arbetsmarknaden, delaktighet i politiken, liksom en rad andra krav kopplade till reproduktiv hälsa, kroppslig integritet, med mera, banade väg för såväl anspråk på kvinnofrid som kunskapsproduktion om kvinnors arbetsliv. En framväxande kvinnoforskning under 1960- och 70-talen riktade tidigt en kritisk blick mot de egna arbetsvillkoren och kartlade och analyserade olika hinder och orättvisor i akademien och i arbetslivet i stort. Den första officiella publikationen om jämställdhet i högskolan 1975 – utgiven av dåvarande Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och författad av dåtidens kvinnoforskare (däribland Rita Liljeström) – är i långa stycken en svidande kritik av en dysfunktionell organisation som vilar på patriarkala värderingar, nepotism, ojämställda villkor för utbildning och forskning, med allvarliga problem med könsdiskriminering i flera former. Flera förslag om förändring förs fram som än idag inte prövats.¹⁷

Jämställdhetslagen (JämL) beslutades i Sverige 1980 och innehöll bland annat lagstiftning om könsdiskriminering i arbetslivet (och i viss mån utbildning), men ingen uttalad definition av sexuella trakasserier ges här. Det dröjde ett decennium innan så skedde, i och med revideringen av JämL 1991 (och senare även i HF 1993:100), trots att internationell lagstiftning (särskilt i USA) och forskning¹⁸ redan rönt intresse i Sverige och övriga Norden. Upptakten är bland annat den av JämO, Jämställdhetsombudsmannen, initierade FRID-A-rapporten 1987, som är Sveriges första officiella prevalensstudie av sexuella trakasserier i arbetslivet. I förordet till rapporten skrivs att sexuella trakasserier i ”arbetslivet är en tragisk verklighet för hundra tusentals av kvinnorna på arbetsmarknaden”.¹⁹ Vidare noteras att efter “att ha övervägt flera alternativ och diskuterat dem med bl a Svenska Språknämnden beslöt JämO att använda begreppet sexuella trakasserier för de problem, som FRID-A-projektet i denna del handlar om”.²⁰

Lärosäten är tidigt ute med egna kartläggningar av förekomst av sexuella trakasserier bland framför allt kvinnor²¹ och en majoritet av existerande prevalensstudier i Sverige om sexuella trakasserier i akademien görs sedan under 1990-talet. Förekomsten varierar mellan fyra till upp till cirka 26 procent utsatta kvinnor, och upp till sex procent för män. De flesta av dessa studier berör studerande och forskarstuderande och är dessutom genomförda av studenter och doktorander. Flera konkreta verktyg för förebyggande arbete etableras också under denna tidsperiod, ofta med utgångspunkt från Ninni Hagmans²² ”sextrakasserietrappa” som blir vägledande för förståelsen av sexuella trakasserier i akademien och även i arbetslivet i stort. Det är i huvudsak en konkret beskrivning av utsatthetens olika former graderade på en

16 Arbetsmiljöverket (2016); SCB (2017).

17 UKÄ (1975:10), se även UHÄ (1977:4).

18 MacKinnon (1979).

19 JämO (1987), försättsblad.

20 Ibid., s. 5.

21 Börjesson & Gustafsson (1989).

22 Hagman (1994, 1995).

”trappa”, från verbala kränkningar till krav på sexuella tjänster. Trappan har i senare tids forskning kritiserats för att bland annat hierarkisera olika former av utsatthet oberoende av hur den utsatta upplever sin situation.

Under 1990-talet etableras även allt fler krav på kvinnors ställning i akademien, inte minst till följd av en framväxande kvinnoforskning under tidigare decennier som kontinuerligt utvecklar kunskaper om akademiens utmaningar, och ett flertal utredningar sätter luppen på frågor om makt och villkor.²³ Även svensk forskning om mäns våld mot kvinnor växer fram under den här perioden inom flera discipliner.²⁴ En första större, på flera sätt ännu oöverträffad, omfångsundersökning om mäns våld mot kvinnor ser dagens ljus efter sekelskiftet; ”Slagen dam” 2001. Närmare 7 000 kvinnor svarar här på konkreta frågor om våldsutsatthet i privata och offentliga situationer. Bland annat konstateras, utöver den omfattande utsattheten för olika former av sexualiserat våld i alla åldersgrupper, att var ”tredje kvinna som studerar har blivit sexuellt trakasserad under det senaste året”.²⁵ I detta skede sker en tydlig sammanlänkning mellan forskning om sexualiserat våld och forskning om sexuella trakasserier i Sverige, särskilt i studier av akademien.²⁶ Tre avhandlingar publiceras under 00-talet vilka samtliga, trots olika ämnestillhörigheter och fokus, bottnar i feministisk kunskapsteori, använder begrepp situerade i det feministiska våldsforskningsfältet, samt tydligt fokuserar frågor om sexuella trakasserier i akademien.²⁷ Motsvarande utveckling pågår mer eller mindre simultant i de övriga nordiska länderna, om än med viss variation.²⁸

Juridiskt förfinas lagstiftning i flera steg under motsvarande period, med allt större krav på arbetsgivares skyldigheter och utökade begreppsdefinitioner. Det förebyggande arbetet på lärosäten utvecklas med allt mer ambitiösa policys, intensifierade utbildningsinsatser och frammejlade rutiner för ärendehantering. JämL uppgår i en ny samlad Diskrimineringslag (DL) 2009 som senare även förstärker kraven på arbetsgivares aktiva åtgärder för att förebygga diskriminering. I praktiken har arbetet med att förebygga sexuella trakasserier i Sverige genomlevt de ”utvecklingsfaser” som även går att skönja internationellt; initiering, etablering, individualisering, juridifiering, men samtidigt pågår ett kontinuerligt ogiltiggörande av framför allt utsatta kvinnors erfarenheter.²⁹

När det gäller den svenska högskolesektorn har det senaste decenniet i viss mån präglats av stagnation i såväl forskning som policy och praktik. Parallellt har ett bredare organisationsforskningsfält med fokus på genus stadigt växt i omfattning och väsentligt bidragit till att placera frågor om utsatthet i konkreta arbetsmiljö-, organisationskulturs- och andra strukturperspektiv.³⁰ Det återstår att se om #MeToo-rörelsen hösten 2017 innebär ett förnyat och delvis annorlunda fokus i såväl forskning som praktik i det svenska högskolelandskapet.

23 Se särskilt SOU (1995:110).

24 Eliasson (1997).

25 Lundgren, Kalliokoski, Heimer m.fl. (2001), s. 64.

26 Bondestam & Carstensen (2004).

27 Andersson (2007); Bondestam (2004); Carstensen (2004).

28 Se t.ex. Husu (2001); se även Egeland (2001) och Søndergaard (1996) som skriver om angränsande teman i sina avhandlingar.

29 Bondestam (2004); Carstensen (2004).

30 Se Pettersson (2001); Wahl, Holgersson, Höök m.fl. (2018).

Forskningsöversikter

Här sammanställs de mest relevanta, peer review-granskade forskningsöversikterna som adresserar sexuella trakasserier i akademien, men även med nedslag i ett bredare arbetsliv. Efter en sammanfattning över huvudsakliga resultat och kunskaper följer en kunskapsfördjupning, forskningsöversiktens rekommendationer sammanställs och slutligen tecknas några analytiska kommentarer.

Om materialet

KvinnSam vid Göteborgs universitetsbibliotek har för forskningsöversiktens räkning stått för relevanta sökprocesser (se bilaga 1). KvinnSam har för denna del av rapporten även gallrat i träfflistorna och valt ut forskningsöversikter. Av totalt 122 poster gjordes ett urval baserat på titel, abstract och ämnesord, vilket resulterade i 29 relevanta publikationer som beställdes i fulltext. Av de 29 forskningsöversikterna som ingick i en första omgång granskade texter valdes tio ut för primär analys utifrån kriterierna att de i första hand berör akademiska organisationer, enkom fokuserar på sexuella trakasserier och/eller en vidare förståelse av begreppet som kan inkludera till exempel trakasserier, mobbing och sexualiserat våld, samt täcker en väsentlig del av ett forskningsfält. Kriterier för det sistnämnda är bland annat antalet publiceringsår som täcks in, antalet databaser som använts för sökningar, antal respondenter i prevalensstudier eller antal utvärderade prevalensstudier.

Övriga 19 forskningsöversikter fyller inte samtliga kriterier och fungerar därför som referensmaterial för analysen. Av de tio forskningsöversikter som gallrats fram fokuserar sju på sexuella trakasserier i akademien och tre på sexuella trakasserier i arbetslivet i stort. De tre sistnämnda inkluderas i metaanalysen då uppdragets utformning inbegriper forskning om sexuella trakasserier i "arbetslivet i stort", och dessa tre fyller övriga kriterier för relevans.

Analyserade artiklar

Anderson, L.A. & Whiston, S.C. 2005. Sexual Assault Education Programs: A Meta-Analytic Examination of Their Effectiveness. *Psychology of Women Quarterly*, 29: 374–388.

Fokuserar på campus i USA. Syftar till att undersöka effektiviteten i universitetens utbildningsprogram mot sexuella trakasserier och sexuellt våld (N=69). Resultat visar att åtgärder och program som pågår under en längre tidsperiod är mer effektiva än kortare. Programmets innehåll, vem som presenterar, vilken typ av deltagare och vilken könssammansättning det är bland deltagarna påverkar också programmens effektivitet i att förändra attityder och beteenden relaterat till sexuella trakasserier.

Fedina, L., Holmes, J.L. & Backes, B.L. 2018. Campus Sexual Assault: A Systematic Review of Prevalence Research From 2000 to 2015. *Trauma Violence & Abuse*, 19: 76–93.

Fokuserar på campus i USA. Syftar till att ge en systematisk överblick över förekomsten av sexuellt våld på campus i USA, genom en genomgång av publicerade studier från år 2000 till 2015 (N=34). Översikten fokuserar på konsekvenser för studenters hälsa, utvärdering av universitetens åtgärder, identifiering av riskfaktorer för att utsättas för sexuellt våld och ger rekommendationer för framtida forskning och förebyggande arbete vid amerikanska universitet. Översikten visar att det är stor variation i rapporterad utsatthet för olika former av sexuella trakasserier och sexuellt våld på universiteten. Ovälkommen sexuell kontakt och sexuellt tvång framstår som de vanligast förekommande varianterna av utsatthet bland studenterna. I majoriteten av studierna utgörs urvalet av övervägande vita, heterosexuella studerande kvinnor som går fyraåriga program, och resultaten är således begränsade till denna population. Studier som fokuserar på utsatthet för sexuellt våld för minoritetsgrupper av studenter är få, men de som finns visar på en större utsatthet bland dessa grupper.

Fnaïs, N., Soobiah, C., Chen, M.H., Lillie, E., Perrier, L., Tashkhandi, M., Straus, S.E., Mamdani, M., Al-Omran, M. & Tricco, A.C. 2014. Harassment and discrimination in medical training: A systematic review and meta-analysis. *Academic Medicine*, 89: 817–827.

Empiri från USA, Kanada, Pakistan, Storbritannien, Israel och Japan. Består av studier utförda mellan 1987 och 2011 (N=51). Syftar till att ge en överblick av utsatthet för trakasserier bland medicinstuderande för att förstå betydelsen och konsekvenserna av utsatthet och utforska eventuella förebyggande strategier genom en metaanalys över prevalens, riskfaktorer och källor till trakasserier och diskriminering bland medicinstudenter. Fokus för studien är trakasserier i en bredare bemärkelse än sexuella trakasserier, men sexuella trakasserier lyfts i översikten exempelvis genom att mer än två tredjedelar av de inkluderade studierna rapporterade sexuella trakasserier. Studien visar att utsatthet för diskriminering och trakasserier bland medicinstuderande inte har minskat över tid.

Henning, M.A., Zhou, C., Adams, P., Moir, F., Hobson, J., Hallett, C. & Webster, C.S. 2017. Workplace harassment among staff in higher education: a systematic review. *Asia Pacific Education Review*, 18: 521–539.

Empiri från främst Nordamerika i publicerade forskningsartiklar mellan 1994 och 2013 (N=51). Syftar till att göra en översikt över forskning kring trakasserier i akademien. En tematisk analys resulterade i sex identifierade teman: orsak, typer av trakasserier, anställdas olika roller, mätning, konsekvenser och åtgärder. Översikten visar att trakasserier är ett utbrett problem i akademien och den mest vanligt förekommande varianten är trakasserier på grund av kön, inklusive sexuella trakasserier. Den pekar även på att den mesta forskningen på området verkar vara utförd i Nordamerika och efterfrågar en större global representation i litteratur på området.

Hunt, C.M., Davidson, M.J., Fielden, S.L. & Hoel, H. 2010. Reviewing sexual harassment in the workplace – an intervention model. *Personnel Review*, 39: 655–673.

Empirin i studien utgörs av en litteraturöversikt utförd av Equal Opportunities

Commission, 2006. En referenslista med 73 artiklar är inkluderad i studien och den är publicerad i en peer-reviewgranskad tidskrift. Syftar till att erbjuda en åtgärdsmodell för organisationer och arbetsplatser för att motverka sexuella trakasserier. Utgår från litteratur kring sexuella trakasserier med fokus på primär, sekundär och tertiär prevention, både på individ, organisations- och samhälls nivå. Studien diskuterar vikten av att sexuella trakasserier förstås som en fråga som behöver adresseras av organisationen snarare än att fokusera på att förbättra individers färdigheter i att hantera trakasserier.

McDonald, P. 2012. Workplace Sexual Harassment 30 Years on: A Review of the Literature. *International Journal of Management Review*, 14: 1–17.

Forskningsöversikten sammanfattar och undersöker forskning om sexuella trakasserier i arbetslivet generellt sedan 1970-talet. Det saknas en genomgång av om, och i så fall hur, en systematisk sökning har genomförts för urval av empiriskt material för studien. Referenslistan innehåller närmare 150 artiklar och studien är publicerad i en peer-reviewgranskad tidskrift. Översikten struktureras under fem tematiker: översiktlig bild av fenomenet – definition, prevalens, kostnader; hur och varför sexuella trakasserier förekommer; karaktäristiska för förövare och utsatta och föreställningar om sexuella trakasserier; organisatoriska förutsättningar för sexuella trakasserier och hantering av klagomål och ärenden; begränsningar och kunskapsluckor. Studien visar att lagar, strukturella reformer och policyinitiativ har ökat kännedom om sexuella trakasserier i arbetslivet, men sexuella trakasserier förekommer fortsatt och kräver ytterligare forskning och arbetsplatsrelaterade åtgärder för att effektivt förebygga och agera mot desamma.

Rubin, L.J. & Borgers, S.B. 1990. Sexual Harassment in Universities During the 1980s. *Sex Roles*, 23: 397–411.

Översikten fokuserar på studier gjorda under 1980-talet som undersöker sexuella trakasserier mellan handledare och studenter i akademien (N=20). Översikten diskuterar definitionen av sexuella trakasserier, förekomst, reaktioner hos utsatta, könsskillnader och individuella skillnader. Studien visar att sexuella trakasserier förekommer på alla olika former av universitet, att händelser sällan rapporteras, att en överenskommen definition behövs för att kunna göra komparativa analyser och att kvaliteten på forskning inom området behöver höjas.

Vladutiu, C.J., Martin, S.L. & Macy, R.J. 2011. College- or University-Based Sexual Assault Prevention Programs: A Review of Program Outcomes, Characteristics, and Recommendations. *Trauma Violence & Abuse*, 12: 67–86.

Empirin utgörs av publicerade och granskade forskningsartiklar mellan 1993 och 2005 (N=102). Studien syftar till att undersöka effektiviteten i åtta olika program för att förebygga sexuellt våld på universitet. Fokus på campus i USA. Översikten vill undersöka effektiviteten i program för att förebygga sexuellt våld och svara på frågor om vilka typer av program som undersöks i studier och hur programmen faller ut. Resultaten visar att det är flera olika komponenter i ett förebyggande program som påverkar effektiviteten och personal bör ha kunskap och insikt om dessa i val av programupplägg. Effektiva förebyggande program bör till exempel ledas av professionella, ibland rikta sig mot enkönade grupper och ges vid flertalet tillfällen under studietiden. Längre och återkommande workshops och/eller kurser ökar effektiviteten för programmet.

Voth Schrag, R.J. 2017. Campus Based Sexual Assault and Dating Violence: A Review of Study Contexts and Participants. *Affilia Journal of Women and Social Work*, 32: 67–80.

Empirin utgörs av studier om sexuella övergrepp (sexual assault) och datingvåld (dating violence) på campus i USA (N=196). Översikten syftar till att undersöka i vilken utsträckning existerande litteratur på området är representativ för den diversifierade studentpopulationen och de institutionella strukturer som utgör USA:s akademi och högre utbildning. Översikten visar att urvalet av respondenter i de granskade studierna utgörs av personer som är yngre och ”vitare” än USA:s studentpopulation som helhet. Den mesta forskningen har också genomförts på större snarare än mindre universitet. En överväldigande majoritet (91 procent) av studierna är kvantitativa och fokuserar främst frågor om risk och säkerhet, alkohol och droger samt attityder kring våld och våldsutövande.

Willness, C.R., Steel, P. & Lee, K. 2007. A meta-analysis of the antecedents and consequences of workplace sexual harassment. *Personnel Psychology*, 60(1): 127–162.

Empirin i studien utgörs av data från publicerade artiklar om konsekvenser av, och organisatoriska faktorer påverkan på, sexuella trakasserier i arbetslivet (N=41). Metaanalyser görs av studier som gör kvantitativa mätningar av sexuella trakasserier eller utgår från respondenter med egna upplevelser av sexuella trakasserier. Ett särskilt fokus är olika faktorer som möjliggör, och de faktiska konsekvenserna av, sexuella trakasserier. Översikten visar att utsatthet för sexuella trakasserier får negativa konsekvenser både för den utsatta individen och för organisationen, och att organisationskulturer kan underlätta eller motverka förekomsten av sexuella trakasserier.

Kunskapsläge – en fördjupad bild

Vad är sexuella trakasserier?

Sexuella trakasserier förstås i materialet generellt utifrån två horisonter; dels som en ”psykologisk konstruktion”, det vill säga ett oönskat sexrelaterat beteende på arbetsplatsen som uppfattas av den utsatta som kränkande eller hotfullt mot hens välbefinnande, dels utifrån en juridisk definition som varierar utifrån juridisk kontext.³¹ I forskningsfältet som helhet (5 561 poster) återfinns även olika kriminologiska, sociologiska, organisationsteoretiska, etnologiska, antropologiska, företagsekonomiska och andra ämnesspecifika sätt att förstå sexuella trakasserier i akademien.

I forskningsöversikterna dominerar juridiska definitioner av sexuella trakasserier från framför allt USA och Storbritannien. Ett exempel på en juridisk definition från Storbritannien återges i en av forskningsöversikterna:

This act (Employment Equality Sex Discrimination Regulations, UK/författarnas anmärkning) defines sexual harassment as unwanted conduct (verbal, non-verbal or physical conduct of a sexual nature) that has the purpose or effect of violating her/his dignity and/or of creating an intimidating, hostile, degrading, humiliating or offensive environment.³²

31 Willness, Steel & Lee (2007)

32 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010), s. 657.

Liknande definitioner återkommer i alla analyserade översikter och sexuella trakasserier förstås som innefattande verbala, icke-verbala och fysiska handlingar eller beteenden som är ovälkomna av den som utsätts, präglas av någon form av sexuell natur, samt försätter den utsatta i en fientlig och/eller hotfull situation.

Sexual harassment is a theme that includes numerous behaviours such as unwanted sexual advances and requests for sexual favours which can be of a verbal, psychological, or physical nature.³³

The definition included behaviours perceived as inappropriate sexual advances, sexist jokes or slurs, the exchange of rewards for sexual favours, and other verbal or physical conduct of a sexual nature.³⁴

Behaviours that define sexual harassment³⁵ are heterogeneous and variously categorized, but are often presented on a continuum, from requests for socialization or dates, personal insults and ridicule, leering, offensive comments and non-verbal gestures, to sexual propositions and sexual and physical assault.³⁶

En alltför otydlig och övergripande definition av sexuella trakasserier lyfts i flera av forskningsöversiktarna som ett problem då detta får konsekvenser för forskningsresultat, jämförbarhet och möjlighet till generella slutsatser. På ett antal ställen uttrycks dock vikten av att inte låsa fast sexuella trakasserier allt för hårt i en gemensam definition då detta anses öka risken för att missa viktig kunskap kring fenomenet. Förståelsen av sexuella trakasserier motsätter sig förenklade definitioner och innefattar snarare motsägelser, tvetydigheter och både progressiva och regressiva tolkningar.³⁷

Forskning om sexuella trakasserier i akademien (academic sexual harassment) har oftast syftat på sexuella trakasserier mot studerande och inte mot eller mellan anställda. Under 1980-talet definieras sexuella trakasserier i akademien i USA relativt likartat, vilket inte minst är tydligt i refereringspraktiker³⁸ och den oftast citerade definitionen lyder:

the use of authority to emphasize the sexuality or sexual identity of a student in a manner which prevents or impairs the student's full enjoyment of educational benefits, climate or opportunities.³⁹

Studier som står ut från mängden gällande definitioner av sexuella trakasserier är studier som fokuserar på "campus-based sexual assault", det vill säga sexuellt våld/ sexuella trakasserier som studenter utsätts för på universitetscampus i USA. I dessa studier används begrepp som "dating violence", "sexual assault", "campus-based sexual assault" och "sexual victimization" (innefattar olika former av våldtäkt, sexuellt tvång och sexuella övergrepp) i hög utsträckning.⁴⁰

Ytterligare sätt att arbeta kring definition av sexuella trakasserier är att undersöka

33 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017), s. 529.

34 Fnaiss, Soobiah, Chen m.fl. (2014), s. 821.

35 I originaltexten används förkortningen SH för sexual harassment.

36 McDonald (2012), s. 4.

37 McDonald (2012).

38 Till (1980) är huvudkälla till en majoritet av olika studier under den här perioden.

39 Rubin & Borgers (1990), s. 397.

40 Fedina, Holmes & Backes (2018).

vad individer, exempelvis studenter och anställda i akademien, förstår som sexuella övergrepp och inte. Återkommande i materialet är exempel på studier gjorda där olika definitioner eller förslag på handlingar eller beteenden läggs fram för att respondenter själva ska beskriva vilka av dessa som är sexuella trakasserier. Studier med detta fokus har visat på att kvinnor tenderar förstå fler handlingar och beteenden som sexuella trakasserier än män samt att kvinnor har en lägre acceptans för dessa beteenden är män.⁴¹

Prevalens

Sexuella trakasserier i akademien existerar på alla nivåer och inom alla discipliner:

The major highlights of this review indicate that workplace harassment is prevalent in higher education at all levels and among all disciplines. The evidence indicates that harassment appears to be present at all staffing levels – academics, general staff and administrators.⁴²

Forskning om sexuella trakasserier i akademien konstaterar att det behövs mer forskning kring anställdas utsatthet, eftersom fokus traditionellt sett varit studenter, framför allt i handledar- och lärarledda situationer. Flera former av trakasserier förekommer dock mellan anställda i akademien och den vanligaste formen är sexuella trakasserier.⁴³

Frågan om prevalens (det totala antalet fall i relation till en population eller delpopulation) diskuteras i en majoritet av forskningsöversikterna och det konstateras att faktorer gällande definition, metodologi och underrapportering påverkar möjligheten att säga någonting konkret kring prevalens. Dessa faktorer kan antas gälla både i akademien och i arbetslivet i stort.

Overall, prevalence studies (the total number of cases to a population or sub-population) suggests a persistence of sexual harassment⁴⁴ in many workplaces. Importantly, however, prevalence estimates diverge markedly according to methodological protocols such as sample size and diversity; whether the surveys targeted random samples from the community or a specific industry or sector; whether sexual harassment⁴⁵ was operationalized according to a legal or behavioural definition; and the retrospective time frame specified to participants.⁴⁶

Dessa svårigheter får som konsekvens att siffror på utsatthet för sexuella trakasserier i arbetslivet kan skifta stort. Enligt en översikt av 74 europeiska studier varierade det till exempel mellan 17 och 81 procent för kvinnor.⁴⁷ Uppskattningar från USA gör gällande att 40 till 75 procent av kvinnor och 13 till 31 procent av män har utsatts för sexuella trakasserier på arbetsplatsen.⁴⁸ Liknande variation på inrapporterad utsatthet för sexuella trakasserier uppges till exempel i studier relaterade till medicinstudenters situation. Studier kring sexuella trakasserier visar på förekomst

41 Rubin & Borgers (1990); McDonald (2012).

42 Ibid., s. 535.

43 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

44 I originaltext används förkortningen SH för sexual harassment.

45 I originaltext används förkortningen SH för sexual harassment.

46 McDonald (2012), s. 3.

47 Timmerman & Bajema (1999).

48 Aggarwal & Gupta (2000).

mellan tre och 93 procent, medan utsatthet för könsdiskriminering uppges till mellan 19 och 92 procent av samtliga respondenter.⁴⁹

Samma utmaningar återfinns i undersökningar kring huruvida utsatthet för sexuella trakasserier ökar eller minskar över tid. Tre storskaliga longitudinella studier genomförda i USA 1981, 1988 och 1994 visade att endast en av sju typer av sexuella trakasserier ("pressure for dates") hade minskat, medan de mer allvarliga formerna låg på samma nivå eller ökade. Samtidigt visar undersökningar från Australien på en minskning av utsatthet för sexuella trakasserier från 28 till 22 procent för kvinnor och från sju till fem procent för män. Dessa blandade resultat pekar på svårigheter med longitudinella studier och på behovet av försiktighet när det gäller att dra långtgående slutsatser trots replikerbara studier med identisk metodologi. Även sociokulturellt förändrad förståelse av sexuella trakasserier över tid påverkar uppfattningen om utsatthet, både egen och andras.⁵⁰

Underrapportering diskuteras i ett flertal forskningsöversikter som någonting som behöver tas i beaktande i diskussioner kring prevalens. Forskning visar att endast en minoritet av alla sexuella trakasserier rapporteras, i likhet med vad som är fallet för andra former av sexuellt våld. Vanligtvis görs inte formella anmälningar varken genom arbetsplatsens egna processer eller via utomstående strukturer. Uppskattningsvis är det endast mellan fem och 30 procent av alla fall av sexuella trakasserier som formellt anmäls och färre än en procent av de som anmäler som deltar i en juridisk process.⁵¹ I en forskningsöversikt om trakasserier och diskriminering av läkarstudenter konstateras att en underrapportering bland studenter kan grunda sig i en rädsla för negativa konsekvenser av att anmäla då det ofta är en handledare som utsätter en student för trakasserier. Även rädsla för att inte bli trodd, skamkänslor inför andra studenter och bristande tillit till personer i maktpositioner antas påverka benägenheten att anmäla.⁵²

Ett stort antal olika analysverktyg, däribland SEQ (Sexual Experience Questionnaire) och GWA (Generalised Workplace Abuse questionnaire), har använts för att undersöka förekomst av trakasserier och sexuella trakasserier i akademien. Gemensamt för en majoritet av analysverktygen är att de bygger på självrapportering och således har sina begränsningar. Till exempel förutsätter verktygen en ärlighet av deltagarna, kräver att deltagare ska vara medvetna om komplexiteten i frågan, samt innebär svårigheter kopplade till att ta hänsyn till sociala föreställningar om önskvärda beteenden.⁵³

Som nämnts ovan har fokus kring utsatthet för sexuella trakasserier i akademien traditionellt sett varit studenters utsatthet, framför allt i USA, där också en majoritet av forskning kring sexuella trakasserier utförts.⁵⁴ Förekomsten av sexuella övergrepp på studenter (främst kvinnor) på universitet i USA är väldokumenterad.

Data suggest 22% of college women have experienced dating violence⁵⁵ and nearly 20% have experienced completed or attempted sexual assault⁵⁶ since entering college.⁵⁷

49 Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014).

50 McDonald (2012).

51 Ibid.

52 Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014).

53 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

54 Ibid.

55 I originaltext används förkortningen DV för dating violence.

56 I originaltext används förkortningen SA för sexual assault.

57 Voth Schrag (2017), s. 67.

Sexual violence victimization is very common among college and university students in the United States. Research estimates that 20–25% of female undergraduates experience attempted or completed rape during their college careers.⁵⁸

Frågan om urvalets betydelse för studiers resultat lyfts även i relation till intersektionella dimensioner. Det konstateras att nästan alla inkluderade studier i en översikt fokuserade på vita, heterosexuella studerande kvinnors utsatthet och erfarenheter av sexuella trakasserier ("campus sexual assault"), medan det är ett fåtal studier som undersöker utsatthet av sexuella trakasserier bland minoritetsgrupper av studenter. De få studier som undersökte grupper som kanske löper större risk för att utsättas för sexuella trakasserier på grund av en redan marginaliserad position, som lesbiska och bisexuella kvinnor, studenter med funktionsnedsättningar, studenter som rasifieras som icke-vita och studenter med tidigare erfarenheter av sexuellt våld, visade på en högre grad av utsatthet bland dessa grupper.⁵⁹

Konsekvenser av sexuella trakasserier

Det råder stor överensstämmelse i forskningsöversikterna om att konsekvenserna av sexuella trakasserier är mångfaldiga och allvarliga, detta oavsett om fokus för forskning är studenter, anställda i arbetslivet eller anställda i akademien specifikt.

Hence the cost of harassment harmfully impacts the individual in terms of wellness factors, but also has major implications for the organisations and the communities that they serve.⁶⁰

På individnivå får utsatthet för sexuella trakasserier en rad olika psykologiska, hälsomässiga och jobbrelaterade konsekvenser. Allt från irritation och ilska till ångest, känslor av maktlöshet och förnedring, depression och posttraumatiskt stressyndrom återges i litteraturen. Jobbrelaterade faktorer inkluderar frånvaro, lägre arbetstillfredsställelse, engagemang och produktivitet, minskat självförtroende och självkänsla samt att personer säger upp sig från sitt jobb. Även att observera eller höra om en kollegas utsatthet för sexuella trakasserier kan generera "bystander stress" och konflikter i arbetsgruppen.⁶¹

Sheehan and colleagues found that trainees who were frequently harassed were less likely to complete assignments or provide optimal patient care. In addition, trainees who were harassed had more emotional health problems and family life and social responsibility disruptions compared with nonharassed trainees.⁶²

Adverse consequences relating to discrimination for women tends to occur due to reduced opportunities for career advancement, adversely impacted work and family life balance, and the issues associated with sexual harassment.⁶³

Alkohol- och droganvändning diskuteras i flertalet forskningsöversikter, både som en eventuell delorsak till att en person sexuellt trakasserar en kollega och som ett

58 Vladutiu, Martin & Macy (2011), s. 67.

59 Fedina, Holmes & Backes (2018); Voth Schrag (2017).

60 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017), s. 533.

61 McDonald (2012); Willness, Steel & Lee (2007).

62 Fnaais, Soobiah, Chen m.fl. (2014), s. 817.

63 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017), s. 533.

försök för den som blir utsatt att hantera situationen.⁶⁴ Inte minst bland forskningsöversikterna som fokuserar på studenter är alkohol och droger ett återkommande tema:

Also, college students who have been sexually assaulted are more likely to engage in risky behaviors, such as binge drinking and drug use, have lower academic achievement and may be at greater risk for revictimisation.⁶⁵

I litteraturen som fokuserar på studenter/campus i USA används, som nämnts tidigare, en förståelse av sexuella trakasserier som en del av ett kontinuum som även innefattar olika former av sexuella övergrepp och våldtäkt. Denna definition gör att dokumenterade konsekvenser från detta fält även inkluderar sexuellt överförbara sjukdomar och ofrivilliga graviditeter.⁶⁶

Direkta kostnader för organisationer är väldokumenterade i form av exempelvis hög personalomsättning, med behov av kostsamma rekryteringar, introduktion och inläring av nyanställda som följd, samt tid och resurser för utredningar av händelser. Specifikt för USA följer även eventuella höga juridiska kostnader för rättegångar vid polisanmälningar. Mer indirekta kostnader för organisationer är följder som sämre arbetsmoral och arbetsmotivation bland anställda och ”dåligt rykte” för arbetsplatsen.⁶⁷

Förklaringsmodeller vid sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier är ett komplext fenomen som genererar ett antal olika förklaringsmodeller. Fokus i litteratur kring sexuella trakasserier har varit på definitionsfrågan, på bekostnad av en teoretisk utveckling av förståelse av sexuella trakasserier och genom det en möjligt förbättrad utveckling av det förebyggande och förändrande arbetet. Ett antal olika teoretiska perspektiv dominerar forskning kring sexuella trakasserier och påverkar förståelsen av fenomenet.⁶⁸

- en biologisk modell, vilken utgår ifrån föreställningar om naturliga, biologiska skillnader mellan män och kvinnor som förklaring till förekomsten av sexuella trakasserier,
- sociokulturella förklaringar där sexuella trakasserier förstås som en manifestation av en ojämlik maktfördelning mellan kvinnor och män,
- teorier om juridisk medvetenhet (”legal consciousness”) där fokus ligger på att undersöka hur och när handlingar uppfattas som sexuella trakasserier och vad som leder till formella anklagelser, samt
- organisatoriska perspektiv som förklarar och förstår sexuella trakasserier i relation till specifika organisationer/arbetsplatskontexter.

Även så kallade maktmodeller (”power models”) får uppmärksamhet i litteraturen och feministiska förståelser av makt lyfts som viktiga för att förstå sexuella trakasserier.⁶⁹ I akademien identifieras ojämlika maktförhållanden till exempel både inom en forskargrupp och mellan olika yrkeskategorier inom ett specifikt lärosäte. Kön framstår som en tydligt bidragande faktor till utsatthet för trakasserier i akademien.

64 Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014); Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

65 Fedina, Holmes & Backes (2018), s. 76.

66 Se t.ex. Vladutiu, Martin & Macy (2011).

67 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017); McDonald (2012).

68 Efter McDonald (2012).

69 Se Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017); McDonald (2012).

Gender is clearly a major contributing factor to the incidence of harassment in higher education settings [...] Furthermore, this finding (...) seems likely to be linked to aspects of power such that power inequity contributes to gender discrimination as women are often in less powerful workplace positions than men.⁷⁰

Detta är någonting som även påverkar vilka yrkesgrupper i akademien som är mest utsatta. Trakasserier bland forskande och undervisande personal utförs ofta av personal som varit anställda under en längre period och administrativ personal utkristalliserar sig i materialet som en särskilt utsatt grupp.

The relatively high levels of workplace harassment reported by managerial, administrative and professional personnel in higher education compared with faculty harassment can be linked with gender issues.⁷¹

Forskning visar på hur olika strukturer i akademien skapar och upprätthåller ojämlika maktrelationer mellan kvinnor och män, exempelvis genom olika belönings- och straffstrukturer där män tenderar att åtnjuta större belöningar för sina insatser eller genom ett stort undervisningstryck på kvinnor. Liknande strukturer återfinns i än högre grad när det gäller kvinnor i akademien som rasifieras som icke-vita.

For example, the findings of our review suggest that women may be allocated larger teaching loads in universities, thus creating barriers to engagement in research and publication on which most universities base their promotion decisions – thus making gender and power inequalities self-perpetuating.⁷²

Könssammansättningen på arbetsplatser och dess eventuella påverkan på förekomsten av sexuella trakasserier diskuteras i flera av forskningsöversikterna. Sexuella trakasserier är mer vanligt förekommande på arbetsplatser som är dominerade av män, och framför allt på arbetsplatser som präglas av en sexualiserad och maskuliniserad arbetsmiljö där femininitet nedvärderas.⁷³

organizational norms and cultures, such as the level of sensitivity to the problem of balancing work and personal obligations, and the extent to which the culture is employee-rather than job-oriented, are more important in predicting the frequency of sexual harassment⁷⁴ than organizational sex ratios.⁷⁵

Att sexuella trakasserier är mer vanligt förekommande på arbetsplatser med stor maktojämlikhet mellan olika nivåer inom organisationen råder det samstämmighet kring i materialet. Detta är även någonting som antas kunna förklara den ökade utsatthet som kvinnor med osäkra anställningar upplever, då denna situation försätter personen i ytterligare maktunderläge gentemot kollegor.⁷⁶

Återkommande i forskningsöversikterna är diskussioner om organisation, ledning och arbetsplatskultur. Organisation, kön och makt är verksamt även i akademien och trakasserier återfinns både mellan anställda, mellan anställda och

70 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017), s. 530.

71 Ibid., s. 531.

72 Ibid., s. 531.

73 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010).

74 I originaltext används förkortningen SH för sexual harassment.

75 McDonald (2012), s. 9.

76 Se t.ex. Rubin & Borgers (1990); McDonald (2012).

studenter och mellan studenter. Redan 1980 konstaterades att sexuella trakasserier inte är begränsade till någon specifik typ av utbildningsinstitution utan återfinns inom såväl stora och små offentliga (public) institutioner, privata dito, yrkesskolor och religiöst affilierade skolor.⁷⁷ Det råder en överensstämmelse i litteraturen om att arbetsplatskulturer spelar roll för förekomsten av sexuella trakasserier. En uttalad icke-acceptans för vissa beteenden, policys och tydlighet från ledningen om vad som förväntas av anställda lyfts som centrala för en organisation som vill motverka sexuella trakasserier.⁷⁸ På motsvarande sätt underlättar vissa arbetsplatskulturer, vissa typer av ledarskap och organisationer sexuella trakasserier. Exempelvis associeras två typer av ledarskapsstilar med förekomst av trakasserier: den auktoritära och ”låt gå” (laissez faire).⁷⁹

There is a strong research foundation in this literature regarding respondents' perceptions of organizational tolerance, policies and procedures, and implementation practices, and it is quite clear that the organizational climate and workplace environment are central to understanding the conditions under which harassment is more likely to occur and how the victims are affected.⁸⁰

En stor del av forskningen som diskuteras i forskningsöversikterna avhandlar vem som utsätts för sexuella trakasserier och i vilka situationer. Även om det antas vara viktigt med förståelser av risksituationer och riskbeteenden (hos utsatta) för att kunna utforma och utveckla välfungerande policys och förebyggande arbete så är denna litteratur också kritiserad på grund av en tendens att skuldbelägga utsatta.⁸¹ Övergripande anges kön eller könsdiskriminering som en riskfaktor, exempelvis under rubriker som ”Causes of harassment”⁸² eller ”Risk factors for harassment and discrimination”.⁸³ Dessa stycken syftar då inte på förövarens kön, utan på offrets. Även marginaliserade grupper, särskilt HBTQ-personer, etniska minoriteter, personer med funktionsnedsättningar, personer med tidigare erfarenhet av sexuellt våld och kvinnor med osäkra anställningar, lyfts fram som grupper med ökad risk för att utsättas för sexuella trakasserier.⁸⁴

Forskning som fokuserar på förövare, alltså vem som utsätter andra för sexuella trakasserier, saknas i det analyserade materialet. Runt 85 procent av alla som anmäler sexuella trakasserier är kvinnor, 15 procent är män, i båda fallen är förövaren vanligtvis en man. Individualiserade och psykologiska förklaringar finns i materialet, exempelvis att män som utsätter andra för sexuella trakasserier har naiva föreställningar om socialt samspel och heterosexualitet eller använder för mycket alkohol.⁸⁵ Ingen av de analyserade studierna fokuserar på förövare, få studier kategoriserar förövarens ålder, kön eller etnicitet, men oftare position, befattning eller status på olika sätt.⁸⁶

77 Rubin & Borgers (1990).

78 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017); Willness, Steel & Lee (2007).

79 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010).

80 Willness, Steel & Lee (2007), s. 143.

81 McDonald (2012).

82 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017), s. 528.

83 Fnaiss, Soobiah, Chen m.fl. (2014), s. 819.

84 Se t. ex. Fedina, Holmes & Backes (2018).

85 McDonald (2012).

86 Se t.ex. Rubin & Borgers (1990).

Prevention – förebyggande insatser mot sexuella trakasserier

Som en viktig del i arbetet mot sexuella trakasserier återkommer en stark organisationskultur som syftar till att visa intolerans mot sexuella trakasserier, förankrad i hela organisationen.⁸⁷ Strategier och åtgärder på organisatorisk nivå kan motverka och förebygga sexuella trakasserier om de fokuserar på att skapa en respektfull och välkomnande arbetsmiljö som inte nedvärderar anställda på grund av kön.⁸⁸ Organisatoriska faktorer, som att ha beslutat om och implementerat en policy, lyfts som centralt för att förebygga sexuella trakasserier i många av forskningsöversikterna. Samtidigt är empirisk forskning som visar på att policys är effektiva i att förebygga och minska förekomsten av sexuella trakasserier otillräcklig.⁸⁹ Policys riskerar att fylla funktionen av att skydda organisationen snarare än att skydda anställda och studerande. Till exempel kan "nolltolerans" mot sexuella trakasserier utgöra en del i en organisations "identitet" och rykte, och erfarenheter som går emot denna förmodade nolltolerans förstås som hotfullt mot organisationen. Policys kan också vara någonting som ledningen pekar på för att inte behöva ta ansvar när trakasserier faktiskt sker.

However, much less research has been focused on the specific policies and procedures themselves in terms of how to successfully implement prevention strategies, incorporate education and training, increase awareness of organizational policies and procedures, and conduct general program evaluation and efficacy assessment (see Williams et al., 1999, for one such exception). Put simply, we know that organizational factors are fundamental, and therefore, we should move toward identifying the organizational policies and procedures that are most critical for preventing the conditions that create a favorable organizational climate for SH.⁹⁰

De flesta fall av sexuella trakasserier anmäls överhuvudtaget inte, utan hanteras privat av den utsatta individen. I de fall som anmälan görs når en majoritet inte offentligheten, utan hanteras inom organisationer.⁹¹ Det går att underlätta för utsatta personer att anmäla sexuella trakasserier genom att exempelvis möjliggöra att anmäla till ett externt organ utanför den direkt berörda verksamheten. Det finns även forskning som visar på att kvinnor utsatta för sexuella trakasserier har lättare att göra en anmälan till en annan kvinna.⁹²

Ett sätt att tänka kring prevention innefattar primär, sekundär och tertiär prevention. På arbetsplatser kan primär prevention till exempel innebära att organisationer har implementerat policys och processer som är välförankrade i hela organisationen, att personal utbildas om vad som utgör sexuella trakasserier och att ledningen är tydlig med att sexuella trakasserier inte accepteras. Sekundär prevention fokuserar på processen när en anställd anmäler sexuella trakasserier, exempelvis genom att anställa externa utbildade rådgivare. Detta anses extra viktigt i fall då en anställd utsätts av en överordnad person som exempelvis en chef eller handledare. Den tertiära preventionen handlar om den hjälp och det stöd den som utsätts för sexuella trakasserier bör få i form av rehabilitering och uppföljning.⁹³ Samtidigt saknas tydligt forskningsstöd för att dylika åtgärder har avsedda effekter:

87 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010).

88 McDonald (2012).

89 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010).

90 Willness, Steel & Lee (2007), s. 143-144, fetstil i orig.

91 Se t.ex. McDonald (2012); Rubin & Borgers (1990).

92 Rubin & Borgers (1990).

93 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010).

Nevertheless, it is important to note that there appears to be an absence of empirical evidence examining the effectiveness of many of these strategies.⁹⁴

Åtgärder för att förebygga och hantera trakasserier i akademien fokuserar framför allt på organisation, ledning och ojämlika maktrelationer. Till exempel genom utveckling av kommunikativa färdigheter och organisatorisk medvetenhet. Ledningens förståelse av maktrelationer inom organisationen och kompetens möjliggör ett stödjande och tydligt, snarare än kränkande, ledarskap.⁹⁵

Akademins internationalisering, med en globaliserad arbetsstyrka och användning av elektronisk kommunikation, påverkar hur, var och när trakasserier sker. Medan internationalisering, klassrum online och elektronisk kommunikation möjliggör för en större mångfald bland både studenter och anställda, så innebär det också en ökad risk för marginalisering av minoritetsgrupper och minskad insyn, ledning och styrning. Åtgärder och förbyggande arbete som tar hänsyn till en globaliserad arbetsstyrka och som inkluderar hantering av trakasserier på nätet efterfrågas.⁹⁶

Återkommande i forskningsöversikterna är förståelsen av att ett centralt sätt att förebygga sexuella trakasserier utgörs av utbildning och träning ("training"). Studenter, anställda och chefer bör alla utbildas i vad som utgör sexuella trakasserier och hur de ska hanteras, till exempel med hjälp av utbildningsdagar, filmer, workshops och fallstudier.⁹⁷ Inom det stora forskningsfältet som fokuserar på studenter på campus i USA återfinns forskning kring förebyggande program mot sexuella trakasserier och övergrepp, så kallade "Sexual assault prevention programs". Som en följd av the Clery Act från 1990 ska alla högskolor och universitet som får statligt stöd i USA informera studenter och anställda kring brottsstatistiken på lärosätet, liksom policys och procedurer som finns för att förebygga brott, inklusive sexuellt våld. Dessa policys måste inkludera en kommentar kring förebyggande av sexuella övergrepp på campus.⁹⁸

"Sexual assault prevention programs" fokuserar på utbildning av studenter och syftar till attityd- och beteendeförändringar kring sexuellt våld. Programmen utgör grund för ett stort forskningsfält i USA, men lite är konstaterat om dessa programs generella effektivitet och ifall de skapar långsiktiga attityd- och beteendeförändringar.⁹⁹ Utvärderingar av programmen diskuterar hur det påverkar utfallet om den som håller i kurserna är en professionell eller en annan student, om det är mer verkningsfullt med längre eller kortare tid (alltifrån timmar till hela läsår diskuteras), ifall resultatet påverkas av om det är "enkönade" eller könsblandade grupper och vilka olika attityder och beteenden som förändras. Resultaten är kontextbundna och inte entydiga.

Sammanfattning

- Sexuella trakasserier förekommer inom alla discipliner i akademien och drabbar studenter, doktorander och anställda.

94 Ibid., s. 667.

95 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

96 Ibid.

97 Fnaiss, Soobiah, Chen m.fl. (2014); Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017); Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010).

98 Vladutiu, Martin & Macy (2011).

99 Anderson & Whiston (2015).

- Män är oftast förövare. Både kvinnor och män utsätts, men kvinnor i betydligt större utsträckning.
- Redan marginaliserade grupper, särskilt yngre kvinnor, kvinnor med osäkra anställningsvillkor och minoriteter (etniskt och sexuellt), är mer utsatta.
- Utsatthet för sexuella trakasserier leder till fysiska, psykiska och yrkesmässiga konsekvenser för individer i form av exempelvis depression, ångest, posttraumatiskt stressyndrom, värk, oönskade graviditeter, sexuellt överförbara sjukdomar, ökad alkoholanvändning, försämrade karriärmöjligheter, minskad arbetsmotivation och engagemang och uppsägning.
- Fokus på organisationskultur för att motverka sexuella trakasserier, dock inte klarlagt hur, vad och när som ger faktiska resultat för minskning av händelser.
- Korrekt utformade och implementerade policys antas kunna förebygga sexuella trakasserier. Vad en sådan policy bör innefatta är dock inte konstaterat.
- Utbildningsprogramms möjlighet att bidra till en minskad förekomst av sexuella trakasserier kan inte konstateras från analys av detta material.
- Majoriteten av studierna som refereras i forskningsöversikterna är publicerade på engelska med empiri från USA och i viss utsträckning även från andra anglosaxiska språkområden.
- Kvantitativa tvärsnittsstudier dominerar forskningsfältet generellt sett.
- Det saknas peer review-granskade metaanalyser av forskning om sexuella trakasserier i akademien, även i de fall sexuella trakasserier ses som en del av ett vidare begrepp som innefattar trakasserier, mobbing och utsatthet. Metaanalyser av forskningsöversikter om forskning om sexuella trakasserier i akademien saknas likaså.
- Kopplingar till andra angränsande diskurser är påtagliga, där en del studier har sociologiska teorier om sexualiserat våld som paraplyterm medan andra placerar sexuella trakasserier inom ramen för strikt kriminologiska eller rättsvetenskapliga diskurser.
- Det finns ingen entydig gemensam definition av sexuella trakasserier inom forskningsfältet. Minsta gemensamma nämnare är en idé om att det ska vara ovälkomna handlingar av "sexuell natur" och inkludera både verbala, icke-verbala och fysiska sådana.
- Definitionsproblematiken är en av anledningarna till svårighet med jämförelser och övergripande slutsatser för prevalensstudier. Andra svårigheter är olika metodologiska utgångspunkter och underrapportering. Detta leder till att prevalensen varierar stort, från två till 93 procent. För studerande kvinnor i USA är dock prevalensen för utsatthet ofta i intervallet 20–25 procent.

Rekommendationer

Nedan återges mer detaljerade rekommendationer från forskningsöversikterna. I nästa avsnitt följer en analytisk kommentar.

Praktik

- Utbildningsprogram riktade till studenter för att förebygga sexuella trakasserier bör ges under längre perioder med möjlighet till olika typer av lärandefor-

mer, exempelvis föreläsningar, kurser, workshops, filmer och samtal. Utbildning bör även ges till anställda i akademien och till personer utanför akademien ansvariga för fältarbete och praktikperioder. Dessa utbildningar bör innehålla information och kunskap om vad sexuella trakasserier är, om studenters rättigheter och hur en person kan hantera sexuella trakasserier om det skulle förekomma.¹⁰¹

- Rapporteringsprocessen bör tydliggöras genom till exempel information kring hur och var en anmälan görs, upprättande av enheter eller specialutbildade rådgivare och garantera anonymitet för den som anmäler. Kunskap om att kvinnor som utsätts för sexuella trakasserier hellre anmäler till en kvinna än till en man bör tas i beaktande.¹⁰²
- Individuer behöver stärkas i sina möjligheter att hantera sexuella trakasserier i väntan på att institutioner förändras.¹⁰³

Policy

- För att lyckas med implementering av policys, handlingsplaner och åtgärder bör förankringen vara stark genom hela universitetets hierarki, förekomsten av sexuella trakasserier bör uppmärksammas och program som implementeras bör vara forskningsbaserade.¹⁰⁴
- Utsatthetens diversifiering, som dels gäller utsatthet för olika typer av sexuella trakasserier och sexuellt våld, dels olika minoritetsgruppers utsatthet, bör vara vägledande för lärosätens arbete med att förebygga, åtgärda och ge stöd åt utsatta. En mer detaljerad förståelse av specifika behov som finns vid ett lärosäte behöver utgöra startpunkt för insatser och förebyggande arbete.¹⁰⁵
- Universitet och högskolor måste undersöka sina procedurer och utvärdera effektiviteten av dem. Institutioner behöver vara uppmärksamma på missbruk av makt och status inom institutionen.¹⁰⁶
- Universitet och högskolor som bedriver ett fungerande förebyggande arbete mot sexuellt våld/sexuella trakasserier bör uppmärksammas.¹⁰⁷

Forskning

- Intersektionella perspektiv som inkluderar minoritetsgrupper och dessas erfarenheter rekommenderas både i relation till bedömning av effektivitet i förebyggande åtgärder och i relation till förekomst av utsatthet. Detta aktualiserar också metodologiska frågor där mer uppmärksamhet bör riktas mot att säkerställa att urvalet för studier om sexuella trakasserier och sexuellt våld stämmer överens med mångfalden som finns inom universitet och högskolor idag. Strategiska urvalstekniker bör användas för att studier ska reflektera den population de syftar till att representera.¹⁰⁸

101 Ibid.; Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014); Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010); Vladutiu, Martin & Macy (2011).

102 Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010); Rubin & Borgers (1990).

103 Rubin & Borgers (1990).

104 Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014); Hunt, Davidson, Fielden m.fl. (2010); Vladutiu, Martin & Macy (2011).

105 Fedina, Holmes & Backes (2018); Vladutiu, Martin & Macy (2011).

106 Rubin & Borgers (1990).

107 Vladutiu, Martin & Macy (2011).

108 Anderson & Whiston (2015); Fedina, Holmes & Backes (2018); McDonald (2012); Voth Schrag (2017); Vladutiu, Martin & Macy (2011); Willness, Steel & Lee (2007).

- En bredare global representation rekommenderas. Exempelvis mer forskning från icke-engelskspråkiga delar av världen, jämförande studier mellan olika länder och utvecklande av tvärkulturella forskningsprojekt som involverar olika regioner.¹⁰⁹
- Fokus i framtida forskning bör ligga mer på förebyggande arbete och på förändrat beteende som utkomst av förebyggande arbete. Forskare bör undersöka effektiviteten i andra förebyggande åtgärder, exempelvis åskådarinterventioner (bystander prevention intervention). Kritiskt för att kunna utveckla effektiva förebyggande strategier är att studera bakomliggande processer till sexuella trakasserier, inkluderat karaktäristika och incitament för förövare.¹¹⁰
- Enkätstudier bör kombineras med kvalitativa studier för att inkludera mer nyanserade perspektiv på sexuella trakasserier. Långtidsundersökningar för att undersöka hur utsatthet för sexuella trakasserier påverkar en person över en livstid efterfrågas. Forskare behöver stärka den metodologiska kvaliteten i sin forskning, framför allt med hjälp av slumpmässigt urval, kontrollgrupper och längre uppföljningstid.¹¹¹
- Empiriska studier kring sexuella trakasserier bör sammanföras med forskning som undersöker andra destruktiva beteenden på en arbetsplats, särskilt mobbing, rasism och könsdiskriminering. Det är även angeläget att undersöka vilken kombination av policy, utbildning och anmälningsprocedurer som leder till minskad förekomst av sexuella trakasserier.¹¹²
- Standardiserade definitioner av olika typer av sexuella trakasserier och sexuellt våld kan underlätta för förståelsen av förekomst och skillnader av förekomst, samt i utformandet av lämpliga förebyggande åtgärder.¹¹³

Rekommendationerna bör läsas med hänsyn till tidsaspekt. När tidiga texter anger att individer bör utbildas i att hantera sexuella trakasserier i och med att det institutionella stödet är så pass svagt och institutionell förändring går så långsamt,¹¹⁴ fokuserar senare texter snarare på förändring på organisations- och ledningsnivå. Viktigt att ha i åtanke är även att flera av studierna är genomförda på universitetscampus i USA, med den specifika kontext detta innebär. Gällande utbildning, anmälnings- och policy bör även beaktas att få av dessa rekommendationer grundar sig i utvärderade insatser och forskningsbaserad kunskap om vad som har reell effekt för att minska förekomsten av sexuella trakasserier.¹¹⁵

Analytisk kommentar

Forskningsöversikterna målar en bild av ett fält som inte kommer vidare, som i olika försök att säga någonting konkret tvingas frånga såväl vetenskapliga principer (att ta hänsyn till de metodologiska utmaningar som framkommer) som ansvar för människors erfarenheter av utsatthet i akademien. Forskningsfältet försöker nå legitimitet både för själva kunskapsfältet som sådant och för utsattheten för sexuella

109 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017); McDonald (2012); Willness, Steel & Lee (2007).

110 Anderson & Whiston (2015); McDonald (2012); Voth Schrag (2017); Vladutiu, Martin & Macy (2011).

111 Anderson & Whiston (2015); McDonald (2012).

112 McDonald (2012); Willness, Steel & Lee (2007).

113 Fedina, Holmes & Backes (2018); Rubin & Borgers (1990).

114 T.ex. Rubin & Borgers (1990).

115 Se vidare i Bondestam & Lundqvist (2019) för en utförlig genomgång av forskning om preventiva åtgärder.

trakasserier genom att producera och upprepa kvantifierbar och igenkännbar data. Ett sätt att göra detta är genom att låta juridiska definitioner och individualiserade förklaringsmodeller vara vägledande för forskning. Forskningsöversikterna om utsatthet i akademien leder därför överlag till individualisering som diskurs: individers utsatthet räknas, beskrivs, tematiseras, analyseras, men ingen av översikterna analyserar artiklar som mer än undantagsvis beskriver konsekvenser för arbetsmiljö och/eller studiemiljö. De ger också en bild av ett forskningsfält där kunskap utvecklas genom att fokusera på specifika grupper i akademien, till exempel studenter på campus, medicinstuderande, olika yrkesgrupper, eller på specifika aspekter som förebyggande arbete eller konsekvenser av utsatthet.

Sexuella trakasserier i akademien framstår som ett ambivalent fält där utsatthetens diversifiering (särskilt med avseende på kön, ras/etnicitet, ålder, religion, funktion, ämne, lärosäte, region, form av utsatthet) lyfts i flertalet av studierna. Samtidigt är förslag på och utvärderade former av förebyggande arbete och andra interventioner i princip inte diversifierade alls och det råder brist på faktiska studier som går utöver en binär könsförståelse, heterosexualitet som norm och kön som enda variabel för utsatthet.

Ett ökande antal studier om framför allt etnicitet, sexualitet och könsidentitet publiceras dock och forskning som fokuserar på minoritetsgrupper och en bredare global representation efterfrågas av fältet, någonting som skulle få konsekvenser både för forskningens innehåll och för frågor om metodologi och utformning av studier. I mycket av materialet finns det spår av de feministiska och maktkritiska perspektiv som utgör fältets kärna och stycken gällande ojämlik makt inkluderas i flertalet av forskningsöversikterna, dock ytterst sällan som mer än en av flera möjliga förståelseramar. Vad ett feministiskt eller maktkritiskt perspektiv skulle göra med till exempel juridiska definitioner eller individualiserade förklaringsmodeller undersöks inte.

Flera studier diskuterar, antar, problematiserar, konstaterar och/eller teoretiserar underrapportering som ett stort problem generellt sett, men adresserar inte underrapportering som huvudfokus för metodologiska överväganden eller som utgångspunkt i sig för att bedriva forskning om sexuella trakasserier. Med andra ord finns en tydlig lutning i de analyserade forskningsöversikterna, både vad gäller de i översikterna analyserade studierna och översikternas slutsatser i sig, att peka på underrapportering som en viktig (ibland helt avgörande) prevalensfråga, men utan att ge konkreta exempel på hur det kan åtgärdas metodologiskt.

Generellt sett blir en övergripande slutsats att utsatthet i akademien är ett synnerligen komplext fenomen och ju mer detaljerad, inkluderande, erfarenhetsnära en studie av prevalens är desto högre rapporterad förekomst finns. Dock är det få eller inga studier som eftersträvar att, eller redovisar relevanta mätningar av, utsatthet som inte är självdefinierade, även om några försök har gjorts.

Topprankade publikationer

Syftet med genomgången av publikationer i denna del av forskningsfältet är att ge en övergripande bild av kunskapsläget i den forskning som är högst citerad internationellt. Efter referat av aktuella publikationer görs en sammanfattning av huvudsakliga resultat, publikationernas rekommendationer för praktik, policy och forskning återges, och slutligen görs en längre analytisk kommentar kring de aktuella studierna.

Om materialet

Här refereras och analyseras begreppsanvändning, resultat och rekommendationer från de vetenskapliga studier som globalt sett har fått störst genomslag. Med genomslag avses då fältnormaliserad citering i databasen Web of Science (WoS). Artiklarna har sökts från perioden 1966–2018 utifrån givna söksträngar som inkluderar all forskning om sexuella trakasserier och akademien (totalt 5 561 poster).

Sammantaget analyseras 30 peer review-granskade artiklar i detalj. Urvalet baseras på innehåll från en lista över 60 publikationer (totalsökning i Web of Science med Scopus som referensbas), ordnade efter fältnormaliserad citering av KvinnSam i linje med Vetenskapsrådets rekommendationer. Kriterierna för inkludering utifrån innehållsanalys är: (a) att sexuella trakasserier ska vara huvudfokus, men komparation med andra frågor om utsatthet är tillåtet, och (b) att akademien/högre utbildning ska fokuseras, men komparation med andra sektorer är tillåtet.

Samtliga artiklar berör huvudsakligen akademien och sexuella trakasserier. I några fall analyseras även andra former av utsatthet och det finns några exempel på komparativa ansatser (nationellt och internationellt med andra organisationer, såväl privat som offentlig sektor). Texterna är publicerade 1982 till 2016 med en tonvikt på studier publicerade före 1993 (12 st.) och efter 2014 (10 st.) i medicinska, juridiska, psykologiska, kriminologiska och genusvetenskapliga tidskrifter. Endast en artikel återfinns i en tidskrift med tydligt fokus på högre utbildning.¹¹⁶ Empiriskt är samtliga studier situerade i USA, undantaget en studie från Italien.¹¹⁷ Ett fåtal artiklar innehåller även komparativa ansatser med empiri från till exempel Japan och Brasilien. Majoriteten av studierna rör prevalensundersökningar i olika studentgrupper, ofta campusbaserad utsatthet i olika former, med en tonvikt på binära kön, men undantagsvis analyseras även sexualitet och ras/etnicitet/hudfärg. Medicin och i viss mån STEM är de ämnesområden som täcks mer specifikt, men majoriteten av publikationerna innehåller ämnesövergripande studier av ett visst campus eller lärosäte.

¹¹⁶ Schneider (1987).

¹¹⁷ Magnavita & Heponiemi (2011).

Genomgången av forskningsfältet i denna del har genomförts på flera sätt. Framför allt har begrepp, teori, metod, empiri, kontext och resultat utgjort nav för läsningen av artiklarna. Vidare har artiklarnas relation till det övergripande forskningsfältets teman och inriktningar varit vägledande, särskilt i jämförelse med analysen av forskningsöversikter i föregående avsnitt. För att kunna ge en överblick, och även vägleda läsaren kring enskilda artiklar, antar presentationen i denna del inledningsvis en tematisk, deskriptiv karaktär. Skälet till det är framför allt att en så stor majoritet av aktuella artiklar har ett uteslutande fokus på prevalens i olika avseenden (22 av 30).

Aktuella teman med motsvarande delrubriker nedan är:

- Prevalens ämnesövergripande (12 st.)
- Prevalens vård och medicin (5 st.)
- Prevalens bystander (2 st.)
- Prevalens övriga (3 st.)
- Övriga studier (8 st.)

Artiklarna refereras kortfattat med fokus på kontext, metod och resultat. Därefter följer en övergripande sammanfattning av resultat från samtliga artiklar och en sammanställning av de i studierna givna rekommendationerna för forskning, policy och praktik. Slutligen görs fördjupningar i valda delar i ett par analytiska kommentarer.

Analyserade artiklar

Prevalens ämnesövergripande

Adams, J., Kottke, J. & Padgett, J. 1983. Sexual Harassment of University-Students. *Journal of College Student Development*, 24: 484–490.

Empiri från USA, Iowa State University. Tvärsnittsstudie av studerande och doktorander via enkät med frågor om utsatthet. Åtta kategorier undersöks, från sexistiska kommentarer till krav på sexuella tjänster, som byggs upp i linje med etablerade definitioner.¹¹⁸ N=372, varav 65 procent kvinnor och 35 procent män. Svarsfrekvens 37 procent. Fokus i studien är dels hur studerande definierar sexuella trakasserier, dels prevalens. Resultaten pekar tydligt på att kvinnor definierar samtliga kategorier som sexuella trakasserier i högre utsträckning än män. Vidare har kvinnor själva upplevt samtliga former av utsatthet i högre utsträckning än män, sexistiska kommentarer i högst utsträckning (kvinnor 65,1 procent, män 26,5 procent). Förövare är professor, lärare eller lärarassistent i mer än 75 procent av alla fall när det gäller kvinnor, för män är det i princip samma fördelning. Hälften av kvinnorna uppger att förövaren utsätter dem för sexuella trakasserier inom ramen för den utbildning de går. Ingen studerande har anmält utsatthet i form av ovälkomna fysiska närmanden, explicita förslag om sex eller krav på sexuella tjänster.

Benson, D. & Thomson, G. 1982. Sexual Harassment on a University Campus. The Confluence of Authority Relations, Sexual Interest and Gender Stratification. *Social Problems*, 29: 236–251.

Empiri från USA, Berkeley. Tvärsnittsstudie bland studerande kvinnor. N=269. Svarsfrekvens 67 procent. 29,7 procent av de tillfrågade svarande har varit utsat-

¹¹⁸ Se en inflytelserik artikel av Till (1980), vilken även Hagman (1994) har som bakgrund till sin "sextrakasseritrappa" som blir vägledande i Sverige. Se även vidare nedan och referat av Fitzgerald, Schullman, Bailey m.fl. (1988).

ta för sexuella trakasserier någon gång under den senaste fyraårsperioden av en lärare som är man, främst i form av ovälkommen sexuell uppmärksamhet. Former av utsatthet varierar brett, från kommentarer och förfrågningar till fysisk beröring och förslag om att köpa sexuella tjänster. Analysen pekar på att erfarenheterna av utsatthet undergräver förtroendet för lärare som är män och att sexuella trakasserier bör ses som en del av en ackumulativ utsatthet och i relation till andra former av sexualiserat våld.

Clancy, K.B.H., Nelson, R.G., Rutherford, J.N. & Hinde, K. 2014. Survey of Academic Field Experiences (SAFE): Trainees Report Harassment and Assault. *Plos One*, 9(7): 1–9.

Empiri från USA. Komparativ analys av delempleri från ca 30 olika länder. Tvärsnittsstudie (onlineenkät) med uteslutande fokus på utsatthet under fältarbete. Studerande, fältassistenter och forskare har svarat, framför allt arkeologer, antropologer, biologer och zoologer. N=666. Svansfrekvens oklar på grund av onlineformatet. 72,4 procent av de svarande har kännedom om andras utsatthet för sexuella trakasserier. 64 procent av kvinnorna har själva upplevt sexuella trakasserier, utsatthet är 3,5 gånger vanligare för kvinnor än män. Studerande (58 procent av de svarande) rapporterar högst utsatthet. 26 procent av de tillfrågade kvinnorna är utsatta för sexuella övergrepp (sammanslaget svar på flera enkätfrågor om "sexual assault"), motsvarande prevalens för män är 9,6 procent. Kvinnor är främst utsatta av överordnade, män av kollegor. Grundläggande statistik om sexualitet och etnicitet visar på att dessa variabler förstärker utsatthet. Färre än hälften känner till befintlig policy om sexuella trakasserier på fältplatsen. Förövare är nästan uteslutande från den egna organisationen, mycket sällan någon från lokalsamhället eller andra organisationer.

Cortina, L.M., Swan, S., Fitzgerald, L.F. & Waldo, C. 1998. Sexual harassment and assault - chilling the climate for women in academia. *Psychology of Women Quarterly*, 22: 419–441.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie bland studerande kvinnor vid ett stort universitet. N=1 037. Sexualitet och ras/etnicitet är ett genomgående fokus utöver kön. Svansfrekvens 48 procent (studerande) respektive 60 procent (doktorander). 49 procent av de studerande och 53 procent av doktoranderna rapporterar utsatthet för sexuella trakasserier under sin tid vid universitetet. Utsatthet under det första året som studerande var 40 procent. Ingen skillnad på utsatthet beroende på ämne för utbildningen. Afro-amerikanska och latinamerikanska studenter är mer utsatta än andra grupper. Icke-heterosexuella studerande löper 1,6 gånger så stor risk som heterosexuella att uppleva utsatthet. Sju procent av de studerande upplever både sexuella trakasserier och sexuella övergrepp. Grupper med högst upplevd utsatthet skattar sin studiemiljö som mer fientlig och exkluderande än de som inte upplever någon utsatthet. Noterbart är att de höga talen för utsatthet endast gäller trakasserier från lärare/professorer.

D'augelli, A. 1992. Lesbian and Gay Male Undergraduates Experiences of Harassment and Fear. *Journal of Interpersonal Violence*, 7: 383–395.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie bland studerande icke-heterosexuella kvinnor och män på ett mindre universitet på landsbygden. N=121. Svansfrekvens okänd eftersom totalpopulationen inte fastställs. Viss komparation görs med en liknande

studie.¹¹⁹ Stor variation i prevalens beroende på typ av utsatthet. Verbal utsatthet drabbar mer än tre fjärdedelar av de svarande, andra former av våld och hot bildar en väv av utsatthet. En majoritet av de svarande undviker aktivt att visa sin sexualitet, 69 procent, men det är en tydlig förbättring mellan 1987 och 1990 (då de båda studierna är genomförda).

Finn, J. 2004. A survey of online harassment at a university campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 19: 468–483.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie av onlinetrakasserier mot studerande på ett särskilt campus. N=339, varav 67 procent kvinnor, 27 procent män. Enkätstudie med slumpmässigt urval, svarsfrekvens okontrollerad. Mer än hälften av alla svarande har fått ovälkommet pornografiskt material och tio till 15 procent av de svarande får upprepade meddelanden med trakasserande innehåll. Inga tydliga könsskillnader i prevalens i studien. Cirka fem procent av de svarande definierar sig som icke-heterosexuella och deras utsatthet är generellt högre än för heterosexuella studerande i studien. Ett fåtal anmälningar görs av de studerande. Studien utvecklar framför allt resonemang kring problem att definiera onlinetrakasserier metodologiskt och komparativt.

Martin-Storey, A. & August, E.G. 2016. Harassment Due to Gender Non-conformity Mediates the Association Between Sexual Minority Identity and Depressive Symptoms. *Journal of Sex Research*, 53: 85–97.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande vid två olika lärosäten, fokus på sexuella minoriteter (homo, bi, trans) och kopplingar mellan depression (BDI-I I-skala) och utsatthet för trakasserier. N=252, icke-randomiserat urval, svarsfrekvens oklar. Variansanalys och regressionsanalys. Resultaten visar att sexuella trakasserier är vanligare än för kontrollgrupp med heterosexuella studerande. Trakasserier är kopplade både till icke-konformitet till binära kön och sexuell minoritetsstatus. Icke-konformitet är även korrelerat med depression i studien. Denna studie är den kanske mest väl genomförda konsekvensanalysen av sexuella trakasserier mot studerande i hela forskningsfältet, särskilt sett till design och analys av empiriskt underlag.

Reilly, M., Lott, B. & Gallogly, S. 1986. Sexual Harassment of University-Students. *Sex Roles*, 15: 333–358.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande på alla nivåer och i alla ämnen. N=393, varav 56 procent kvinnor och 44 procent män. Svarsfrekvens 33 procent. Enkätundersökning med stor uppsättning frågor. En teoretisk modell i botten (TSHI – Tolerance for Sexual Harassment Inventory), variansanalyser och chi2 av resultat, vissa frågor sticker ut som observerade beteenden hos anställda lektorer och professorer uppdelat på kön (det vill säga ett uttalat förövarperspektiv), i övrigt liknande prevalens och skillnader mellan kvinnor och män som i andra studier från USA på 1980-talet. Ålder analyseras specifikt och visar att toleransen för sexuella trakasserier är signifikant större i yngre åldrar jämfört med äldre. I denna studie liksom i många andra nordamerikanska studier (som refereras här) är selektivt undvikande kvinnors främsta strategi för att undvika att utsättas för sexuella trakasserier.

119 D'augelli (1987), opublicerat manuskript delgivet av författaren.

Robnett, R.D. 2016. Gender Bias in STEM Fields: Variation in Prevalence and Links to STEM Self-Concept. *Psychology of Women Quarterly*, 40: 65–79.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med STEM i fokus med särskild analys av skillnader mellan life-scienceämnen och övriga områden. Ambitionen är att klarlägga utsatthetens effekter på självuppfattning och ämnestillhörighet. Enkätundersökning med studerande från alla nivåer, inklusive doktorander (och high-school). N=226, varav 52 procent kvinnor, 48 procent män. Svarsfrekvens 26 till 38 procent beroende på grupp. 61 procent av de högskolestuderande rapporterar utsatthet, i betydelsen informell diskriminering i vid bemärkelse, ej sexuella trakasserier specifikt. ANCOVA-analyser av två statistiska underlag (icke-parametriska) landar i att mest utsatthet sker inom matematik och drabbar grundutbildningsstuderande mer än doktorander. Tydliga samband finns mellan upplevelser av utsatthet bland grundutbildningsstuderande kvinnor och en negativ syn på sin egen förmåga att prestera väl inom ramen för ämnestillhörighet i STEM-områden, även om de praktiska konsekvenserna av ett sådant samband inte kan klarläggas med den här typen av studie.

Schneider, B. 1987. Graduate Women, Sexual Harassment, and University Policy. *Journal of Higher Education*, 58: 46–65.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med examinerade grundutbildningsstuderande och anställda vid ett lärosäte. N=376, endast kvinnor. Svarsfrekvens 44 procent. Enkätundersökning med fokus på utsatthet i linje med vedertagna definitioner i den nordamerikanska diskursen.¹²⁰ Utsatthet för sexuella trakasserier uppgår till 60 procent någon gång under studietiden för examinerade grundutbildningsstuderande. En majoritet av övriga resultat är helt i linje med liknande nordamerikanska studier från 1980-talet. Författaren gör också bra jämförelser med befintlig forskning från andra urvalsgrupper och visar att prevalensen oberoende av lärosäte och frågebatte-rier rör sig runt 60 procent för studerande kvinnor.

Selkie, E.M., Kota, R., Chan, Y.-F. & Moreno, M. 2015. Cyberbullying, Depression, and Problem Alcohol Use in Female College Students: A Multisite Study. *Cyberpsychology Behavior and Social Networking*, 18: 79–86.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie som omfattar fyra lärosäten, fyra olika ämnen och olika utbildningsnivåer. Enkätundersökning med studerande, dock oklar totalpopulation och svarsfrekvens. N=265, endast kvinnor. Undersöker olika dimensioner av kränkningar och mobbing online (cyberbullying) där delar av innehållet uttryckligen fokuserar på sexuella trakasserier. Regressionsanalyser och bivariat-analyser. Särskild sårbarhet för utsatthet i form av sexuella trakasserier via nätet konstateras för grundutbildningsstuderande kvinnor (prevalens över 60 procent). Kön, sexualitet, ras/etnicitet och förövarperspektiv prövas delvis i studien, men utan tydliga resultat. Tydligast korrelation finns mellan utsatthet för sexuella trakasserier, drog- och alkoholmissbruk och depression. Starkast samband för de som utsätts för ovälkomna sexuella inviter och krav. Denna korrelation är även fastställd för samtliga deltagargrupper och finns också belagd i flera studier från motsvarande grundskola och gymnasium.

120 Se Till (1980).

Settles, I.H., Cortina, L.M., Malley, J. & Stewart, A.J. 2006. The climate for women in academic science: The good, the bad, and the changeable. *Psychology of Women Quarterly*, 30: 47–58.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med anställda från två fakulteter (Sam/Natvet) vid ett lärosäte, fokus arbetstillfredsställelse. N=208, endast kvinnor. Svarefrekvens 49 procent. Flera olika modeller och skalor prövas för att bygga analytiska faktorer. Multivariatanalys (Manova) och variansanalys (Anova). Kopplingar mellan utsatthet för sexuella trakasserier (och även diskriminering) och negativ arbetstillfredsställelse är tydlig för kvinnor. Ingen mätbar effekt på produktivitet däremot. En aktivt stödjande institutionskultur (resurser och organisering med syfte att såväl hantera enskilda utsatta som förebygga utsatthet i arbetsmiljön) ger tydlig korrelation med positiv arbetstillfredsställelse för kvinnor. Övergripande är detta en studie som replikerar tidigare motsvarande studier, särskilt flera av Fitzgeralds studier från 1990-talet.

Prevalens vård och medicin

Bruce, A.N., Battista, A., Plankey, M.W., Johnson, L.B. & Marshall, M.B. 2015. Perceptions of gender-based discrimination during surgical training and practice. *Medical Education Online*, 20: 1–10.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie inom medicin, med fokus på studerande, praktiserande studerande och anställda (respondenter rekryterades via Association of Women Surgeons). N=334, endast kvinnor. Svarefrekvens 31 procent. Enkätundersökning med fokus på egen, och observation av andras, utsatthet för diskriminering och sexuella trakasserier. 87 procent utsatta för ”gender based discrimination” (både direkta och indirekta uttryck för diskriminering, inklusive sexuella trakasserier enligt gängse juridisk definition). Egna erfarenheter av utsatthet är lika vanliga som observerad utsatthet av andra, vilket utmärker denna studie i forskningsfältet som helhet (observerande av andra ger generellt sett alltid ett högre värde). Utsatthet för sexuella trakasserier specifikt uppgår till elva procent (under senaste året) och tio procent (senaste månaden); ett gemensamt värde för hela undersökningsgruppen. Praktiserande studenter är mer utsatta för olika former av sexuella trakasserier och diskriminering än anställda och andra studenter. Mycket få studerande anmäler faktisk utsatthet. Slutsatsen är att prevalensen är hög, varierad och komplex och att förebyggande arbete måste pågå kontinuerligt i alla delar av medicin- och vårdutbildningar och fullföljas lika regelbundet under praktik och på faktiska arbetsplatser inom området.

Fnais, N., Soobiah, C., Chen, M.H., Lillie, E., Perrier, L., Tashkhandi, M., Straus, S.E., Mamdani, M., Al-Omran, M. & Tricco, A.C. 2014. Harassment and Discrimination in Medical Training: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Academic Medicine*, 89: 817–27.

Empiri från USA. Även komparativ empiri från analyserade studier i Kanada, UK, Pakistan, Israel, Japan. N=38 353. Metaanalys av prevalensstudier av sexuella trakasserier bland medicinstuderande. Totalt granskas 57 tvärsnitt- och två longitudinella studier i analysen. Innehållsanalys görs i föregående avsnitt om forskningsöversikter i denna rapport. Övergripande visar studien att 60 procent av medicinstuderande kvinnor utsätts för någon form av sexuella trakasserier, där verbala trakasserier är de vanligast förekommande (63 procent).

Komaromy, M., Bindman, A., Haber, R. & Sande, M. 1993. Sexual Harassment in Medical-Training. *New England Journal of Medicine*, 328: 322–326.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie inom medicin, med fokus studerande på ett särskilt utbildningsprogram vid ett lärosäte. N=82, varav 33 kvinnor och 49 män. Svarsfrekvens 62 procent. Enkätundersökning med deskriptiv statistik. 73 procent kvinnor och 23 procent män utsatta för sexuella trakasserier någon gång under sin utbildningstid. Utsatthet för kvinnor antar en mer fysisk karaktär och förövare är främst i överordnad ställning (professor/lärare). Kvinnor beskriver, i signifikant högre utsträckning än män, att utsattheten skapar sämre förutsättningar att genomföra utbildningen. Markant få formella anmälningar.

Magnavita, N. & Heponiemi, T. 2011. Workplace Violence Against Nursing Students and Nurses: An Italian Experience. *Journal of Nursing Scholarship*, 43: 203–210.

Empiri från Italien. Tvärsnittsstudie med fokus på våld, diskriminering och sexuella trakasserier riktade mot sjuksköterskor och studerande på sjuksköterskeprogram vid tre olika lärosäten. N=621. 99 procent svarsfrekvens för studerande (349 stycken som fyllde i en enkät efter en genomförd lektion), 94,2 procent för sjuksköterskor vid ett allmänsjukhus. Enkätstudie med databehandling i SPSS, Chi2 och Mann-Whitney U test. Övergripande är sjuksköterskor mer utsatta än studerande, även för sexuella trakasserier. Sjuksköterskor utsatta för våld i huvudsak från patienter och anhöriga, studerande upplever utsatthet för sexuella trakasserier från lärare och handledare i huvudsak. Statistisk koppling mellan utsatthet för sexuella trakasserier, ohälsa och andra faktorer (hög arbetsbelastning, svag stödstruktur, bristande förtroende för organisation) klarlagd genom GHQ-skala, särskilt för studerande. Orsaker till det senare antas vara dubbel utsatthet (som oavlönade praktikanter som också är beroende av handledare under praktiken).

Nora, L.M., McLaughlin, M.A., Fosson, S.E., Stratton, T.D., Murphy-Spencer, A., Fincher, R.M.E., German, D.C., Seiden, D. & Witzke, D.B. 2002. Gender discrimination and sexual harassment in medical education: Perspectives gained by a 14-school study. *Academic Medicine*, 77: 1226–1234.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande från 14 olika offentliga och privata medicinutbildningar. N=1 314, varav 522 kvinnor och 662 män (130 svarande har inte angivit könstillhörighet). Svarsfrekvens 69 procent. Enkätundersökning med frågor om diskriminering och sexuella trakasserier, resultaten sammanslagna genomgående. Anova och deskriptiv statistik. Generellt sett är kvinnors utsatthet dubbelt så stor som mäns (totalt 83 procent för kvinnor, 41 procent för män). Mer än var fjärde studerande oavsett kön har hört om andra studerande som diskrimineras eller utsätts för sexuella trakasserier. 82 procent kvinnor och 70 procent män har själva observerat andra som blir utsatta för diskriminering eller sexuella trakasserier.

Wolf, T., Randall, H., Vonalmen, K. & Tynes, L. 1991. Perceived Mistreatment and Attitude-Change by Graduating Medical-Students: A Retrospective Study. *Medical Education*, 25: 182–190.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med medicinstuderande under sista året av sin utbildning som svarar på enkätundersökning om utsatthet i vid bemärkelse, inklusive sexuella trakasserier, under sina fyra år i utbildning. N=87, varav 26 kvinnor och 61 män. Svarsfrekvens 63 procent. Fokus på upplevd utsatthet, egen attitydför-

ändring, samt egen motivation och förmåga att fullfölja studier. I princip samtliga studerande rapporterar utsatthet under sin utbildning. Vanligast är att uppleva verbala hot/tillrättavisningar. 51,7 procent upplever sexuella trakasserier under sin utbildningstid generellt sett, kvinnor i mer än dubbelt så stor utsträckning som män. Vanligaste förövaren är lärare och andra studerande. Studien visar att det finns samband mellan utsatthet i vid bemärkelse och en gradvis ökande cynism inför utbildningen och den aktuella professionen. Ingen korrelation finns mellan utsatthet och motivation att fullfölja studier i denna undersökning.

Prevalens bystander

Coker, A.L., Bush, H.M., Fisher, B.S., Swan, S.C., Williams, C.M., Clear, E.R. & DeGue, S. 2016. Multi-College Bystander Intervention Evaluation for Violence Prevention. *American Journal of Preventive Medicine*, 50: 295–302. Empiri från USA. Tvärsnittsstudie (och i viss mån longitudinella data 2010–2013) med studerande, ämnesövergripande, med särskilt fokus på bystander-effekter (förmågan att adressera/motverka observerade sexuella trakasserier). N=7 111, varav 62 procent kvinnor och 38 procent män. Total svarsfrekvens 45,5 procent. Komparativ studie mellan ett lärosäte med och två lärosäten utan aktuellt utbildningsprogram ("Green-dot") för att förebygga utsatthet genom "bystander"-insatser. Artikeln innehåller en omfattande litteraturgenomgång av tidigare studier. Varians- och multifaktoriella analyser och även multipel regressionsanalys. I denna till antalet svarande största enkätstudien av sexuella trakasserier i akademien under 2010-talet anger 24,1 procent kvinnor och 10,2 procent män att de är utsatta för sexuella trakasserier. Total utsatthet för sexualiserat våld i enkätstudien (utöver sexuella trakasserier ingår stalking, psykiskt och fysiskt våld vid dating, sexuellt tvång och sex utan samtycke); kvinnor 55,6 procent och män 38,8 procent. En övergripande slutsats angående själva interventionsprogrammet är att campus som genomfört bystander-program har färre utsatta och färre förövare, vilket är ett mönster som även består över tid. Särskilt sexuella trakasserier och stalking minskar avsevärt. Resultaten gäller både män och kvinnor i alla dimensioner.

Coker, A.L., Fisher, B.S., Bush, H.M., Swan, S.C., Williams, C.M., Clear, E.R. & DeGue, S. 2015. Evaluation of the Green Dot Bystander Intervention to Reduce Interpersonal Violence Among College Students Across Three Campuses. *Violence Against Women*, 21: 1507–1527.

I princip identisk med föregående studie, men med mer fokus på longitudinella data för 2010–2013 som grund. N=7 026. Något fler och mer detaljerade statistiska analyser, men slutsatser desamma.

Prevalens övriga

Herek, G. 1993. Documenting Prejudice Against Lesbians and Gay Men on Campus - the Yale Sexual Orientation Survey. *Journal of Homosexuality*, 25: 15–30.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande från Yale, fokus icke-heterosexuella kvinnor och män. N=215, varav 93 kvinnor och 117 män (fem uppger inte könstillhörighet). Svarsfrekvens oklar, frivillig enkät utan analyserad totalpopulation. Enkätundersökning utan förankring i befintlig teori, till viss del utprövande. 65 procent utsätts för verbala kränkningar, 42 procent för fysiska kränkningar. Mer

än 15 procent har även erfarenheter av andra våldshandlingar mot dem själva och sina ägodelar. Utsattheten jämnt fördelad mellan kvinnor och män i studien. 76 procent av de svarande har kunskaper om andras utsatthet. 39 procent av de tillfrågade agerar konkret för att undvika utsatthet på olika sätt.

Schneider, K.T., Swan, S. & Fitzgerald, L.F. 1997. Job-related and psychological effects of sexual harassment in the workplace: Empirical evidence from two organizations. *Journal of Applied Psychology*, 82: 401–415.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie som använder SEQ-skala och har en komparativ ansats. Enkätundersökning med fokus anställda i akademien (N=300) och i privat sektor (N=447), samtliga kvinnor. Svarsfrekvens 76 procent respektive 91 procent. 63 procent av de universitetsanställda har erfarenheter av sexuella trakasserier under sin tid som anställda (medelstort lärosäte, 115 lärare/forskare, 185 teknisk-administrativ personal). Motsvarande prevalens för de privatanställda är 68 procent (stort, privat företag i nordvästra USA). Totalt 83 procent av de utsatta kvinnorna i akademien anser sig vara tvungna att relatera till förövaren i framtiden inom ramen för sin nuvarande anställning. Endast sex procent av de utsatta akademikerna har gjort en formell anmälan. Överlag finns tydlig korrelation mellan utsatthet för sexuella trakasserier och arbetsrelaterade och psykologiska konsekvenser i båda grupperna. Underrapportering konstateras vara omfattande genom att analysera differenser mellan uttryckliga frågor om utsatthet och svar på SEQ-instrumentet.

Övriga studier

Cantalupo, N.C. 2014. Institution-Specific Victimization Surveys: Addressing Legal and Practical Disincentives to Gender-Based Violence Reporting on College Campuses. *Trauma Violence & Abuse*, 15: 227–241.

Litteraturanlys av prevalensstudier i USA, med fokus på juridiska processer, men även argument för genomförande av prevalensstudier i sig genom analys av nationella och lärosätesvisa initiativ (15 lärosäten i fokus, i huvudsak studenter på campus i blickfånget). Bra litteraturgenomgång som visar olika sätt universitet i USA har tagit sig an kunskap om utsatthet rent juridiskt. Intressant resonemang om hur ökad anmälningsbarhet genom andra åtgärder än traditionell policy med rutiner för ärendehantering ger bilden av lärosätet som våldspräglad (eftersom antalet anmälningar skjuter i höjden med andra verktyg), medan enkla och i princip till intet förpliktiggande enkätundersökningar tonar ner just den bilden. Ofta förekommer båda formerna på ett och samma lärosäte. Slutsatsen är att en sektorsövergripande, nationell prevalensstudie är att föredra, med likalydande juridisk och teoretisk bakgrund som etablerar konsensus om utsatthetens omfång, variation lärosätesvis, bryter ner olika former av utsatthet och även gör analyser av förövarns intentioner, våldsbenägenhet och förståelse för sitt eget ansvar.

Fitzgerald, L., Shullman, S., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M. & Weitzman, L., 1988. The Incidence and Dimensions of Sexual Harassment in Academia and the Workplace. *Journal of Vocational Behavior*, 32: 152–175.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande från två lärosäten. Denna studie lägger grunden för SEQ (Sexual Experiences Questionnaire) som används i många andra studier under framför allt 1990-talet. N=2 599. Svarsfrekvens 40 procent. Mycket detaljerad beskrivning av hur definitioner av begrepp byggs upp och väl

statistiskt underbyggd. Denna första ”modellstudie” bildar sedan grund för studie 2 i artikeln som testar SEQ-skalan på anställda vid ett universitet och en offentlig arbetsplats. N = 642 i denna studie. 94 procent vita personer, medianålder 39 år. Jämförelser görs statistiskt mellan samtliga studier och mellan samtliga nivåer för att säkerställa reliabilitet. En viktig poäng är att SEQ landar i att inte alls använda begreppet sexuella trakasserier, utan istället bara indirekta formuleringar kopplade till konkreta erfarenheter. De pekar även på att med denna lösning blir det också tydligt att få män har upplevt sexuella trakasserier, jämfört med mer generella studier som använder en juridisk definition av sexuella trakasserier som utgångspunkt. Författarna tar även upp en mängd olika kontextuella begränsningar med sin studie och SEQ, bland annat den specifika typ av lärosäte som är grunden för skalan, ämnesområden (de viktas in studerande kvinnor från STEM-områden för att få tillräckligt med kvinnor för att säkra analysunderlag, vilket i sig ger upphov till skevhet), etnicitet, klass och ålder.

Gelfand, M., Fitzgerald, L. & Drasgow, F. 1995. The Structure of Sexual Harassment – a Confirmatory Analysis Across Cultures and Settings. *Journal of Vocational Behavior*, 47: 164–177.

Begreppsstudie i USA, komparativt med Brasilien, med underlag från Fitzgeralds olika studier med SEQ som grund. Även här jämförs en akademisk och en annan offentlig organisation. N=2 442. Försöker koppla samman juridiska och forskningsbaserade definitioner till en modell och testar sexuella trakasserier som bestående av tre delar; genusbaserade trakasserier, oönskad sexuell uppmärksamhet och sexuellt tvång. Slutsatsen blir att sexuella trakasserier går att definiera inom ramen för en beteendepsykologisk modell med SEQ-skalan som grund. En psykometrisk grund anses ge starkare evidens än en vanlig prevalensstudie med traditionella ”checklistefrågor”.

Gersen, J. & Suk, J. 2016. The Sex Bureaucracy. *California Law Review*, 104: 881– 948.

En omfattande artikel (60 sidor) med USAs juridiska system som utgångspunkt och med en huvudtes att byråkratiseringen av sex har gått för långt. Det sker en sammansmältning av förbud mot sexuella övergrepp och sexuella trakasserier och ”sunt sex”, som enligt författaren innebär att icke-skadligt, normalt, frivilligt sex blir en administrativ angelägenhet som inskränker konstitutionella friheter. Texten utgör ett säregt undantag i det analyserade materialet som helhet och kan i delar läsas som en högerpopulistisk, anti-feministisk kritik av överstatlighet¹²¹ och samtidigt som en text som har några angelägna, analytiska poänger om var gränsen för byråkratisk kontroll av beteenden kan eller ska dras (i Webers anda).

Kenig, S. & Ryan, J. 1986. Sex-Differences in Levels of Tolerance and Attribution of Blame for Sexual Harassment on a University Campus. *Sex Roles*, 15: 535–549.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande med tydlig koppling till uppfattningar om studiemiljö. N=215, hälften kvinnor och hälften män. Enkätfrågor i huvudsak kring beteenden med en andrapersonsingång. Svarsfrekvens 57 procent, oklar storlek på totalpopulation. Sju av åtta kategorier ger signifikanta skillnader

121 Jfr till exempel med Eisenman (2001).

mellan kvinnor och män när det gäller vad som uppfattas vara sexuella trakasserier och inte. Ju mer ”gråzonsbeteenden” desto större skillnader i uppfattning mellan grupperna, där kvinnor ser fler beteenden generellt som sexuella trakasserier än män. Attributionsteori (tendens att överdriva motpartens ansvar) lanseras som förklaringsmodell.

Ong, M. 2005. Body projects of young women of color in physics: Intersections of gender, race, and science. *Social Problems*, 52: 593–617.

Empiri från USA. Longitudinell, kvalitativ intervjustudie med tio kvinnor, valda ur en större population på 400 studerande. Ämnestillhörighet för samtliga är fysik, fokus på relationer mellan utsatthet, kroppslighet, genus, vithet/ras/etnicitet, med särskild tonvikt på hudfärg och frågor om att bli ett kunskapssubjekt och vara i ett vetenskapligt fält i sig. Intressanta analyser av hur intersektionalitet görs, bland annat om att passera eller ej som akademiker, kvinna, latino, afroamerikansk i akademien och effekter av att anta och inta överordnade positioner och identiteter. Flera analytiska teman kopplas indirekt till utsatthet och sexuella trakasserier, men förstås genomgående som en mindre del i en större utsatthet som är av processkaraktär och inbegriper identitetsskapande som akademiker i relation till kroppslighet, kön och andra maktordningar.

Padgett, S. & Padgett, J. 1986. Cognitive Structure of Sexual Harassment – Implications for University Policy. *Journal of College Student Development*, 27: 34–39.

Empiri från USA. Tvärsnittsstudie med studerande, fokus på en analys av studerandes tolkningar av om handlingar och situationer är att betrakta som sexuella trakasserier. N=372, varav 241 kvinnor och 126 män (fem personer uppger inte könstillhörighet). Stratifierat urval om 1 000 studerande vid ett större lärosäte, svarsfrekvens således 37 procent. Enkätundersökning med frågor baserade på juridiska fall och domar om sexuella trakasserier. Analyser är i huvudsak deskriptiva och säkerställer konfidensintervall med hjälp av ”Guttman’s scalogram analysis”. Överlag gör kvinnor oftare och mer direkta kopplingar mellan kränkande (”offensive”) och trakasserande (”harassing”) beteenden än män i de fall som prövas i enkäten. Män tenderar framför allt att betrakta sexuella handlingar som mindre kränkande än kvinnor.

Somers, A. 1982. Sexual Harassment in Academe: Legal Issues and Definitions. *Journal of Social Issues*, 38: 23–32.

USA. Tidig artikel som sammanfattar juridiska definitioner av sexuella trakasserier och policys för att förebygga sexuella trakasserier i akademien. Innehåller även en forskningsöversikt över befintlig, nordamerikansk forskning om sexuella trakasserier i akademien (dock inte alls uttömmande). Övergripande slutsatsen är att variationen i definitioner över tid juridiskt, liksom variationer mellan och inom lärosäten när det gäller definitioner av begrepp och förekomsten av policys, till trots så finns det stark evidens för att sexuella trakasserier är ett omfattande arbetsmiljöproblem som drabbar en majoritet av de studerande kvinnorna (och en betydande andel män) vid lärosäten i USA. Vidare noteras att det krävs utvecklade analytiska och statistiska studier som med större vetenskaplig skärpa klargör prevalens, variationer i utsatthet, konsekvenser för individer och organisationer, med mera. Det efterfrågas även studier som utvärderar policys och andra interventioner vilka har som syfte att verka förebyggande.

Sammanfattning

Prevalens

- Utsatthet för sexuella trakasserier i akademien i de topprankade artiklarna (22 av 30) varierar mellan elva och 73 procent för heterosexuella kvinnor (median 49 procent) och mellan tre och 26 procent för heterosexuella män (median 15 procent). Män utgör en dryg tredjedel av de svarande och i flera studier tillfrågas enbart kvinnor om utsatthet för sexuella trakasserier.
- Utsattheten för sexuella trakasserier i akademien är i dessa studier generellt sett högst för studerande kvinnor på lägre utbildningsnivåer.
- I de studier där även andra former av utsatthet studeras simultant (direkt och indirekt diskriminering, andra former av kränkningar och trakasserier, hot om våld, fysiskt och psykiskt våld, sexuella övergrepp, andra former av sexualiserat våld, med mera) är den totala utsattheten väsentligen högre och aldrig under 60 procent för kvinnor.
- Särskilt hög utsatthet noteras för kvinnor inom vård- och medicinutbildningar och för icke-vita och icke-heterosexuella kvinnor och män (ofta över 60 procent). De två senare grupperna har också en mer omfattande utsatthet, kopplad till hot och hat och fysiskt och psykiskt våld i flera former. Kopplingar till depression, alkohol- och drogmissbruk samt övriga ohälsokonsekvenser och påverkan på sociala beteenden är också väsentligen tydligare för icke-heterosexuella.¹²²
- Svarsfrekvensen varierar mellan 26 och 99 procent (median 58 procent). Mindre studier har relativt hög svarsfrekvens, medan större studier har svarsfrekvenser runt 40 procent eller lägre.

Utsatthetens former

- En generell tendens är att prevalensen i likvärdiga studier inte förändras nämnvärt till omfattning eller innehåll över hela den tidsperiod artiklarna täcker (1982–2016). Det vill säga, det finns inget som tyder på att framför allt andelen utsatta högskolestuderande kvinnor och män i USA minskar över tid.
- Utsatthet för sexuella övergrepp och hot om sexualiserat våld minskar i de analyserade studierna över tid, samtidigt som utsatthet för sexuella trakasserier är relativt konstant. Det kan ha en delförklaring i att sexuella trakasserier successivt särskiljs från (och utesluter direkta frågor om) sexualiserat våld i senare prevalensstudier.
- Nya former av utsatthet etablerar sig i senare studier jämfört med tidigare studier och det gäller särskilt digital utsatthet (online-trakasserier) i olika former. Prevalensen är alarmerande hög i de studier som analyserar detta inom forskningsfältet som helhet.¹²³
- Några tendenser finns som eventuellt speglar en större förändring. Utpökade förövare förskjuts i analyserade studier från lärare till medstuderande (och från chefer till kollegor). I vilken utsträckning det handlar om en faktisk förskjutning över tid kring vem som är förövare, om det istället avspeglar en förändrad

122 En delförklaring till att fokus i de topprankade artiklarna berör medicin- och vårdutbildningar respektive icke-heterosexuella studerande handlar om hur den systematiska litteraturöversiktens avgränsningar ser ut och till viss del är det också en konsekvens av valet av databaser för forskningsöversikten.

123 Se vidare i t.ex. Megan, Booth, Messing m.fl. (2016); Poland (2016).

syn på utsatthetens former och innebörder eller om det är en konsekvens av alltmer avhierarkiserade organisationskulturer vid nordamerikanska lärosäten (eller andra skäl eller en kombination av flera skäl) är en öppen fråga.

Vetenskaplig kvalitet

- Teoretiskt och metodologiskt finns ett fåtal studier i den här delen av forskningsfältet¹²⁴ som har
 - en robust design (syfte, teori och metod hänger väl samman och är motive-
rade, det vill säga en god validitet),
 - breda och stora urval med höga svarsfrekvenser (och gedigna bortfallsana-
lyser),
 - statistiska analyser som går väsentligen utöver deskriptiva ansatser (i ensta-
ka fall säkerställs även reliabilitet genom komparativa ansatser och kontroll-
grupper), samt
 - analytiska tolkningar vilka tydligt bottnar i empiri och är väl situerade
teoretiskt.
- En majoritet av de granskade studierna bygger istället på
 - relativt begränsade och ofta okontrollerade tvärsnittsdata,
 - brist på slumpmässiga urval och nödvändiga bortfallsanalyser,
 - bristande statistiska analysredskap (gäller särskilt de deskriptiva studierna
under 1980-talet),
 - en stark och ibland oreflekterad kontextbundenhet,
 - bristfällig teoretisering av frågeställningar och metodval,
 - begränsad begreppsförståelse utöver strikt juridiska tillämpningar, samt
 - en alltför ensidig binär könsförståelse som misskänner utsatthetens diversitet.

Rekommendationer

Nedan återges framför allt mer detaljerade rekommendationer från de topprankade artiklarna och i nästa avsnitt följer en analytisk kommentar.

Praktik

- Implementering av lärosätesövergripande ”bystander-program” har evidens-
baserade effekter för förekomsten av utsatthet för sexuella trakasserier och
andra former av genusbaserad utsatthet, vilket motiverar utvecklandet av
dylika i nationella högskolesystem.¹²⁵
- Behovet av att utveckla inkluderande arbets- och studiemiljöer, som en del
av ett kontinuerligt och strategiskt arbetsmiljöarbete, förordas som en direkt
konsekvens av att även begränsade erfarenheter av sexuella trakasserier sätter
stora avtryck på såväl enskilda individers upplevelser av egen utsatthet som
arbetsgruppers sätt att fungera effektivt.¹²⁶
- Inom vård- och medicinutbildningar finns behov av kunskaper om verbal och
fysisk utsatthet bland vårdpersonal, dels i samband med verksamhetsförlagd
praktik, dels som en viktig reflexiv kunskap om professionen i sig i ett fram-

124 Se särskilt Coker, Bush, Fisher m.fl. (2016); Coker, Fisher, Bush m.fl. (2015); Nora, McLaughlin, Fosson m.fl. (2002).

125 Coker, Bush, Fisher m.fl. (2016); Coker, Fisher, Bush m.fl. (2015).

126 Schneider, Swan & Fitzgerald (1997).

tida arbetsliv. Därför ges olika förslag om att integrera våldsförebyggande åtgärder och kunskapsutveckling mer generellt i dessa utbildningar.¹²⁷ Överlag pekas vård- och medicinutbildningar ut som särskilt i behov av förstärkta preventiva åtgärder på flera sätt, med tyngdpunkt på stödstrukturer under utbildningstiden, integrering av kunskaper om genus och sexualiserat våld, mentorskap och en rad olika rekommendationer om förstärkta etiska kunskaper och förhållningssätt bland undervisande personal.¹²⁸

- Konkreta förebyggande insatser vid olika former av fältarbete är starkt motiverade, däribland riktade utbildningsinsatser för chefer och vetenskapliga ledare på plats, lokala arbetsmiljöföreskrifter (särskilt när det saknas vägledande policy från huvudmän) samt oberoende funktioner som kan ta emot och hantera anmälningar från utsatta personer under fältarbete.¹²⁹

Policy

- När det gäller prevalens ges i huvudsak rekommendationer för forskning, men i materialet finns även konkreta förslag kopplade till policy. Exempelvis att implementera obligatoriska, regelbundet återkommande enkätundersökningar om sexuella trakasserier och andra former av genusbaserad utsatthet bland studenter vid samtliga utbildningsinstitutioner, med möjlighet att addera lärosätesspecifika frågor om särskilda variabler. Förslagsvis används då webbaserade instrument med en särskild huvudman för insamling av data utanför högskolesektorn. Här föreslås också indikatorer, som förändring över tid, när det gäller prevalens bli vägledande för resurstilldelning.¹³⁰
- Icke-heterosexuella studenters utsatthet är en förväntad normalitet och åtgärder som stärker deras rättigheter (policy och breda utbildningsinterventioner med fokus på kunskaper om icke-heterosexuella) har särskilt stor betydelse för de studenter som ännu inte kommit ut som icke-heterosexuella.¹³¹ Vidare finns stark evidens för att policy ska ta särskild hänsyn till sårbarhets- och riskfaktorer kopplade till icke-heterosexuella studerandes livssituationer (främst ökad risk för depression), vilket ställer särskilda krav på stödstrukturer (psykologer, handläggare, vårdpersonal) att arbeta med relevanta kunskaper och ett respektfullt bemötande.¹³² Motsvarande sårbarhetsanalyser finns kopplade till relationer mellan onlinetrakasserier, depression och alkoholkonsumtion bland kvinnor som studerar, vilket föranleder rekommendationer att inkludera även dessa aspekter i det förebyggande arbetet.¹³³
- Motsvarande behov av policyutveckling identifieras när det gäller onlinetrakasserier även på andra vis, med särskild emphasis på trygghetsskapande mekanismer i utbildningsmiljöer (filter för epost, utvecklandet av appar för rapportering av utsatthet, användarkontrakt för digitala plattformar för lärande, med mera) och revidering av policy i syfte att tydligare identifiera och omfatta utsatthet online på flera sätt.¹³⁴

127 Magnivita & Heponiemi (2011).

128 Komaromy, Bindman, Haber m.fl. (1993); Wolf, Randall, Vonalmen m.fl. (1991).

129 Clancy, Nelson, Rutherford m.fl. (2004).

130 Cantalupo (2014).

131 D'augelli (1992); Herek (1993).

132 Martin-Storey & August (2016).

133 Selkie, Kota, Chan, m.fl. (2015)

134 Finn (2004).

- Intersektioner mellan kön, klass och ras och erfarenheter av utsatthet för sexuella trakasserier ställer särskilda krav på revidering av policy på flera sätt: rekrytering (i syfte att skapa en kritisk massa av studerande och anställda som inte är normativa i dessa avseenden), ekonomiska stödstrukturer (för olika minoritetsgrupper), kunskaper om omedveten bias bland chefer, handledare och lärare samt överlag att uppvärdera undervisning och studenter som kärnan i verksamheten på olika sätt.¹³⁵

Forskning

- Krav ställs på fler teoridrivna studier om sexuella trakasserier som tydligt frikopplas från nationella juridiska ramverk. Det efterfrågas även analyser av de senare och betydelsen för hur sexuella trakasserier förstås i forskning, policy och praktik. Vidare finns förslag på fler multidisciplinära studier av sexuella trakasserier som förmår adressera genusbaserad utsatthet som ett sammansatt fenomen av olika variabler, faktorer och kontexter. Överlag efterfrågas teoriutveckling i syfte att ”hinna ikapp” de stora mängder empiriska data som skapats i forskningsfältet om sexuella trakasserier i akademien.¹³⁶
- Utvärderingar av ”bystanderprogram” kräver mer forskningsbaserade metoder, tydligare begreppsdefinitioner och starkare kopplingar till befintliga teorier om sexualiserat våld, offerskapande, främjandestrategier och andra liknande fenomen. Vikten av att använda komparativa kohorter och organisationer, även internationellt, understryks.¹³⁷
- Fördjupade, ämnesspecifika studier av vilka effekter utsatthet för sexuella trakasserier (och könsdiskriminering) får för kvinnor och deras karriärvägar efterfrågas, särskilt inom medicinsk utbildning och forskning (men även andra fält). Långtidseffekter av en konstant sjunkande arbetstillfredsställelse bland kvinnor som studerar och gör karriär inom vård och medicin pekas ut som ett arbetsmiljörelaterat delproblem kopplat till sexuella trakasserier som behöver undersökas vidare.¹³⁸
- Fördjupade studier av online-trakasserier bland studerande är starkt efterfrågade, särskilt med fokus på konsekvenser för deltagande i utbildning och lärande, icke-heterosexuellas erfarenheter, gränser mellan bredare sociala medier och webbplattformer för lärande, effekter av konsumtion och spridning av pornografi i studiemiljöer samt olika former av ”cyberstalking” och näthat. Begrepps- och teorianvändning, liksom metoder för att mäta prevalens och effekter, när det gäller trakasserier online är i sin linda och utvecklingsbehoven bedöms som omfattande.¹³⁹

Sammantaget argumenterar en majoritet av de här refererade studierna framför allt för att revidering och utvecklande av befintlig policy eller rutiner för ärendehantering är otillräckliga åtgärder för att motverka förekomsten av sexuella trakasserier i akademien. Därför landar de främst i krav på eller önskemål om organisationsförändring i olika utsträckning och ett systematiskt och långsiktigt arbete med att

135 Ong (2005).

136 Gelfland, Fitzgerald, Drasgow m.fl. (1995).

137 Coker, Bush, Fisher m.fl. (2016); Coker, Fisher, Bush m.fl. (2015).

138 Bruce, Battista, Plankey m.fl. (2015).

139 Finn (2004); Selkie, Kota, Chan, m.fl. (2015).

omvandla akademisk kultur som sådan.¹⁴⁰ Slutsatsen från en parallell studie till denna forskningsöversikt, på uppdrag från UHR och med särskilt fokus på evidensbaserade preventiva metoder, bekräftar relativt entydigt en brist på konstaterade effekter av policy, rutiner för ärendehantering och även enskilda utbildningsinitiativ när det gäller prevalens och underrapportering i akademien.¹⁴¹ Motsvarande bild när det gäller juridiska system och policy bekräftas även av resultat i andra aktuella kunskapsöversikter om sexuella trakasserier i akademien.¹⁴²

Det är noterbart att de flesta publikationerna mer eller mindre slentrianmässigt lyfter frågor om problem med prevalens och mätbarhet, underrapportering, bristande system för ärendehantering, behov av grundläggande kunskaper om sexuella trakasserier på flera sätt, med mera. Det vill säga, trots att de topprankade artiklarna spänner över närmare 30 år argumenterar de likalydande om kunskapsluckor och implementeringsbehov. En förklaring kan naturligtvis vara att de ingår i utpräglat kontextbundna (USA, campus, beteendevetenskapliga perspektiv) citerings- och refereringspraktiker, som kan tendera att enhetliggöra normerande anspråk på hur sexuella trakasserier ska beskrivas och förstås. Samtidigt kan det också ses som en spegling av att de faktiska preventiva praktikerna vid aktuella lärosäten, såväl som det aktuella forskningsfältets utmaningar, i någon mening inte har förändrats nämnvärt under aktuell tidsperiod. Dock står det klart att trakasserier online och ett starkare fokus på icke-heterosexuellas erfarenheter utgör en förskjutning över tid i fokus för forskning och rekommendationer. I viss mån går det också att skönja en metodutveckling i de aktuella publikationerna, särskilt efter 1990-talets försök att med tester, parametriska skalor och en strävan efter en gemensam begreppsdefinition söka konsensus i forskningsfältet kring vad sexuella trakasserier är.

Analytisk kommentar

De analyserade studierna utgör topprankad, peer review-granskad forskning och kan på så sätt antas ha ett stort vetenskapligt genomslag när det gäller förståelsen av sexuella trakasserier i akademien. Med andra ord går det att läsa dessa studier som normerande för valet av begreppsanvändning, teoretiska ansatser och utformning av studieobjekt, urval och avgränsningar, etc. i ett vetenskapligt fält. Ett genomgripande fokus på USA, prevalens, juridiska anslag i förståelsen av begrepp för sexuell konnoterad utsatthet samt ett mycket starkt fokus på studenter är i sig signifikativt eftersom det etablerar former för hur frågor om sexuella trakasserier ska förstås (var, vad, vem) och hur fenomenet kan motverkas. Lite blir därför känt om fenomen som exempelvis förövare, risk- och sårbarhet, primär- och sekundärprevention, anställdas situationer, erfarenheter från det globala syd/ost samt inte minst effekter och konsekvenser av utsatthet för olika ”yttre” faktorer (som arbetsmiljö, effektivitet, ohälsa). Det här är blott en handfull exempel på att demarkationslinjerna för det aktuella vetenskapliga fältet är strikta.

Det faktum att en överväldigande majoritet är studier från USA förklaras av att begreppet sexuella trakasserier myntades relativt tidigt här (1960-talet), att lagstiftning kom till i ett jämförelsevis tidigt skede (för studerande och anställda i akade-

140 Se t.ex. Fitzgerald, Schullman, Bailey m.fl. (1988); Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014); Kenig & Ryan (1986); Settles, Cortina, Malley m.fl. (2006); se även Gersen & Suk (2016) för en kritik av byråkratisering av utsatthet.

141 Bondestam & Lundqvist (2019).

142 Johnson, Widnall & Frazier (2018), s. 118.

min sker det 1972 i USA, att jämföra med svensk lagstiftning som etableras i JämL 1991 och skyddet för studerande i HF 1993) samt naturligtvis en rad olika aspekter kopplade till etableringen av databaser för forskning, den akademiska tidskriftsmarknadens struktur, olika nationella och vetenskapliga fälts forskningsvolym, statushierarkier vetenskapligt mellan nord/väst och öst/syd, med mera. Motsvarande effekter går att skönja i den övervikt av studier som finns inom medicin, vilket även gäller forskningsfältet om sexuella trakasserier i stort. I det senare fallet tillkommer den tendens till överrepresentation av medicinska tidskrifter som präglar Web of Science i viss mån.

Just den medicinska tonvikten behöver förklaras närmare – som en sammansatt bild bestående av vilka tidskrifter som ingår i Web of Science, publiceringsfrekvens och storlek på olika vetenskapliga fält, en etablerad kritisk diskurs kring medicinsk vetenskap i sig,¹⁴³ men även det faktum att en inte obetydlig andel av feministiska, amerikanska forskare har sin ämnesbakgrund i psykologi, antropologi, medicin och olika naturvetenskaper. Överlag skulle det här kunna utgöra föremål för en längre fördjupning som också diskuterar mer principiella frågor om kunskapsanspråk, räckvidd, epistemologisk fattigdom, med mera och hur det bidrar till att göra diversifierad, komplex verklighet till statisk, mätbar, reducerad, avgränsad, enhetliggjord ”pseudoerfarenhet” och de konsekvenser (både positiva och negativa) det för med sig för preventivt arbete och erkännandet av faktisk utsatthet på olika diskursiva nivåer.

En slående tendens vid läsningen av den här delen av forskningsfältet är att det är en såpass stor andel prevalensstudier som är topprankade i ett forskningsfält som i sig spänner över mer än 40 år. Det vill säga, behovet av att slå fast gång på gång att sexuella trakasserier är ett problem tycks lika outsinligt som angeläget. Även i Sverige/Norden utgör prevalensstudier majoriteten av befintlig, publicerad forskning. En annan tendens i dessa studier är att den prevalens som rapporteras är hög i jämförelse med hela forskningsfältets prevalensstudier, som snarare har en genomsnittlig utsatthet för kvinnor som studerar omkring 20 till 25 procent (det är inte en kontrollerad siffra utan en uppskattad sådan efter en översiktlig läsning av abstracts för prevalensstudier i hela forskningsfältet, ca 650 publikationer).

Det är relativt enkelt att se frånvaron av teoretiskt närliggande fält. Forskning om sexualiserat våld kopplas in i mycket begränsad omfattning och då avgränsat till kontextspecifika diskurser om dating violence (DV) och sexual assault (SA). Vidare är det monodisciplinära studier inom begränsade ämnesvetenskapliga traditioner som dominerar – sociologiska, statsvetenskapliga, tvärvetenskapliga ansatser liksom stora delar av humanistisk forskning är till exempel helt frånvarande i vad som får sägas utgöra en dominerande, positivistisk/medicinsk diskurs – vilket ytterligare bidrar till en tydlig homogenitet i förståelsen av sexuella trakasserier.

En majoritet av studierna i denna del situerar indirekt kunskapen om utsatthet i relation till konsekvenser för individer (och i mindre utsträckning organisationer), men det saknas självständiga analyser i det här materialet av de faktiska kopplingarna mellan prevalens och olika konsekvenser. Vanligt är istället att referera till stora metaanalyser av konsekvenser av utsatthet för att tydliggöra vikten av att studera sexuella trakasserier i akademien i sig, det vill säga studier som sammanställer andra studier och gör förnyade, samlade statistiska analyser med i somliga fall uppemot 10 000 svarande som underlag. Dessa pekar förvisso tydligt och ensidigt på stora

143 Wennerås & Wold (1997).

och multifaktoriella effekter, vanligtvis på flera olika nivåer.¹⁴⁴ Samtidigt står det klart vid sökningar i det större forskningsfältet, vilket omfattar 5 561 studier fram-sökta i Web of Science, att när det gäller konsekvenser av utsatthet i akademien finns ett starkt, ofta kliniskt grundat, evidensbaserat forskningsstöd (främst psykologisk, medicinsk och arbetshälsorelaterad forskning) för att sexuella trakasserier påverkar individer när det gäller.¹⁴⁵

- (a) arbetsmotivation, sjukfrånvaro, minskad effektivitet,
- (b) urholkad självkänsla, ångest, stress, depression, och liknande effekter,
- (c) en ökning av olika riskbeteenden, särskilt (miss)bruk av alkohol/narkotika, samt att
- (d) erfarenheter av sexuella trakasserier frammanar posttraumatiskt stressyndrom i högre utsträckning än hos jämförbara kontrollgrupper.

Bilden kan utökas med motsvarande studier av utsatthet inom ramen för den vidare förståelsen av sexualiserat våld (sexuella övergrepp, våldtäkt, med eller utan fysiskt tvång), som i en av forskningsöversikterna beskrivs drabba mellan 20 till 25 procent av studerande kvinnor i USA någon gång under sin studietid.¹⁴⁶ Då framträder också andra konsekvenser för individer som är mer kontext- och kulturbundna, även de evidensbaserade, i form av kroniska sjukdomar, ätstörningar, aggressivt utåtriktat beteende, självskadebeteende, könssjukdomar, allvarliga sömnstörningar, koncentrationssvårigheter, oönskade graviditeter, dysfunktionellt sexuellt beteende, högre suicidfrekvens, med mera.¹⁴⁷ Dessa vidare effekter av konsekvenser av utsatthet i akademien är en intressant fond till hur det svenska/nordiska forskningsfältets förståelse ser ut, det vill säga hur ”vi” väljer att adressera konsekvenser av utsatthet i relation till kunskaper i ett globalt forskningsfält kan ge ledtrådar till vilken dignitet och relevans ”vi” tillmäter dessa erfarenheter. Vad är det ”vi” ”tillåter” och ”inte accepterar” som följdverkningar av att sexuella trakasserier förekommer och skapar effekter på flera nivåer i våra akademiska organisationer (se vidare i avsnittet om ”Svensk forskning” i denna rapport)?

Motsvarande stängning av räckvidd och relevans finns över tid i det internationella forskningsfältet om sexuella trakasserier. Det framträder tydligt i de aktuella topprankade, peer review-granskade artiklarna. Det sker ett successivt minskande av avståndet mellan framväxande juridiska definitioner och vetenskapliga motsvarande. Det sker uttalat och ses som en önskvärd utveckling såväl som i termer av en indirekt effekt. Den senare innebär i korthet att de forskningsbaserade ansatserna, genom att gradvis underordna sig juridiska anspråk på ”användbarhet” och andra realistiska anspråk, blir alltmer repetitiva istället för utprövande, konstruerande, utmanande och nyfiken frågande, något som ju främst utmärker ett vetenskapligt fälts inledande och ofta expansiva skede. Det är helt enkelt ett uttryck för väl kända principer för hur vetenskapliga fält etablerar normerande legitimitet för en särskild kunskapssyn.¹⁴⁸

En annan tendens sett över tid i det här analyserade materialet är önskan att etablera en gemensam förståelse för sexuella trakasserier. Särskilt gäller det ambitionen att nå konsensus kring en gemensam begreppsdefinition av sexuella trakasse-

144 Wennerås & Wold (1997).

145 Se framför allt tidigare refererad forskningsöversikt, Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

146 Vladutiu, Martin & Macy (2011).

147 Se framför allt Voth Schrag (2017).

148 Kuhn (1962).

rier oberoende av situation, form av utsatthet och även med likvärdig betydelse för andra sektorer utanför akademien. Det sker främst genom framtagande, testning och utvecklande av olika modeller, tester och skalor. Särskilt SEQ-testets framväxt och betydelse för den nordamerikanska diskursen skulle vara värt ett analytiskt avsnitt i sig. Vad som är slående att följa är hur en normerande skala växer fram i praktiken och etableras med stark lutning åt flera traditionella beståndsdelar i en positivistisk epistemologi. Det sker här en ”strid” i skärningspunkten mellan feministiska, vetenskapsteoretiska anspråk på maktkritik å ena sidan och viljan att åberopa legitimitetsskapande, normalvetenskapliga objektivitetsformer för att ge sexuella trakasserier giltighet å den andra, särskilt tydligt uttryckt i de artiklar som publiceras under perioden 1985 till 1995.

Den alltmer etablerade idén under 1990-talet att pröva hur subjekt förhåller sig till förståelser av trakasserande situationer, snarare än att fråga om faktisk utsatthet,¹⁴⁹ blir ett sätt att försöka utmana den normvetenskapliga räckvidden, stabiliteten och generaliserbarheten. Den senare har, genom att förflytta ambitionen att vetenskapliggöra den mångfacetterade, levda erfarenheten till ett begreppslikt homogent objekt som kan manipuleras och mätas, åstadkommit en gradvis ”avradikalisering” av diskurser om våld och utsatthet. När fullt relevant kritik av tvärsnittsstudier och icke-parametriska test på icke-randomiserade urval framförs, går det således likväl att läsa det som en vetenskapsteoretisk strid vars villkor i sig sällan står i blickfånget.

Samtidigt kan de senaste årens topprankade artiklar läsas som en motrörelse, eller ett återtagande av tvärvetenskaplig och teoridriven forskning om utsatthet, som får förnyat utrymme genom flera olika strategier i fältet. Vidgandet av utsatthet från DV och SA på campus mellan heterosexuella studerande till sexualitet och ras/etnicitet/hudfärg, utsatthet online och på andra arenor pågår parallellt, men blir också alltmer tydliga signalord och även faktiska beståndsdelar i olika analyser, i urval av respondenter, i framskrivandet av teoretisk förförståelse kring utsatthetens diversitet. Uppenbarligen vinner dessa begrepp och ansatser mark i forskningsfältet eftersom de just är del av det topprankade segment som här analyseras. Det skulle vara intressant att göra en mer utvidgad, begreppsteoretisk makrostudie över hela materialet, något som dessvärre inte ryms inom det givna uppdraget.

149 Se särskilt Gelfand (1995); manifest-latent-narrativet är starkare här än i någon annan studie i materialet.

Svensk forskning

I denna del ges en överblick över samtlig publicerad svensk forskning om sexuella trakasserier i akademien i linje med de kriterier som är satta för litteratursökningar. Avsnittet inleds med en beskrivning av materialet och därpå följer referat av forskningsfältets kvantitativa och kvalitativa studier. Vidare görs en fördjupad analys av delar av det kvalitativa materialet. Avslutningsvis sammanfattas publikationernas resultat och rekommendationer och en kortare analytisk kommentar ges.

Om materialet

Sökprocessen efter svensk forskning om sexuella trakasserier i akademien resulterade i en lista på totalt 50 poster. Från denna lista gjordes ett urval utifrån kriterierna att studierna ska fokusera på akademien och sexuella trakasserier och/eller en vidare förståelse av begreppet som kan inkludera till exempel trakasserier, mobbing eller sexualiserat våld. 30 poster inkluderades för närläsning och analys och av dessa utgör 18 stycken kvantitativa kartläggningar och 12 stycken kvalitativa studier. KvinnSam har för denna del av översikten gjort sökningar i nationella bibliotekskataloger, tidskriftsdatabaser, Supersök (Göteborgs universitetsbiblioteks samlade söktjänst), internationella databaser som WoS, Scopus, Gender studies samt Google Scholar. Svenskt material söktes i databaserna LIBRIS, KVINNSAM, SwePub, Diva och artikelsök. För en detaljerad beskrivning av sökprocessen, se bilaga 1.

Analyserade artiklar

Kartläggningar från akademien

Adrianson, L. 1993. *Ett högt pris: kartläggning av sexuella trakasserier vid Göteborgs universitet*. Göteborg: Jämställdhetskommittén vid Göteborgs universitet.

En kartläggning av sexuella trakasserier på samtliga arbetsplatser vid Göteborgs universitet samt de gemensamma sektionerna på Chalmers tekniska högskola. En enkätundersökning distribuerades till samtliga anställda och doktorander, totalt 5 117 personer. Svarsfrekvens 85 procent för kvinnor, 67 procent för män. Kartläggningen visar att totalt 15 procent av de responderande kvinnorna hade utsatts för sexuella trakasserier, motsvarande siffra för männen är fyra procent. I studiens slutsats förstås trakasserier som en konsekvens av makt- och konkurrensförhållanden på arbetsplatsen och som ett sätt att hålla kvar kvinnor på lägre tjänster. Doktorander lyfts som en sårbar grupp genom beroendeförhållandet till handledare.

Bildt, C. 2005. *Sexual harassment: Relation to other forms of discrimination and to health among women and men. Work, 24: 251–259.*

Studien syftar till att undersöka relationen mellan sexuella trakasserier, könsdiskriminering, mobbning, konflikter och informella maktstrukturer. Studien syftar också till att undersöka konsekvenser för kvinnors och mäns hälsa. Sexuella trakasserier på arbetet definieras som ovälkomna handlingar eller verbala uttryck med sexuellt innehåll som påverkar kvinnors och mäns integritet på arbetsplatsen. En enkätundersökning distribueras till doktorander och anställda vid ett universitet i norra Sverige, totalt 2 049 personer. Svarsfrekvens 68 procent (varav 599 kvinnor och 796 män). Studien visar att sexuella trakasserier är vanligare bland kvinnor (nio procent) än män (två procent). Det gäller även könsdiskriminering som rapporteras i enkäten av nästan hälften av alla kvinnor (42 procent, motsvarande siffra för män är 15 procent). Bristande jämställdhet/jämlikhet och konflikter korrelerar tydligt med utsatthet för sexuella trakasserier bland kvinnor. Fakultetstillhörighet och position spelar mindre roll än könstillhörighet gällande risk för att bli utsatt för sexuella trakasserier. Resultaten från denna studie stödjer tidigare studier som pekar på att arbetsmiljöns utformning och innehåll samvarierar med förekomsten av trakasserier generellt och sexuella trakasserier mot kvinnor specifikt. Det kan vara en särskild faktor att ta hänsyn till när det planeras för åtgärder mot sexuella trakasserier som ofta fokuserar på den utsatta individen framför organisatoriska faktorer.

Bodén, A. 1991. *Handlar det om kärlek? Sexuella trakasserier riktade mot kvinnliga studenter tillhörande Lantbrukshögskolans studentkår. Uppsala: Studentkåren, Sveriges Lantbruksuniversitet.*

Studien syftar till att kartlägga förekomsten av sexuella trakasserier mot studerande kvinnor tillhörande Lantbrukshögskolans studentkår. En enkätundersökning distribuerades till totalt 319 personer. Svarsfrekvens 75 procent. Resultatet visar att 21 procent av de svarande kvinnorna har blivit utsatta för någon form av sexuella trakasserier under sin studietid, både under praktikperioder och under studietiden på Ultuna/Alnarp. De flesta har inte vänt sig till någon anställd för att få hjälp, av de fem personer som gjorde det förbättrades situationen endast för en av dem. I studien rekommenderas att SLU implementerar program för att motverka sexuella trakasserier och att det skrivs in i riktlinjer för verksamhetsförlagd praktik att SLU tar avstånd från alla former av sexuella trakasserier.

Borgblad, M. 1992. *Sexuella trakasserier på Stockholms universitet. Rapport från en kartläggning. Stockholm: Stockholms universitet.*

Rapporten syftar till att undersöka förekomsten av sexuella trakasserier vid Stockholms universitet och att bidra till former för att hantera problemet. En enkätundersökning distribuerades till doktorander och anställda kvinnor vid Stockholms universitet, totalt 1 316 personer. Svarsfrekvens 55,8 procent. 12 procent uppger utsatthet för sexuella trakasserier, 16 procent uppger att de känner till andra som blivit utsatta för sexuella trakasserier. Forskande personal är mer utsatta än administrativ personal och de som arbetat vid universitetet längre än två år uppger högre utsatthet än de som arbetat kortare tid vid universitetet. Begreppet sexuella trakasserier uppfattas som för grovt för flera respondenter och flera av de svarande kvinnorna känner inte igen egna erfarenheter inom ramen för det begreppet. I studiens slutsats definieras sexuella trakasserier som en del av könsdiskriminering som i sig förstås

som en följd av en ojämlik könsmaktsstruktur som både bibehåller och förstärker könsskillnader.

Börjesson, U. & Gustafsson, A.-C. 1989. *Sexuella trakasserier: en pilotstudie vid Universitetet i Linköping*. Linköping: Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, Linköpings universitet.

Studien syftar till att definiera och undersöka förekomsten av sexuella trakasserier vid Linköpings universitet. Empirin utgörs av en litteraturstudie och åtta intervjuer med anställda, inklusive doktorander, vid Linköpings universitet. Studien visar att sexuella trakasserier av alla slag förekommer. Det är ett stort mörkertal i och med att få kvinnor berättar om utsatthet och minst två våldtäkter uppges ha skett. Bakomliggande faktorer till att sexuella trakasserier förekommer är maktbaserade och könsspecifika och sexuella trakasserier bör därför förstås som ett personalproblem och inte ett personproblem, enligt författarna. Studien rekommenderar att fler liknande undersökningar som denna görs på andra arbetsplatser, att förhållandet lärare-student då också inkluderas i undersökningar samt att universiteten arbetar för jämställdhet mellan könen.

Eliasson, M. 1998. "Man mår sämre än man tillåter sig": trakasserier som kan härledas till kön: en enkätstudie till studerande vid Göteborgs universitet.

Göteborg: Studentkommittén vid Göteborgs universitet.

Studien kartlägger upplevelser av könstrakasserier bland studenter och doktorander vid Göteborgs universitet. Benämningen sexuella trakasserier ses som en del av ett större problemområde och i studien används "Trakasserier som kan härledas till kön" vilket inkluderar: könskränkande handlingar (jargong), könsmässig särbehandling, sexuella trakasserier, sexuella övergrepp. En enkätundersökning distribuerades till studenter och doktorander vid Göteborgs universitet, totalt 3 400 personer. Svarsfrekvens 50 procent. Resultatet från studien visar att 12 procent av kvinnorna och sex procent av männen hade utsatts för sexuella trakasserier vid ett eller flera tillfällen. Studenter och doktorander anser sig i första hand vara utsatta för könskränkande behandling, särskilt negativ särbehandling, och i andra hand sexuella trakasserier. Doktorander är mer utsatta än studenter. Förklaringar till det senare anges vara att doktorander har varit en längre tid vid universitetet och har en närmare och mer informell relation till lärare och handledare. En slutsats är att fortsatt forskning inom området bör beakta en utvidgad förståelse av sexuella trakasserier som inbegriper trakasserier som kan härledas till kön.

Frisell, A. & Ulmanen, P. 1992. *Sexuella trakasserier riktade mot kvinnliga studerande vid Stockholms universitet*. Stockholm: Stockholms universitets studentkår, Arbetsgruppen för kvinnliga studerande.

Studien syftar till att kartlägga förekomsten av sexuella trakasserier mot studerande kvinnor med målet att öka kunskapen om sexuella trakasserier vid Stockholms universitet. Studien innefattar en enkätundersökning (500 utskick, svarsfrekvens 44 procent) och tre intervjuer. Tio procent av de svarande uppger att de varit utsatta för sexuella trakasserier, över hälften av dessa har blivit utsatta av studiekamrater som är män. De flesta har berättat för någon nära vän eller anhörig, ytterst få har berättat för sin chef eller annan person i arbetsledande ställning. I studiens slutsats beskrivs sexuella trakasserier som ett hot mot studerande kvinnors hela livssituation. Krav ställs på åtgärdsprogram och att lagstiftning bör ändras så att den ger fullgott skydd även för studenter.

Gunnarsson, L. 2009. *Gubbar, stress och kaxiga tjejer: En studie av könets betydelse för tiden som doktorand vid Örebro universitet. Örebro: Doktorandsektionen, Örebro studentkår.*

Studien syftar till att höja medvetenheten om könsskillnader när det gäller hur doktorander upplever sin situation och att staka ut en riktning för vidare analyser och åtgärder. I studien används begreppen "Trakasserier och könskränkande behandling". Det som anses utmärka könskränkande behandling är att den riktas "specifikt mot en kvinna för att hon är kvinna". Studiens empiri utgörs av en fördjupad analys ur ett uttalat könsperspektiv av en redan genomförd enkät samt fyra intervjuer. På påståendet "Jag har aldrig blivit kränkt som doktorand av personliga skäl" svarade 18 procent av kvinnorna "Instämmer inte alls" medan 60 procent instämde helt. För männen är motsvarande siffror sex respektive 74 procent. I studien konstateras att en arbetsmiljö, där närapå hälften av kvinnorna och en fjärdedel av männen inte helt och fullt känner sig fria från kränkande behandling, inte kan anses vara god och att könstillhörighet spelar stor roll för om någon har upplevelser av kränkning eller inte. Rekommendationer i studien är att ge alla doktorander anställning, satsa kraftfullt på att rekrytera kvinnor till seniora poster och att på regelbunden basis arrangera seminarier om kön, diskriminering och organisationskultur.

Hensing, G. & Larsson, C. 2000. *Studiemiljö och kön: en kartläggning av förekomsten av sexuella och könsrelaterade trakasserier bland studenter och doktorander vid Göteborgs universitet. Göteborg: Jämställdhetskommitténs skriftserie. Göteborgs universitet.*

Kartläggningen syftar till att utveckla ett kunskapsunderlag som stöd för insatser för att minska förekomsten av sexuella trakasserier och förbättra studie- och arbetsmiljön på medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet. Sexuella och könsrelaterade trakasserier är den övergripande termen för ovälkomna handlingar, diskriminering på grund av kön och kränkande sexuella eller könsrelaterade kommentarer och skämt. Diskriminering på grund av kön innefattar ignorering, förlöjligande och att inte bli tagen på allvar. En enkätundersökning distribuerades till studenter på läkarlinjen, totalt 1 348 utskick. Svarsfrekvens 62 procent. Elva procent uppger utsatthet för sexuella trakasserier. Mest utsatta för allvarliga, ovälkomna handlingar är studerande kvinnor. Den vanligaste formen av diskriminering på grund av kön uppges av kvinnor vara att inte bli tagen på allvar (44 procent), ignorering (43 procent) och respektlöst bemötande (39 procent). Även män uppger könsdiskriminering, motsvarande hälften i jämförelse med kvinnorna. Utsattheten finns både inom ramen för universitetet och hälso-/sjukvården och påverkar studie- och arbetsmiljön negativt. I studien efterfrågas bland annat strukturellt inriktade åtgärder, mer information, en markering av arbetsgivarens ansvar och ståndpunkt samt ett ökat inflytande för kvinnor på alla nivåer inom fakulteten.

Lahtinen, T. 1994. *Sexuella trakasserier vid Högskolan i Karlstad: rapport från en kartläggning. Forskningsrapport. Karlstad: Högskolan i Karlstad.*

Rapporten syftar till att redovisa resultaten av en enkätundersökning angående förekomsten av sexuella trakasserier vid Högskolan i Karlstad. Enkätundersökningen skickades till samtliga anställda, totalt 478 personer. Svarsfrekvens på 79 procent (376 personer, varav 184 kvinnor och 192 män). Enkäten skickades också till ett slumpmässigt urval av studenter, totalt 400 personer. Svarsfrekvens 78 procent (307 personer varav 106 män och 201 kvinnor). Av de anställda kvinnorna har nio procent upplevt sexuella trakasserier, för de anställda männen är motsvarande siffra tre

procent. För de studerande kvinnorna är siffran fyra procent och för de studerande männen tre procent. I rapporten efterfrågas bland annat ett åtgärdsprogram med klara regler, en offentlig redogörelse av policyn, speciell sakkunnig hjälp för utsatta, disciplinära följder för sexuella trakasserier och utbildning och information.

Larsson, M. & Tyden, T. 2006. *Increased sexual risk taking behavior among Swedish female university students: repeated cross-sectional surveys*. Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica, 85: 966–970.

Studien syftar till att undersöka förekomsten av sexuella och könsrelaterade trakasserier (sexual and gender-related harassment) bland studenter på grundnivå och doktorandnivå vid den medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet. Sexuella och könsbaserade trakasserier förstås i en tredimensionell konstruktion, bestående av oönskad sexuell aktivitet utförd av någon annan och riktad mot respondenten, könsbaserad diskriminering och nedsättande skämt och kommentarer. En enkätundersökning distribuerades till alla registrerade studerande kvinnor och män på minst kandidatnivå och upp till doktorandnivå, totalt 1 348 personer. Svarsfrekvens på 62 procent. 22 procent av de svarande angav minst en incident då de blivit utsatta för sexuella trakasserier. Mer allvarliga former av sexuella trakasserier rapporterades av nio procent av respondenterna. Både kvinnor och män utsätts för sexuella trakasserier, högst prevalens för kvinnor som är studenter och doktorander. Händelserna sker både på universitetet och i sjukhusmiljön, under lektionstid, labbarbete och fikapaus. Lektorer, professorer, disputerade och andra studenter är förövare. Sexuella och könsbaserade trakasserier anses, särskilt av studerande kvinnor, orsaka en negativ effekt på deras studier och hälsa.

Studien rekommenderar att universitetet bör utveckla handlingsplaner för att undvika trakasserier. Studenter och lärare bör vara medvetna om vilka åtgärder som ska vidtas när trakasserier sker eller kan förväntas förekomma. Det är viktigt att bistå med adekvat stöd för studenter som blivit trakasserade, annars kommer de inte rapportera in händelser och situationen kan då inte hanteras. Det framstår som angeläget att implementera en handlingsplan vid medicinska fakulteten som inkluderar åtgärder som förhindrar att trakasserier uppstår såväl som ger stöd åt offren. En sådan handlingsplan bör utvärderas systematiskt genom exempelvis en sådan enkät som används i aktuell studie. Krav bör även ställas på att personal i ledande positioner vid universitet och sjukhus samarbetar kring detta.

Ledje, H. 1994. *Ger du mig rätt att säga nej: om sexuella trakasserier på Lunds universitet: rapport från en kartläggning vårterminen 1994*. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid Lunds universitet. Lund: Lunds universitet.

Studien syftar till att kartlägga förekomsten av sexuella trakasserier bland studenter och doktorander vid Lunds universitet. En enkätstudie distribuerades till studerande kvinnor och män i slutet av sin grundutbildning och doktorander med mer än 50 procents aktivitetsgrad, totalt 1 580 personer. Svarsfrekvens 62 procent. 15 procent av studerande kvinnor och 26 procent av forskarstuderande kvinnor uppgav att de utsatts för sexuella trakasserier av män, oftast i högre position. En femtedel av de studerande kvinnorna och en tredjedel av de forskarstuderande kvinnorna uppgav negativa konsekvenser för studier, arbete eller privatliv. Bland männen är motsvarande siffra för utsatthet sex procent, för både studenter och doktorander. Ingen av dem uppgav negativa konsekvenser för studie eller arbete. En slutsats i studien är att en mansdominerad institutionsledning i kombination med hög frekvens av sexuell uppmärksamhet verkar öka förekomsten av sexuella trakasserier.

Lottes, I.L. & Weinberg, M.S. 1997. *Sexual coercion among university students: A comparison of the United States and Sweden*. The Journal of Sex Research, 34: 67–76.

Studien syftar till att undersöka faktorer relaterade till, och skillnader mellan, förekomst av påtvingad sexuell handling (social coercion) bland heterosexuella universitetsstudenter i Sverige och USA. Sexuellt tvång förklaras som en påtvingad sexuell handling som sker mot ens egen vilja. I undersökningen inkluderas både sexuellt våld i en parrelation (våld i nära relation) och sexuellt våld och tvång vid tillfälliga möten. År 1992 mailades enkäter ut till ett slumpmässigt urval studenter vid två universitet, ett i USA och ett i Sverige, totalt 1 296 personer. Svarsfrekvens var 52 procent i Sverige och 48 procent i USA.

Resultatet visar att studenter i USA rapporterar högre grader av både utsatthet för, och användning av, sexuellt våld och tvång än studenterna i Sverige. Eventuella förklaringar till skillnaden mellan studenters erfarenheter av sexuellt våld och tvång mellan USA och Sverige kan relatera till en högre grad av jämställdhet i Sverige, en starkare ”double standard” i USA som belönar mäns sexuella aktivitet och bestraffar kvinnors, att USA generellt sett är ett mer våldsamt land än Sverige och att det finns systematisk sex- och samlevnadsutbildning i grundskolan i Sverige. Studien efterfrågar mer forskning kring sociokulturella förklaringar som de ovan och att kunskap från övrig våldsforskning bör inkluderas för att utveckla kunskapen och förståelsen av sexuellt våld och tvång.

Lundborg, A. & Schönning, K. 2007. *Maskrosfysiker: genusperspektiv på rekrytering, handledning och arbetsmiljö bland Uppsalas fysikdoktorander*. Uppsala: Institutionen för kärn- och partikelfysik, Uppsala universitet.

Studien syftar till att få breda och djupa insikter i hur situationen ser ut för kvinnor som är doktorander i fysik vid Uppsala universitet. Sexuella trakasserier definieras som varje slag av ovälkomet sexuellt uppträdande i ord eller handling på arbetsplatsen eller i samband med ansökan om arbete, som leder till att en kvinna känner sig förnedrad, stressad eller på annat sätt illa till mods. En enkätundersökning distribuerades till samtliga doktorander vid fysiksektionens institutioner, totalt 105 personer (varav 85 män och 20 kvinnor). Svarsfrekvens 59 procent (svarsfrekvens bland kvinnor 70 procent, bland män 56 procent).

Sexuella trakasserier förekommer både vid doktorandernas egna institutioner och i andra jobbelaterade sammanhang, till exempel under konferenser, sommarskolor och workshops. Några forskarstuderande kvinnor uppger att de undviker att vara ensamma på jobbet med vissa personer eftersom de då skulle känna sig otrygga. Många kvinnor känner också till andra kvinnor som drabbats, varför förekomsten av sexuella trakasserier kan sägas påverka fler kvinnor än de som själva utsatts. Att en kvinna har utsatts kan begränsa flera kvinnors handlingsutrymme. Studien efterfrågar fler seminarier om sexuella trakasserier ur olika perspektiv och fler diskussioner, såväl formella (vid institutionsmöten och seminarietillfällen) som informella (i fikarummen).

Muhonen, T. 2016. *Exploring gender harassment among university teachers and researchers*. Journal of Applied Research in Higher Education, 8: 131–142.

Artikeln syftar till att undersöka förekomsten av trakasserier på grund av kön (gender harassment) och hur det korrelerar med organisatoriska faktorer, ohälsa och tillfredsställelse på jobbet bland kvinnor och män som arbetar som universitetslärare och forskare. Könsbaserade trakasserier (sex-based harassment) eller trakasserier

på grund av kön definieras som verbala och icke-verbala beteenden som medför förolämpande, fientliga och nedbrytande attityder mot kvinnor. En enkätundersökning distribuerades till anställda lärare och forskare på ett universitet, med tjänstgöringsgrad heltid eller halvtid minst 50 procent, totalt 553 personer. Svarsfrekvensen var 60 procent.

Resultaten visade att trakasserier på grund av kön var mer förekommande bland kvinnor än män, samt högre bland lektorer och professorer än adjunkter. En majoritet av kvinnorna (66 procent) hade upplevt någon form av trakasserier på grund av kön på arbetsplatsen (från väldigt sällan till väldigt ofta) under det senaste året. Könsdiskriminering var förknippat med höga arbetskrav, orättvist ledarskap av den närmaste chefen och missnöje med arbetet bland kvinnor och män. Könsdiskriminering var mindre förekommande när den närmaste chefen ansågs företräda en rättvis ledarskapsstil. Förekomsten av könsdiskriminering i den undersökta organisationen, i synnerhet bland kvinnor, tyder på att kvantitativ jämställdhet (jämna könsbalans) inte garanterar kvalitativ jämställdhet i organisationen. I och med att den närmaste chefens ledarskapsstil kan kopplas till förekomsten av könstrakasserier är en rekommendation från rapporten att universitet bör beakta detta i sina ledarskapsutbildningar.

En annan rekommendation är att då könstrakasserier vid universitet främst har undersökts bland studenter, finns behov av studier som fokuserar på forskare och lärare för att se vilka trakasserier som förekommer i akademien. Den aktuella studien öppnar upp för framtida forskningsfrågor som behöver adresseras, som betydelsen av vilket kön den närmaste chefen har för förekomst och hantering av könstrakasserier vid universiteten. Det finns också ett behov av intersektionella studier som, utöver kön, inkluderar faktorer som etnicitet och ålder i analyser av sexuella trakasserier och kränkande beteende.

Sjons, J. 2010. *Doktorander vid Matematiska institutionen och Institutionen för informationsteknologi vid Uppsala universitet: en undersökning av upplevelse av arbetsmiljö med fokus på kön och jämställdhet*. Uppsala: Uppsala universitet.

Studien syftar till att undersöka arbetsmiljön för doktorander vid matematiska institutionen och institutionen för informationsteknologi vid Uppsala universitet, med speciellt fokus på kön. I arbetsmiljö inkluderas rekrytering, handledning, bemötande/likabehandling, sociala normer och sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön. En enkätundersökning distribuerades till doktorander vid matematiska institutionen och institutionen för informationsteknologi vid Uppsala universitet, totalt 112 personer. Svarsfrekvens 64 procent. Nästan hälften av de kvinnor som svarat på frågor om utsatthet har utsatts för sexuella kränkningar eller kränkningar på grund av kön. Det förekommer även att män utsätts för sexuella kränkningar eller kränkningar på grund av kön, om än i mindre utsträckning. Kön spelar roll framför allt för kvinnor; att vara kvinna innebär i dessa sammanhang att ha andra normer att förhålla sig till och blir därmed begränsande i förhållande till män, att helt enkelt behöva ta särskild hänsyn utifrån sin könstillhörighet.

Krav ställs på att det måste finnas en plan mot sexuella trakasserier och kränkningar på grund av kön som används och är känd av alla. Det ska finnas tydliga rutiner för hur anmälningar hanteras. Vidare bör ett arbete bedrivas i organisationen som analyserar de normer som råder och som också eftersträvar ett klimat där kränkningar inte tolereras. Andra rekommendationer gäller ett aktivt värdegrunds-

arbete som kontinuerligt drivs av ledningen och inkluderar personal på olika nivåer. En undersökning bland doktorander som avbrutit och studenter som inte har sökt doktorandtjänst efterfrågas också eftersom den anses kunna ge en bild av orsaker till att inte fortsätta i akademien efter grundutbildningen. Här föreslås även en liknande undersökning som den egna studien, men riktad till alla anställda och alla befattningar inom universitetet.

Söderholm, J. 1993. *Sexuella trakasserier: en kvantitativ och kvalitativ undersökning av sexuella trakasserier vid Umeå universitet*. Umeå: Tillämpad psykologi, Umeå universitet.

Studien syftar till att undersöka förekomsten av utsatthet för sexuella trakasserier bland studerande kvinnor och att komplettera och problematisera förståelsen av sexuella trakasserier. Studien består av en enkätundersökning, fem intervjuer och en fokusgruppintervju. Enkäten distribuerades till studerande kvinnor på kandidatnivå vid Umeå universitet, totalt 290 personer. Svarsfrekvens 72 procent. 15 procent uppger att de blivit utsatta för sexuella trakasserier, vanligaste förövaren är en studerande man. Två tredjedelar har berättat för någon i sin närhet, men mycket sällan för en chef eller annan i arbetsledande position på universitetet. En slutsats i studien är att kvinnorna tar på sig skulden för mäns handlingar, mäns utövande av sexualiserat våld mot kvinnor döljs och manskollektivet skyddar män från att ta ansvar för sexuella trakasserier.

Tyden, T., Olsson, S.E. & Haggstrom-Nordin, E. 2001. *Improved use of contraceptives, attitudes toward pornography, and sexual harassment among female university students*. *Women's Health Issues*, 11: 87–94.

En tioårig uppföljningsstudie som syftar till att undersöka pornografins inverkan och avgöra om utsatthet för sexuella trakasserier är vanligt inom studentpopulationen. Sexuella trakasserier definierades i enkäten som ovälkommet beteende, verbalt eller fysiskt, som kan relateras till kön på arbetsplatsen, i arbets- eller studierelaterade situationer eller vid rekrytering/antagning, som resulterade i kränkning, obekväma situationer eller otrygghet för individen. En enkätundersökning besvarades av kvinnliga studenter i Uppsala vid besök på gynekologimottagning. 12 procent uppgav i enkäten att de blivit utsatta för sexuella trakasserier enligt angiven definition. Huvuddelen av dessa (80 procent) uppgav att de blivit utsatta av manliga studenter, 20 procent uppgav lärare som förövare. I föregående studie från 1998 konstaterades att sexuella trakasserier hade både direkta och indirekta effekter på studerande kvinnors hälsa. Uppföljningsstudien syftar inte till att avgöra konsekvenser av sexuella trakasserier, snarare att undersöka dess förekomst. Studien säger ingenting om huruvida utsatthet för sexuella trakasserier har ökat eller minskat.

Kvalitativa studier – sexuella trakasserier i akademien

Sex av de 12 kvalitativa studierna har närlästs med syfte att ge en övergripande bild av hur dessa diskuterar sexuella trakasserier i akademien. Läsningen har gjorts utifrån liknande frågor som för kartläggningarna, det vill säga syfte, metod, teori och analytiska slutsatser. I en majoritet av studierna utgörs empirin av intervjustudier med kvinnor verksamma i akademien som studenter, doktorander eller anställda. Två studier skiljer ut sig: en enkätstudie har inkluderats då den skiljer sig från andra

enkätstudier genom sin kvalitativa ansats och sitt omfång¹⁵⁰ samt en analytisk text om begreppet sexuella trakasserier.¹⁵¹ De inkluderade sex studierna är:

Andersson, A. 2007. "Vi blev antagligen för många": könskränkande behandling i akademisk miljö. Uppsala: Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Avhandlingen utgår från två empiriska delstudier, dels en sammanfattning av fallverksamhet utifrån författarens erfarenheter av tre års arbete som jämställdhets-handläggare på ett lärosäte, dels fördjupade fallstudier i form av djupintervjuer med utsatta. I avhandlingen studeras könskränkande behandling ur ett organisations-teoretiskt, feministiskt perspektiv. Avhandlingsarbetet omfattar två huvudsakliga ambitioner; den ena är att förstå könskränkande behandling empiriskt och beskriva den teoretiskt och den andra är att föreslå en modell som kan ha praktisk relevans för förståelse av könskränkande behandling i akademiska miljöer.

Bondestam, F. 2004b. *Signing Up for the Status Quo? Semiological Analyses of Sexual Harassment in Higher Education – A Swedish Example. Higher Education in Europe*, 29: 132–145.

Denna artikel utgår från empiriskt material bestående av offentliga policy, juridiska dokument, forskningsrapporter om sexuella trakasserier i akademien samt 14 semi-strukturerade intervjuer med jämställdhetshandläggare med ansvar för implementering av jämställdhetslagen på ett svenskt universitet. I artikeln undersöks effekten av specifika diskurser i relation till sexuella trakasserier i akademien och ett semiologiskt perspektiv på konstruktionen av sexuella trakasserier ges genom analys av offentliga texter och vardagligt tal.

Bondestam, F. & Carstensen, G. 2004. *Från sexuella trakasserier till könskränkande processer: Om kön, utsatthet och normalitetens våld. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.*

En kvalitativ studie med övergripande syfte att undersöka sexuella trakasserier vid ett svenskt universitet. Studien fokuserar på könskränkningar och könskränkande processer som sätts i relation till tids- och rumsmässigt vidare konsekvenser. Empiri utgörs av nedtecknade berättelser och intervjuer med tio kvinnor utsatta för könskränkningar samt en intervju med universitetets jämställdhetshandläggare. Feministisk-sociologisk teoribildning inom området kön och våld, med betoning på ett processperspektiv, är vägledande för studien.

Carstensen, G. 2012. *Gråzoner och sexuella trakasserier: Reflektioner kring gränsdragningar och jämställdhet i arbetslivet. Stockholm: KRUS.*

I artikeln reflekterar författaren kring hur den bristande precisionen i definitionen av begreppet sexuella trakasserier lämnar ett stort tolkningsutrymme som får konsekvenser för hur ovälkomna handlingar förstås och beskrivs. En argumentation förs om hur förbudet mot sexuella trakasserier paradoxalt nog motverkar sitt eget syfte och snarare upprätthåller ojämlikhet i akademien.¹⁵²

150 Pernrud (2004).

151 Bondestam (2004a).

152 Carstensen (2016) utvecklar även liknande tankegångar i en artikel med fokus på arbetslivet i stort.

Carstensen, G. 2004. *Sexuella trakasserier finns nog i en annan värld: konstruktioner av ett (o)giltigt problem i akademien*. Eslöv: Gondolin Förlags AB.

Avhandlingen bygger på empiri från intervjuer med 15 kvinnliga doktorander. Sexuella trakasserier används i avhandlingen som ett perspektiv på hur kön, heterosexualitet, jämställdhet och forskarpositionen skapas och formas i förhållande till det akademiska sammanhanget. Avhandlingen syftar till att skapa kunskap om och fördjupa förståelsen för hur kön och sexuella trakasserier görs, giltiggörs och ogiltiggörs på den akademiska arenan. Den teoretiska inramningen utgörs av ett konstruktivistiskt och processuellt perspektiv på kön, sexualitet och organisation.

Pernrud, B. 2004. *Genus i akademi. Rapport från en undersökning av sexuella trakasserier vid Karlstads universitet*. Karlstad: Karlstads universitet.

Rapporten bygger på empiri från en enkätundersökning bland ingenjörsstudenter vid Karlstads universitet. Den syftar till att, med särskild hänsyn till det specifika sammanhang som universitetsmiljön innebär, formulera kunskap om de föreställningar om sexualitet och kön som förekomst av sexuella trakasserier ger uttryck för. Enkäten administrerades till 448 studenter, och av dessa svarade 249 personer på enkäten, 110 kvinnor och 139 män (svarsfrekvens 69 procent bland kvinnor och drygt 48 procent bland män). En slutsats som dras är att sexuella trakasserier både kan ses som ett studiemiljöproblem och som ett mer övergripande jämställdhetsproblem.

Kvalitativa studier – villkor i akademien

De resterande sex kvalitativa studierna utgörs av avhandlingar, antologier och rapporter som inte fokuserar på sexuella trakasserier specifikt utan snarare akademien som organisation i relation till kön och jämställdhet, där sexuella trakasserier ibland och ibland inte inkluderas som en del av en bredare utsatthet. Dessa sex publikationer kvalificerar sig inte för närläsning inom ramen för detta uppdrag, men korta beskrivningar av texterna inkluderas då de visar på viktiga kunskapsfält där villkoren i akademien diskuteras. Om litteratursökningen inkluderat sökord som jämställdhet eller diskriminering hade fler publikationer av den karaktären upptäckts, då sexuella trakasserier inte alltid, och av alla, setts som ett "eget" kunskapsfält. Sådana sökningar testades även i början av sökprocessen (se bilaga 1 för en närmare beskrivning), men resulterade i ett alltför stort material för det aktuella uppdraget.¹⁵³

Bondestam, F. 2000. *Från policy till praktik: om implementeringen av jämställdhet och det lokala jämställdhetsarbetets villkor. Rapportserie från Enheten för utveckling och utvärdering*. Uppsala. Uppsala universitet.

En undersökning som syftar till att kartlägga och analysera den lokala implementeringen av Uppsala universitets jämställdhetsplan och program mot sexuella trakasserier och att kartlägga och analysera det lokala jämställdhetsarbetets villkor. Empiri utgörs av svar på två enkäter, en om jämställdhet och en om policyfrågor. I undersökningen ingår 62 kontaktombud för jämställdhet och totalt 157 ordinarie, biträdande och ställföreträdande prefekter, med en svarsfrekvens på 87 procent för kontaktombuden och 62 procent av prefekterna.

¹⁵³ Att sexuella trakasserier oftare har inkluderats som en del av en utsatthet på grund av kön, än som ett separat kunskapsfält bland forskare intresserade av frågan, lyftes även av sakkunniggranskare för forskningsöversikten (möte med sakkunniggranskare Gunilla Carstensen och Anna Wahl den 8 maj 2018).

Bondekastam, F. 2004a. *En önskan att skriva abjektet: analyser av akademisk jämställdhet*. Stehag: Gondolin.

Sammanläggningsavhandling som inkluderar fyra rapporter kring jämställdhet i akademien. Totalt analyserar avhandlingen 25 intervjuer motsvarande 1 500 A4-sidor transkriberad text, 152 omfångsrika enkäter av 219 utskickade, policyprogram om jämställdhet och sexuella trakasserier för svenska universitet och högskolor, samtliga ”offentliga” publikationer om jämställdhet som berör akademien från 1970 till 2000 samt all tillgänglig dokumentation från tillsättningar av 61 forskarassistenttjänster.

De los Reyes, P. 2007. *Att segla i motvind: en kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden*.

Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

Denna studie undersöker förekomsten av strukturell diskriminering på grund av etnicitet inom universitetsvärlden. En viktig premis i denna studie är att diskriminering är en könad praktik, vilket bland annat innebär att den har olika konsekvenser för kvinnor och män. Studien aktualiserar behovet av ett teoretiskt perspektiv som kan problematisera den simultana effekten av olika diskrimineringsgrunder.

Lönnerskog Nilsson, H. 2011. *Projekt Storytelling: kvinnliga forskares och forskarstuderandes berättelser om hur det är att vara kvinna i akademien och vid Umeå universitet*. Umeå: Umeå universitet.

Projekt Storytelling återger och lyfter fram forskares och forskarstuderandes berättelser om att vara kvinna i akademien. Syftet är att öka medvetenheten om kvinnors villkor för att på sikt kunna bidra till förändringar i akademien. Projektet bygger på grundtankar från vad som brukar kallas Corporate Storytelling, en metod som utgår ifrån att befintliga berättelser i en organisation är viktiga resurser som kan användas för att utveckla densamma.

Mählck, P. 2018. *Förkroppsligade diskursiva geografier: en intersektionell studie av sexism och rasism i akademien, i Hübinette, T. & Wasniowski, A. (red). *Studier om rasism: Tvärvetenskapliga perspektiv på ras, vithet och diskriminering. Malmö: Arx Förlag AB.**

Bokkapitlet behandlar hur intersektionellt könad och rasifierad ojämlikhet konstrueras genom vardagliga akademiska arbetsrelationer och transnationell akademisk mobilitet. Kapitlet syftar till att undersöka hur erfarenheter av diskriminering uttrycks vid tre olika universitet, ifall dessa olika erfarenheter är könade samt att utveckla och undersöka det teoretiska begreppet förkroppsligade diskursiva geografier.

Sarrimo, C. 2006. *Professorn och kärleken: sexuella trakasserier i fiktion och verklighet*. Kvinnovetenskaplig tidskrift, 6: 29–51.

En jämförande diskursanalys baserad på Coetzees roman Disgrace och ett autentiskt fall av sexuella trakasserier på ett svenskt universitet av en professor mot hans student. I denna artikel möter verkligheten litteraturen för att ge nya infallsvinklar på de anklagelse- och beknännelsediskurser som kringgärdar frågan om sexuella trakasserier på universitetet.

Kunskapsläge – en fördjupad bild

Av de kvantitativa studierna är några utförda på en enskild institution med ett såpass litet urval som drygt 100 respondenter, medan andra har riktat sig till en mer generell grupp av studenter, doktorander eller anställda där det empiriska underlaget utgörs av ungefär 5 000 respondenter. Denna skillnad till trots kan alla studier sägas vara begränsade, såväl i relation till antal respondenter som när det gäller förankring i ett vetenskapligt fält samt för att de är utförda under en enskild tidpunkt (tvärsnittsstudier). De skulle således kunna sägas utgöra ögonblicksbilder av specifika situationer. Samtidigt kan konstateras att en majoritet av enkätundersökningarna har relativt sett höga svarsfrekvenser i jämförelse med det internationella forskningsfältet. Eventuellt är det en konsekvens av att en majoritet av dem är pionjärstudier på fältet och att jämställdhet var en flitigt debatterad fråga med en rad olika reformer och utredningar som grund i den svenska högskolesektorn under 1990-talet.¹⁵⁴

En majoritet av kartläggningarna i denna sammanställning är producerade före 2010, den äldsta är från 1989. I flera av de äldre studierna beskrivs till exempel hur ”termen sexuella trakasserier kan upplevas som alltför stark och ge associationer till handgripligt våld eller händelser av mycket grov karaktär”.¹⁵⁵ Motståndet mot enkätundersökningar om sexuella trakasserier i akademien, som tidiga kartläggningar vittnar om i form av exempelvis ogiltiggörande av problematiken, fördomar mot vad studier ska resultera i och personangrepp mot forskare, visar även det på hur kontroversiellt det var att studera och fråga om utsatthet: ”Det tycks också finnas en utbredd rädsla och ilska inför denna problematik. I några av kommentarerna som givits i samband med enkäterna samt i några av breven som inkommit under studiens gång finner man dessa olika reaktioner inför ämnet”.¹⁵⁶

När det gäller förekomst föreligger samma problematik i jämförbarhet mellan dessa studier som i det internationella forskningsfältet i övrigt. Frågor om definition, metodologi och urval gör direkta jämförelser svåra och generaliserbarheten låg. Dock framstår det som att utsatthet för sexuella trakasserier förekommer vid alla undersökta institutioner och universitet. När utsatthet för andra närliggande former av trakasserier och diskriminering på grund av kön inkluderas i studier är förekomsten än högre. Kvinnor är generellt sett utsatta i högre grad än män, men män uppger också utsatthet i de studier där de tillfrågats. I de studier där sexuella trakasserier tydligast har avgränsats i relation till lagstiftning (JämLs dåvarande definition) landar utsatthet för kvinnor på cirka 15 procent.

De granskade kvalitativa studierna syftar inte till att utröna huruvida sexuella trakasserier existerar i akademien, och om så, i vilken utsträckning. Snarare undersöker texterna vad sexuella trakasserier och vad talet om sexuella trakasserier gör med förståelsen av kön, utsatthet och villkor i akademien. De syftar således till att utveckla, fördjupa och problematisera kunskapen om sexuella trakasserier i akademien samt att bidra till ett förbättrat arbete mot sexuella trakasserier, ibland direkt och ibland indirekt. Teoretiska perspektiv som vägleder mycket av denna forskning utgörs främst av feministisk våldsteori, feministisk sociologi, genusvetenskapliga teorier och organisationsteori.

154 Se vidare i Bondestam (2003); Törnqvist (2006).

155 Lahtinen (1994), s. 10.

156 Eliasson (1998), s. 7.

Begrepp, definitioner och språk

För att exemplifiera svårigheterna med att definiera och ringa in den undersökta utsattheten på ett för studierna relevant sätt återges de olika begrepp som används i kartläggningarna:

- Könskränkande behandling
- Sexuella trakasserier (utifrån framför allt definitioner från JämL)
- Sex based harassment
- Gender harassment
- Sexual and gender related harassment
- Sexual coercion
- Trakasserier på grund av kön
- Trakasserier som kan härledas till kön
- Könsmässig särbehandling
- Könskränkande handlingar
- Sexuella och könsrelaterade trakasserier

Alla dessa begrepp och termer fylls dessutom med olika handlingar och innehåll i de respektive studierna genom de frågor som ställs i enkäterna. Det är tydligt att många studier brottas med behovet av att inrymma handlingar av ”sexuell natur”, exempelvis genom att skilja på sexuella trakasserier och könskränkande särbehandling, där det senare rymmer fenomen som ignorering och respektlöst bemötande kopplat till kön. Detta visar inte minst på språkets begränsning i att beskriva och ge förutsättningar för att undersöka ett fenomen som utsatthet. Graden av jämförbarhet mellan studier blir av motsvarande skäl begränsad.

Återkommande är hur de intervjuades berättelser och erfarenheter av utsatthet i akademien ofta riktar analysen bort från fördefinierade definitioner om sexuella trakasserier och mot ett utforskande kring frågor om utsatthetens karaktär, konsekvenser och funktioner i akademien. ”Det fanns en spänning mellan mina observationer och teorin som verkade kräva en problematisering och vidareutveckling”.¹⁵⁷

Denna spänning blir tydlig i flertalet av studierna och resulterar i utformandet av andra begrepp och beskrivningar. Anneli Andersson laborerar till exempel med ”könskränkande behandling” som ett tredje tillägg till sexuella trakasserier och diskriminering. Dessa tre begrepp sammantaget menar Andersson övergripande vara uttryck för samma struktur, det vill säga könsmaktsordningen i akademien. Andersson analyserar könskränkande behandling utifrån en anpassad version av våldsteori som tar hänsyn till att handlingarna sker i det offentliga och inte inom hemmets fyra väggar, som traditionellt sett varit i fokus för utveckling av teorier om våld i nära relationer.¹⁵⁸

Även Bondestam och Carstensen arbetar med begreppen och överger till viss del sexuella trakasserier till förmån för ”könskränkande processer”, som de menar innefattar både sexuella trakasserier och ett processperspektiv på negativa upplevelser knutna till kön i arbetsplatsrelaterade miljöer och i miljöer relaterade till högre studier.¹⁵⁹ Analysen i deras fall leder till begreppsutveckling i sig när sexuella trakasserier översätts till könskränkande processer och i de avslutande analytiska resonemangen istället benämns normalitetens våld. På motsvarande vis använder Carstensen, i sin avhandling, begreppet sexuella trakasserier som ”ett perspektiv

¹⁵⁷ Andersson (2007), s. 7.

¹⁵⁸ Andersson (2007).

¹⁵⁹ Bondestam & Carstensen (2004).

på hur kön, heterosexualitet, jämställdhet, forskarpositionen skapas och formas i förhållande till det akademiska sammanhanget”.¹⁶⁰

Komplexiteten som följer begreppet sexuella trakasserier har delvis att göra med dess koppling till den juridiska kontexten, som kräver saklighet och objektivitet i relation till erkännandet av den utsattas upplevelse. ”Otydligheten öppnar alltså för en förståelse eller uppfattning av att allt kan vara sexuella trakasserier, alla beteenden som en individ uppfattar som trakasseri är ett trakasseri, samtidigt som det kan innebära att ingenting är sexuella trakasserier om ingen individ uppfattar det på det sättet”.¹⁶¹

Med hjälp av empiriskt material i form av texter från policys och handledningar, samt utdrag ur intervjuer med jämställdhetshandläggare i akademien, visar Bondestam hur förståelsen av sexuella trakasserier ofta utgår ifrån ett antal förgivenhettaganden relaterat till vad sexuella trakasserier är och vilka strategier som kan förebygga förekomst. Bondestam gör en poststrukturalistisk analys som visar hur begreppet sexuella trakasserier är frikopplat från sin innebörd och därför blir ett öppet ”tecken” som genom olika ideologiska och diskursiva förskjutningar fylls med olika mening (eller dräneras på motsvarande). Analysen pekar särskilt mot hur etablerandet av förebyggande arbete i akademien paradoxalt nog både misskänner och vidmakthåller förekomsten av utsatthet.¹⁶²

Varför sker sexuella trakasserier?

I de mer kvantitativt inriktade och individualiserade prevalensstudierna beskrivs konsekvenser av utsatthet för sexuella trakasserier i form av psykisk och fysisk ohälsa samt försämrad arbets kvalitet för den utsatta individen. I den kvalitativa delen av forskningsfältet fokuserar flera studier snarare på hur sexuella trakasserier kan förekomma och vilken ”funktion” de fyller. En del studier visar på hur sexuella trakasserier relaterar till ett strukturerande av kön i akademien i enlighet med en heteronormativ ordning.¹⁶³ ”Sexuella trakasserier, könsdiskriminering och andra former av särbehandling har mot den här bakgrunden en genusstrukturerande funktion på arbetsmarknaden, och i organisationer som har relation till denna”.¹⁶⁴ Utifrån detta skulle alltså kunna sägas att sexuella trakasserier fyller en funktion i akademien genom bland annat ett strukturellt ordnande av kön¹⁶⁵ och genom den marginalisering och exkludering av kvinnor och femininitet som följer av utsatthet på grund av kön.¹⁶⁶

Återkommande i ett flertal studier återges beskrivningar av hur utsatthet för sexuella trakasserier ogiltiggörs och misskänns som ett reellt problem samt att kvinnors berättelser vittnar om en vardaglighet och normalitet.¹⁶⁷ ”Sexuella trakasserier framstår av enkätresultaten på detta sätt inte som någonting exceptionellt, utan som något vardagligt – som en accepterad och oproblematiserad komponent i den miljö som studenterna vistas i, är en del av och skapar”.¹⁶⁸ Här finns således en tydlig skiljelinje mellan vilken prevalens tvärsnittsstudier respektive teoridriven kvalitativ forskning om sexuella trakasserier i akademien genererar.

¹⁶⁰ Carstensen (2004), s. 25.

¹⁶¹ Carstensen (2012), s. 124.

¹⁶² Bondestam (2004b).

¹⁶³ Andersson (2007); Pernrud (2004).

¹⁶⁴ Pernrud (2004), s. 6.

¹⁶⁵ Andersson (2007).

¹⁶⁶ Pernrud (2004).

¹⁶⁷ Bondestam & Carstensen (2004); Carstensen (2004); Pernrud (2004).

¹⁶⁸ Pernrud (2004), s. 39.

Sammanfattning

- Respondenterna i kartläggningarna uppger utsatthet från fyra till 26 procent bland kvinnor, och två till 6 procent bland män. Utsatthet rapporteras inom alla verksamma grupper i akademien, det vill säga studenter, doktorander och anställda.
- En majoritet av utsatta för sexuella trakasserier är kvinnor, en majoritet av förövare är män. På grund av brister i studierna går det inte att ge en mer specificerad siffra över könsfördelningen relaterad till utsatta/förövare utifrån analyserade kartläggningar.
- De 18 kartläggningar som genomförts i akademien i Sverige är utförda på specifika universitet och institutioner. De är publicerade från 1989 till 2016, med en majoritet utförda under 1990- och början av 00-talet.
- Kartläggningarna görs via enkäter, varav två stycken fördjupar kunskapsinhämtningen med hjälp av ett antal intervjuer. De varierar i storlek från urvalsgrupper om 112 till 5 117 personer, med svarsfrekvenser mellan 44 och 85 procent. De tidigaste kartläggningarna skickades endast ut till kvinnor, senare kartläggningar inkluderar både kvinnor och män.
- Urvalet för kartläggningarna fokuserar antingen på specifika discipliner, framför allt fysik, matematik och medicin, eller olika grupper, som studenter, doktorander och/eller anställda.
- De kartläggningar som innefattar rekommendationer efterfrågar tydligare policy, organisationsutveckling med fokus på ledarskap, internutbildningar, bättre stöd till utsatta, säkrare anställningar för doktorander och ett förtydligande av arbetsgivares ansvar.
- Begreppet sexuella trakasserier upplevs som bristfälligt och för snävt för att kunna fånga erfarenheter av utsatthet på grund av kön i akademien.
- Genom att utgå från en juridisk definition för att undersöka sexuella trakasserier riskerar den bredd av erfarenheter av utsatthet som människor i akademien har att förbises.
- Sexuella trakasserier relaterar till ett ordnande av kön i akademien, i linje med en könsmaktsordning eller motsvarande strukturella förståelser av orsaker.
- När erfarenheter och berättelser vägleder i utforskandet av utsatthet i akademien målas en bild av ett mycket komplext fenomen upp.
- Utsatthet för sexuella trakasserier ogiltiggörs och misskänns ofta som ett reellt problem samtidigt som kvinnors berättelser vittnar om utsatthet som en normalitet.

Rekommendationer

Nedan återges mer detaljerade rekommendationer från det svenska materialet och i nästa avsnitt följer en kortare analytisk kommentar. I sammanfattningen av kartläggningarna ovan återges även mer detaljerade rekommendationer för respektive publikation.

Praktik

- Utbildning och information, exempelvis internutbildningar om vad sexuella trakasserier är, vad en person kan göra om den blir utsatt och vad studenter har för rättigheter.¹⁶⁹

169 Gunnarsson (2009); Pernrud (2004); Sjons (2010).

- Ökat stöd till utsatta, exempelvis via sakkunniga och särskilda rådgivare, samt disciplinära följder för sexuella trakasserier.¹⁷⁰

Policy

- Tydligare policys relaterade till universitetets förhållningssätt till sexuella trakasserier. En nolltolerans mot sexuella trakasserier och uppdaterade handlingsplaner kring universitetets arbete mot desamma.¹⁷¹
- Rekommendationer för att öka jämställdheten i akademien, bland annat att satsa kraftfullt på att rekrytera kvinnor till seniora poster, arbeta för ökat inflytande för kvinnor på alla nivåer inom olika fakulteter samt erbjuda säkrare anställningar för doktorander.¹⁷²
- Ledarskapet anses fylla en central roll i arbetet mot sexuella trakasserier och det rekommenderas organisationsutveckling med fokus på ledarskap, förtydligande av arbetsgivarens ansvar, krav på samarbete kring handlingsplaner mot sexuella trakasserier mellan ledning och personal samt att könstrakasserier bör beaktas i universitetens ledarskapsutbildningar.¹⁷³

Forskning

- Generellt rekommenderar det svenska forskningsfältet fler studier överhuvudtaget. Exempelvis studier om sexuella trakasserier på fler arbetsplatser, studier om förhållandet lärare/student, forskning som fokuserar på forskare och lärare i akademien, intervjustudier med män som kränker (förövarstudier) och undersökningar bland doktorander och studenter som avbrutit sina studier. Även behovet av bredare studier lyfts, till exempel intersektionella studier som inkluderar faktorer som ålder och etnicitet och forskning som beaktar en utvidgad förståelse av sexuella trakasserier som inbegriper trakasserier som kan härledas till kön.¹⁷⁴
- Studier och metoder speciellt inriktade på omgivningens agerande och resomang rekommenderas, forskning kring fokusförskjutning från utsatt till förövare efterfrågas samt fortsatt teori- och analysutveckling.¹⁷⁵

Det svenska forskningsfältet är litet och det återspeglas här. De kvalitativa studierna formulerar inte heller rekommendationer på ett sätt som är lätt överförbart till en punktlista på samma sätt som de kvantitativa studierna gör. Det är därför en övervikt av rekommendationer från de kvantitativa kartläggningarna, främst publicerade under 1990-talet, i det här sammanhanget. Att några av dessa tidiga studier rekommenderar fler studier kan förstås i ljuset av att sexuella trakasserier i akademien nyligen hade kommit upp på agendan och antalet studier var få. I senare studier finns en fortsatt efterfrågan av fler undersökningar, men här inkluderas även rekommendationer kring ett bredare innehåll i dessa studier relaterat till metodval, urval och begreppslig förståelse.

170 Hensing & Larsson (2000); Lahtinen (1994).

171 Borgblad (1992); Lahtinen (1994).

172 Gunnarsson (2009); Hensing & Larsson (2000).

173 Hensing & Larsson (2000); Muhonen (2016).

174 Andersson (2007); Börjesson & Gustafsson (1989); Muhonen (2016); Sjons (2010).

175 Andersson (2007); Bondestam & Carstensen (2004).

Analytisk kommentar

Det svenska forskningsfältet är litet och kunskapen om förekomsten av sexuella trakasserier i akademien i Sverige grundar sig på ett antal äldre tvärsnittsstudier. Vilka konsekvenser utsatthet för sexuella trakasserier får både för individer och för akademien som helhet är inte tillräckligt studerat. Psykologiska, fysiologiska och arbetsrelaterade konsekvenser av att utsättas för sexuella trakasserier finns väldokumenterat i internationell forskning och kan antas vara relevant även för personer verksamma i akademien i Sverige.

Samtidigt finns det skillnader mellan svenska och internationella förhållanden, exempelvis gällande arbetsmiljölagstiftning, jämställdhetsnormer, villkor i akademien och akademins organisering, vilket kräver särskild uppmärksamhet. Dessutom finns frågeställningar som emanerar ur det svenska forskningsfältet som inte är lika tydligt uttryckta i det internationella motsvarande. Vad innebär sexuella trakasserier för akademien som organisationskultur? Vad gör det med arbetsgrupper och arbetsmiljön, studentgrupper och studiemiljön – inte bara för den utsatta personen, utan för alla som ingår i ett akademiskt sammanhang?

Internationell forskning pekar på att många vet om när kollegor eller studiekamrater utsätts för sexuella trakasserier, någonting som bland annat kan leda till så kallad ”bystander stress” (åskådarstress). Men hur påverkas forskningens och utbildningens kvalitet, genomströmningen av studenter, könsbundna studieval och karriärvägar av förekomsten av sexuella trakasserier i den svenska högskolesektorn? Hur individer, organisation och ledning hanterar sexuella trakasserier återkommer i berättelser i de kvalitativa studier som analyserats för detta kapitel. Det visar på ett ogiltiggörande av utsatthet och en oförmåga i arbetsorganisationer att hantera sexuella trakasserier på sätt som inte riskerar att innebära negativa konsekvenser för den utsatta.

Universitet och högskolor i Sverige inrymmer närmare en halv miljon anställda och studerande och är den ojämförligt största statliga sektorn. Både kvantitativa och kvalitativa studier visar på en vardag med utsatthet för kränkningar på grund av kön i denna miljö. En samlad bild som inkluderar erfarenheter av diskriminering eller trakasserier på grund av kön, visar på högre utsatthet (upp till 66 procent för kvinnor och upp till 25 procent för män) än när endast sexuella trakasserier inkluderas. Med tanke på de svåra gränsdragningarna mellan olika former av utsatthet som materialet i denna rapport vittnar om är detta någonting att ta hänsyn till i diskussioner om utsatthet i akademien. Hur utsattheten faktiskt ser ut i detalj, hur sexuella trakasserier etableras som normalitet i akademien och vilka konsekvenser det får både för individens möjlighet till ett yrkesliv i akademien och för akademien som kunskapsorganisation, utbildningsinstitution och garant för högkvalitativ forskning, kan inte det svenska forskningsfältet svara på idag.

Övrig nordisk forskning

I denna del av forskningsöversikten genomförs, i linje med föreliggande uppdrag, en mer översiktlig presentation av nordisk forskning om sexuella trakasserier i akademien (exklusive svensk forskning). Avsnittet inleds med en beskrivning av litteratursökningar och därefter görs kortare referat av respektive publikation. En sammanfattning av huvudtendenser i det aktuella forskningsfältet ges därefter. Avsnittet avslutas med några analytiska kommentarer.

Om materialet

Sökningen efter publikationer i övriga Norden resulterade sammantaget i 48 poster. KvinnSam vid Göteborgs universitetsbibliotek, som kontrakterats för att bistå Nationella sekretariatet för genusforskning med vetenskapligt grundade sökprocesser (se bilaga 1), gjorde för denna del av översikten, förutom sökningar i internationella databaser, även sökningar i nordiska databaser. Det gäller särskilt Bibliotek.dk, GEGNIR, ORIA, Norart, MELINDA och HELKA. En förfrågan om särskild sökhjälp skickades även till Danmark (KVINFO), Finland (Centret för jämställdhetsinformation/Institutet för hälsa och välfärd), Island (Jafnréttisstofa/Centre for Gender Equality) och Norge (Kilden, Norges Forskningsråd).

Samma urvalskriterier användes för detta material som för det svenska, det vill säga studier som fokuserar på akademien och sexuella trakasserier och/eller en vidare förståelse av begreppet, som kan inkludera till exempel trakasserier, mobbing och sexualiserat våld. Det resulterade i totalt 18 poster för analys.

Många av de finska posterna är publicerade på finska varför hjälp erhöles från en finstalande kollega som översatte titlar, ämnesord och, i de fall det funnits, abstracts till svenska för att möjliggöra ett första urval. Detta urval resulterade i att fyra texter inkluderades i närläsningen och lästes i fulltext av nämnda kollega som bidrag till analysen nedan.

Analyserade artiklar

Björklund, K., Häkkänen-Nyholm, H., Sheridan, L. & Roberts, K., 2010a. Coping With Stalking Among University Students. *Violence and Victims*, 25: 395–408.

En enkätundersökning om erfarenheter av stalking bland finska studenter och deras sätt att hantera denna utsatthet visar att utsatthet för stalking med inslag av våld oftare hanterades med hot om anmälan och juridiska konsekvenser för förövaren än stalking utan inslag av våld. Skillnad i andelen faktiska anmälningar hittades dock inte. Utsatta för stalking hanterar utsattheten på olika sätt, vilket konstateras vara något som behöver tas hänsyn till i utvecklandet av professionell hjälp och stöd.

Björklund, K., Häkkänen-Nyholm, H., Sheridan, L. & Roberts, K. 2010b. The Prevalence of Stalking Among Finnish University Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 25: 684–698.

615 finska studenter deltog i en enkätstudie om förekomst av utsatthet för stalking. Nästan en fjärdedel av deltagarna hade utsatts för stalking vid ett tillfälle och drygt en fjärdedel hade utsatts vid ett flertal tillfällen. Av de utsatta hade 55 procent utsatts av en bekant, 25 procent av en före detta partner och 19 procent av en okänd person. Studien visar på en hög förekomst av stalking bland finska studenter som ofta pågår under en längre period och innehåller aspekter av våld och hot.

Fasting, K., Brackenridge, C.H., Miller, K.E. & Sabo, D. 2008. Participation in College Sports and Protection from Sexual Victimization. *International Journal of Sport & Exercise Psychology*, 6: 427–441.

Studien undersöker om sport och idrott innebär en särskild riskfylld miljö för att utsättas för sexuella trakasserier i jämförelse med utbildningsmiljön på universitet och högskolor. Empirin utgörs av svar från en enkätundersökning som skickades ut till 616 studerande kvinnor i Tjeckien, Grekland och Norge. Resultatet visar att studenterna hade upplevt mer sexuella trakasserier i utbildningssammanhang än i sitt idrottsutövande.

Fogelberg, P. 1999. Hard work in the academy: research and interventions on gender inequalities in higher education. Helsinki: Helsinki University Press.

En antologi med bidrag från 30 olika forskare som diskuterar villkoren i akademien utifrån perspektiven Politik och policy; Studenter; Akademiskt arbete och karriär; Styrning (management); Sexualiteter; Genusforskning (Women's studies) samt Strategier och åtgärder för förändring. En majoritet av bidragen i antologin berör olika europeiska länder, men den inkluderar också bidrag från USA, Kanada och Ryssland.

Gressgård, R. 2014. Å stange hodet i veggen: Mikroaggression i akademien. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 31: 17–29.

Med hjälp av exempel från norska universitet diskuteras mikroaggressioner och institutionell rasism i den västerländska akademien. Fokus i artikeln ligger på informella maktrelationer mellan studenter, mellan anställda samt mellan anställda och studenter. Artikeln syftar till att synliggöra akademiska normer som bidrar till en marginalisering av kvinnor och minoritetsgrupper i akademien.

Heikkinen, M. 2012. Sexist harassment as an issue of gender equality politics and policies at university, *Acta Universitatis Ouluensis. Oulu: University of Oulu.*

Empiri utgörs av ett urval från nio studier utförda vid Oulu universitet mellan år 1990 och 2010, där skrivningar om sexuella trakasserier lyfts ur studierna och utgör del ett av datainsamlingen. Del två utgörs av Oulu universitets policydokument kring jämställdhet, bland annat jämställdhetsplaner och guidelines. Med hjälp av fallstudiemetodologi syftar analysen till att ge en fördjupad förståelse kring sexuella trakasserier inom ramen för vidare jämställdhetspolitiska diskurser. En slutsats i artikeln är att flera olika begrepp används för att beskriva samma fenomen, någonting som indikerar hur fenomenet förstås och även hur det bör hanteras. Vidare argumenteras för att utveckla förståelsen för utsatthet för sexuella trakasserier från individuell till organisatorisk nivå.

Heikkinen, M. 2003. Gender and sexual harassment and coercion at the University of Oulu – challenges for measures. Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments. Oulu: Oulu University Press.

Artikeln utgör en fortsättning på diskussionen om könsdiskriminering och sexuella trakasserier vid Oulu universitet. Empiri utgörs av sju berättelser från studenter och anställda på universitetet, insamlade under våren 2002. Berättelserna cirkulerar kring frågor som: Finns könsdiskriminering, sexuella trakasserier och tvång fortsatt vid universitetet trots det fokus på jämställdhet som karaktäriserar 1990-talet? Finns det behov av att samtala mer om ämnet? Om trakasserier inträffar, var sker de?

Husu, L. 2005. Dold könsdiskriminering på akademiska arenor: osynligt, synligt, subtilt. Högskoleverkets rapportserie. Stockholm: Högskoleverket.

Artikeln diskuterar könsdiskriminering i akademien utifrån ett nordiskt perspektiv och ställer frågor om varför det, trots relativt hög jämställdhet, inte sker större förändringar och hur ojämställdhet reproduceras. Empiri utgörs bland annat av brev och intervjuer med kvinnliga akademiker i Finland. Författaren anlägger både ett historiskt och internationellt perspektiv och reflekterar kring den akademiska kulturen, rekryteringsprocesser, formell och informell arbetsfördelning samt sexuella trakasserier.

Husu, L. 2001. Sexism, support and survival in academia: academic women and hidden discrimination in Finland, Social psychological studies. Helsinki: Dept. of Social Psychology, University of Helsinki.

Empiri från över 100 semistrukturerade intervjuer och berättelser från kvinnor verksamma i akademien i Finland. Elva universitet och alla huvudsakliga discipliner är representerade i undersökningen. Studien fokuserar på kvinnor i akademien och deras erfarenheter av könsdiskriminering samt hur dessa kvinnor svarar på och hanterar denna diskriminering. Specifika frågor som tar plats i studien är sexuella trakasserier och moderskap i akademien, stöd i karriärutveckling och överlevnadsstrategier.

Husu, L. 2000. Gender Discrimination in the Promised Land of Gender Equality. Higher Education in Europe, 25: 221–228.

Artikeln gör tre olika refererande nedslag i forskning om jämställdhet, sexism och akademien med särskilt fokus på situationen i finsk högre utbildning. Sexuella trakasserier utgör ett deltema i artikeln som framför allt lyfter specifika resultat i en av de första studierna av sexuella trakasserier i akademien i Finland.¹⁷⁶ Slutsatserna pekar mot att diskriminering är ett fenomen som bland annat bottnar i exkluderande, manligt kodade nätverk och omedveten bias vid rekrytering av professorer.

Korsvik, T.R. & Linnet, G.B. 2017. Juss og kjønn: En rapport om kjønnsbalanse blant de fast vitenskapelig ansatte ved Det juridiske fakultet og om integrering av kjønnsperspektiver på masterstudiet i rettsvitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo. Det juridiske fakultet.

Artikeln undersöker underrepresentation av kvinnor bland de anställda vid en juridisk fakultet. Empirin utgörs av 40 djupintervjuer med anställda, hälften kvinnor och hälften män. Underrepresentation förklaras som resultat av en kombination av strukturella faktorer och fakultetskultur. Ett antal jämställdhetsutmaningar identi-

176 Se vidare i Mankinen (1995) som är den text som refereras av Husu.

fieras i artikeln, däribland sexuella trakasserier i termer av oönskad sexuell uppmärksamhet.

Mankkinen, T. & Helsingin, yliopisto, 1995. Akateemista nuorallatanssia: sukupuolihaahtinta ja ahaistelu Helsingin yliopistossa. Helsinki: Helsingin yliopisto, tasa-arvotoimikunta.

Rapport med syfte att kartlögga omfången av sexuella trakasserier, vilka olika former av sexuella trakasserier som förekommer och vilka åtgärder som kan vidtas. Empiri utgörs av svaren från en enkätundersökning till 1 000 studenter och 1 002 anställda vid Helsingfors universitet. Materialet resulterar både i omfångstal och i en kvalitativ analys av de öppna svaren. Den kvalitativa analysen antyder att de allvarliga fallen av sexuella trakasserier är fler än vad den kvantitativa analysen visar. Resultatet visar på en prevalens på elva procent bland anställda och sex procent bland studenter på frågan om utsatthet av sexuella trakasserier under sin tid som anställd vid universitetet eller under sin studietid.¹⁷⁷

Pasanen, J. 2003. "Sitä ei voi enää nimittää pelkäksi vitsailuksi". Selvitys sukupuolisesta häirinnästä ja ahaistelusta Tampereen yliopistossa [En utredning om sexuella trakasserier vid Tammerfors universitet]. Tampere: University of Tampere.

Utredning av förekomsten av sexuella trakasserier vid Tammerfors universitet. Empiri utgörs av svar på frågor om sexuella trakasserier i arbetsmiljöundersökningar samt material insamlat från personal och studenter specifikt relaterat till sexuella trakasserier. Utredningen visar att förekomst de senaste fem åren är 15 procent och följderna beskrivs som allvarliga, exempelvis avbrutna eller fördröjda studier, byte av arbetsplats och psykisk ohälsa. Studien visar att kvinnor som är professorer och kvinnor inom ekonomi-administration är särskilt utsatta samt att studenter är mest utsatta vid inledningen och avslutningen av sina studier.

Pétursdóttir, G.M. 2017. Fire-raising feminists: Embodied experience and activism in academia. *European Journal of Women's Studies*, 24: 85–99.

Artikeln diskuterar en rekrytering år 2013 till Islands universitet av en man som år 2012 anklagades för sexualbrott. I artikeln analyseras medias roll och syn på rekryteringen och artikelförfattarens egen förståelse utifrån bland annat teorier om patriarkal homosocialitet och feministisk ståndpunktsteori. Diskussionen resulterar i en reflektion om upprätthållandet av patriarkal makt och status quo i akademien och samhället i stort.

Rautio, A., Sunnari, V., Nuutinen, M. & Laitala, M. 2005. Mistreatment of university students most common during medical studies. *BMC Medical Education*, 5: 36.

Artikeln bygger på en studie som undersöker utsatthet för olika former av kränkande särbehandling bland studenter vid fem fakulteter på Oulu universitet.¹⁷⁸ Empiri utgörs av svaren från en enkätstudie distribuerad till 665 studenter. Nästan hälften av de som svarade på enkäten uppger att de utsatts för någon eller flera former av kränkande särbehandling av anställda, varav 17 procent uppger utsatthet för

177 Rapporten sammanfattas och diskuteras även kort på engelska i kapitlet Walking the academic tightrope: sexual harassment at the University of Helsinki, se Fogelberg (1999).

178 Studien som artikeln bygger på ingår också i denna översikt: Rautio, Väyrynen, Nuutinen m.fl (1999).

sexuella trakasserier och könsdiskriminering. Studenter vid medicinska fakulteten rapporterade högre siffror för utsatthet för varje form av kränkande särbehandling än studenter vid de andra fakulteterna.

Rautio, A., Väyrynen, M., Nuutinen, M. & Nuutinen, E.M. 1999. Oulun yliopisto opiskelijoiden työyhteisönä: kyselytutkimus opiskelijoiden kokemasta huonosta kohtelusta. Acta Universitatis Ouluensis. Series F, Scripta academica. Oulu: Oulun yliopisto.

Rapport från en studie som undersöker utsatthet för olika former av kränkande särbehandling bland studenter vid fem fakulteter på Oulu universitet. Empiri utgörs av svaren från en enkätstudie distribuerad till 665 studenter. Nästan hälften av de som svarade på enkäten uppger att de utsatts för någon eller flera former av kränkande särbehandling av anställda, varav 17 procent uppger utsatthet för sexuella trakasserier och könsdiskriminering. Studenters utsatthet är högre än väntat, studerande kvinnor rapporterar en högre utsatthet än män. Studien ifrågasätter universitetets möjligheter att på ett tillfredsställande sätt genomföra sitt utbildningsuppdrag och efterfrågar åtgärder.

Sinkkonen, M. 1997. Tasa-arvo Kuopion yliopistossa, Kuopion yliopiston julkaisuja. Kuopio: Kuopion yliopiston kirjasto.

Studien syftar till att undersöka anställdas och studenters upplevelse av jämlikhet och om de har upplevt sexuella trakasserier under sin tid på universitetet. En enkätundersökning distribuerades till alla anställda, totalt 1 113 personer, och 25 procent av studenterna, totalt 992 personer. Svarsfrekvens var 60 procent bland anställda och 50 procent bland studenter. Resultatet från enkätundersökningen visar att totalt 34 procent av de anställda och 28 procent av studenterna hade upplevt sexuella trakasserier under de senaste två åren. En slutsats i studien är att konsekvenserna för de utsatta alltid är negativa och att förekomst av sexuella trakasserier får följder både för den utsatta individen och för arbets- eller studiemiljön.

Varjus, T. (Ed.). 1997. Pihlajanmarjoja ja tiiliseiniä akateemisessa maisemassa: katsaus tasa-arvoon Joensuun yliopistossa. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos, Joensuu.

Studien återger resultat från en enkätstudie vid Joensuu universitet med syfte att få underlag till en jämställdhetsplan. Studenter, doktorander och anställda har besvarat enkäten med frågor om upplevda trakasserier och kännedom om trakasserier. Bland studenter uppger 3,1 procent utsatthet för sexuella trakasserier, bland doktorander är motsvarande siffra 5,5 procent och bland anställda 3,4 procent.

Sammanfattning

Prevalensstudier i det nordiska materialet utgörs i huvudsak av finska tvärsnittsstudier. I likhet med övrigt material i denna forskningsöversikt visar siffror på stor variation, men de högsta siffrorna ligger generellt sett lite lägre än i övrigt material i översikten, från tre till 34 procent. Det nordiska materialet innefattar också kvalitativa studier som fokuserar på villkoren i akademien relaterat till kön och könsdiskriminering, både på nordisk och komparativt på europeisk nivå, och även här dominerar det finska materialet. Återkommande i dessa studier är diskussioner kring hur diskriminering på grund av kön döljs i strukturer och kulturer i akademien

och påverkar kvinnors akademiska liv negativt. Här finns också flera frågor kring hur det även i de nordiska länderna, trots internationellt sett hög jämställdhet mellan kvinnor och män, reproduceras strukturer som motverkar jämställdhet i akademien.

Materialet ställer delvis andra frågor än vad som framkommit i övrigt material i denna forskningsöversikt, bland annat om idrottsaktiva studenter utsätts för sexuella trakasserier i högre utsträckning inom idrotten än under utbildning eller hur vanligt det är att studenter utsätts för stalking. Inga specifika ämnesdiscipliner sticker ut i materialet förutom i en artikel om en juridisk fakultet.¹⁷⁹ I framför allt det internationella materialet i denna forskningsöversikt är medicinska utbildningar en återkommande arena för studier kring studenters utsatthet för sexuella trakasserier, vilket är något som inte går att skönja i det nordiska materialet.

Analytisk kommentar

Forskning om sexuella trakasserier i akademien utgör ett mycket begränsat forskningsfält i Norden, även om Sverige utmärker sig i jämförelse med andra nordiska länder i omfång. Det finska forskningsfältet sticker ut i det nordiska sammanhanget med ett större antal texter i form av publicerade kartläggningar från finska universitet, från främst 1990-talet, och ett antal kvalitativa studier kring utsatthet i akademien. På liknande sätt som för det svenska materialet utgör fenomenet sexuella trakasserier i dessa kvalitativa studier sällan kärnan för studierna, oftare finns det istället med som en del av en bredare förståelse för utsatthet och könade villkor i akademien.

En aspekt som återkommer i flera av de inkluderade nordiska studierna är hur jämställdhet ska förstås i relation till förekomst av sexuella trakasserier i akademien. Samtliga nordiska länder har ett rykte om sig att vara ”världsledande i jämställdhet”, det finns ett starkt juridiskt skydd mot trakasserier och diskriminering i alla nordiska länder och jämställdhet tar plats på den politiska agendan i Norden på flera vis. Men frågan om på vilket sätt den jämställdhetspolitiska diskursen bidrar till, eller eventuellt försvårar, arbetet mot sexuella trakasserier i akademien är alltså obesvarad i nordisk forskning om sexuella trakasserier. Samtidigt finns naturligtvis bredare studier av nordisk välfärdspolitik, jämställdhet och diskriminering,¹⁸⁰ liksom pågående forskningsprogram om jämställdhet i akademien i Norden,¹⁸¹ som på olika vis tangerar den här frågeställningen.

Två av de inkluderade texterna diskuterar erfarenheter av utsatthet för stalking bland finska studenter. Även om detta delvis går utanför denna forskningsöversikts ramar så aktualiserar frågan om stalking diskussionen om var gränsen går mellan sexuella trakasserier i akademien och utsatthet för våld och sexuellt våld av exempelvis en före detta partner. Vad händer om den före detta partnern också är en kollega? Eller om utsattheten innebär att en student inte kan slutföra sina studier på grund av den psykiska ohälsa som följer på utsatthet för våld av en före detta partner?

Generellt kan sägas att svensk och nordisk forskning inte är internationellt erkänd eller publicerad. Det råder således brist på vetenskapligt granskade studier både i Sverige och i övriga Norden. Material som till exempel rapporter, konferens- och arbetspapers liksom handlingsplaner och statliga utredningar, så kallad grå littera-

179 Korsvik & Linnet (2017).

180 Se t.ex. Bacchi & Eveline (2010); Melby, Carlsson Wetterberg, Ravn, (2008).

181 Bland annat Nordforsks program ”Gender in the Nordic Research and Innovation Area”.

tur, har inte inkluderats i analysen i denna forskningsöversikt mer än undantagsvis och som en konsekvens av brister i databaser och avgränsningar i gjorda litteratursökningar.¹⁸²

Med tanke på att forskningsfältet är så pass begränsat som denna forskningsöversikt visar bör eventuellt dylikt material inkluderas mer systematiskt i framtida studier för att ge en bättre bild av kunskapsläget om sexuella trakasserier i akademien i Norden. Samtidigt medför det att en mer strikt forskningsöversikt med fokus på vetenskapliga resultat i så fall delvis överges till förmån för en bredare kunskapsöversikt, vilket naturligtvis ställer andra krav på bland annat urval och validering. Oavsett detta är det övergripande intrycket från arbetet med såväl det svenska som det övriga nordiska forskningsfältet att det är begränsat och saknar vetenskaplig förankring i termer av peer review-granskade publikationer och refererings- och citeringspraktiker som visar att det är en del av det större internationella forskningsfältet på området.

182 Se t.ex. Hasse, Trentemøller, Bjerregaard Sinding m.fl. (2008); Højgaard & Søndergaard (2002); Husu (1998).

Prevalens – tematisk analys

Prevalens, eller förekomst och utbredning, när det gäller sexuella trakasserier i akademien är ett huvudtema i det aktuella forskningsfältet. Det finns en rad olika utmaningar kring att nå robusta kunskaper om prevalens, vilka kan kopplas till bland annat val av definitioner och teoretisk förståelse, urval, metod och olika kontextuella faktorer. Det är även en återkommande reflektion i en majoritet av de studerade publikationerna som empiriskt närmar sig frågor om utsatthet för sexuella trakasserier i akademien:

Overall, prevalence studies (the total number of cases to a population or sub-population) suggests a persistence of sexual harassment¹⁸³ in many workplaces. Importantly, however, prevalence estimates diverge markedly according to methodological protocols such as sample size and diversity; whether the surveys targeted random samples from the community or a specific industry or sector; whether sexual harassment¹⁸⁴ was operationalized according to a legal or behavioral definition; and the retrospective time frame specified to participants.¹⁸⁵

I denna fördjupning kommer några av dessa utmaningar diskuteras mer ingående.

Vad vet forskning?

I internationell forskning visar prevalensstudier, varav en absolut majoritet är nordamerikanska publikationer, att ungefär 20–25 procent av alla kvinnor utsätts för sexuella trakasserier under sin tid som studerande vid universitet och högskolor. Andra former av utsatthet – sexualiserat våld (våldtäkt och andra sexuella övergrepp), könsdiskriminering, könskränkningar, trakasserier och kränkningar kopplade till sexualitet, könsidentitet, etnicitet, funktionsvariation, ålder med mera – existerar parallellt visar en majoritet av de studier som analyseras i denna rapport.

I Sverige finns ett antal mindre kartläggningar som underlag för att beskriva prevalens. Flertalet är utförda under 1990- och början av 2000-talen med starkt varierande omfång och vetenskaplig kvalitet. Prevalens bland studerande på grund- och forskarutbildning och anställda ligger i dessa kartläggningar på i genomsnitt 15 procent. Utsatthet för andra former av könskränkande och/eller diskriminerande handlingar – särskilt verbala och icke-verbala beteenden som uttrycker förolämpande, förnedrande och fientliga attityder mot kvinnor – är väsentligen större, med studier som påvisar prevalens på över 50 procent.¹⁸⁶

183 I originaltexten används förkortningen SH för sexual harassment.

184 I originaltexten används förkortningen SH för sexual harassment.

185 McDonald (2012), s. 3.

186 Bildt (2005); Muhonen (2016).

Det är framför allt kvinnor som utsätts för sexuella trakasserier, främst av män, men utsattheten kan också se ut på andra sätt både vad gäller offer och förövare. Internationella studier om förekomst av sexuella trakasserier finns inom alla ämnesområden och för samtliga yrkes- och studerandegrupper. Det är sexuella trakasserier mot studerande som fokuseras främst i såväl svensk och nordisk som internationell forskning. Nordamerikanska studier visar att administratörer är mer utsatta för sexuella trakasserier än andra yrkesgrupper i akademien,¹⁸⁷ medan svenska studier visar på motsatt resultat.¹⁸⁸ Förekomst av sexuella trakasserier bland anställda i akademien anses generellt sett vara underbeforskat.¹⁸⁹

Definitioner och kunskapsanspråk

Flera forskningsstudier efterfrågar en enhetlig definition av sexuella trakasserier, inte minst i syfte att möjliggöra komparativa studier och underlätta för policy och praktik när det gäller preventivt arbete. Denna forskningsöversikt visar på hur det ändå verkar svårt att komma åt utmaningarna med kvantifierbarhet, jämförbarhet och generaliserbarhet i relation till förekomst av utsatthet för sexuella trakasserier. En förklaring till det kan vara att juridiska definitioner på ett alltför oreflekterat vis används som utgångspunkt för olika studier. Det är definitioner vilka ofta inkluderar den utsattas subjektiva upplevelse som ett viktigt rekvisit, men det gör samtidigt att allt och inget kan vara sexuella trakasserier.¹⁹⁰ En annan förklaring är att individers upplevelser av sexuella trakasserier och deras intresse av att berätta om utsatthet är beroende av mycket annat än vilken definition som används.

Definition, metod, urval och design påverkar på olika vis vilken kunskap som möjliggörs och hur prevalens uppfattas. Epistemologiska utgångspunkter bidrar i sin tur till att sexuella trakasserier, både till innehåll och när det gäller förekomst, skiljer sig åt mellan studier. En juridisk, kriminologisk och psykologisk individcentrerad utgångspunkt dominerar i det internationella forskningsfältet, något som framgår väl av analysen av forskningsöversikter och topprankade publikationer i denna rapport. Det innebär med andra ord särskilda epistemologiska förutsättningar för hur utsatthet i akademien beskrivs och förstås.

Möjligheten till jämförbar och generaliserbar kunskap när det gäller vilka erfarenheter och vilken utsatthet som existerar är något som lyfts redan tidigt i forskningsfältet.¹⁹¹ I ett antal av de svenska kartläggningarna beskrivs till exempel att många respondenter skriver kommentarer om situationer och händelser som de inte upplever ryms inom ramen för de frågor som enkäten ställer, men som de själva tycker är viktiga att få berätta om. En alltför strikt fördefinierad version av sexuella trakasserier riskerar således alltid att exkludera erfarenheter och händelser.¹⁹²

Underrapporteringens dubbelhet

I underlaget för denna rapport, det vill säga forskningsöversikter, topprankade artiklar och svensk och nordisk litteratur, är underrapportering ett problem som flera forskare adresserar. Det gäller särskilt i relation till hur resultat från preva-

187 Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

188 Muhonen (2016).

189 Bildt (2005); Henning, Zhou, Adams m.fl. (2017).

190 Carstensen (2012).

191 Arvey & Cavanaugh (1995).

192 Se t.ex. Adrianson (1993); Borgblad (1992).

lensstudier ska tolkas, frågor om generaliserbarhet samt inte minst när det gäller resonemang om arbetsplatsers preventiva åtgärder mot sexuella trakasserier. Det är slående hur ofta underrapportering mer eller mindre slentrianmässigt anges som ett reellt problem för en särskild studie, men utan att det föranleder metodologisk utveckling eller teoretisk reflektion. Få studier syftar också direkt till att försöka lösa underrapporteringens två grundproblem; svarsbenägenhet på empiriska studier av olika slag och anmälningsbenägenhet bland utsatta för sexuella trakasserier. Underrapportering syftar således både på att respondenter inte uppger i undersökningar att de har blivit utsatta för sexuella trakasserier och att de som utsätts inte anmäler eller rapporterar händelserna. Båda dessa former av underrapportering får konsekvenser för praktik, policy och forskning på olika sätt.

En majoritet av utsatta för sexuella trakasserier gör inte formella anmälningar. Här är det internationella forskningsläget entydigt. Istället hanteras utsatthet för sexuella trakasserier i ensamhet och tystnad eller med hjälp av vänner och nära kollegor. Faktisk kunskap och kännedom om utsatthet för sexuella trakasserier, särskilt hos chefer och ledning i akademiska organisationer, står i direkt relation till denna form av underrapportering. Utsatta individer lär sig ofta att tolerera förövarens beteende eller att undvika förövaren. Andra strategier för att hantera utsatthet är att välja att byta arbetsuppgifter eller arbetsgrupp, alternativt att lämna arbetsplatsen eller organisationen helt och hållet.¹⁹³

I forskningsfältet finns, utöver ovan nämnda strategier, en uppsjö av dokumenterade anledningar till att utsatta inte anmäler eller rapporterar in sexuella trakasserier. Särskilt anges rädsla för negativa konsekvenser för karriärmöjligheter, lön, betyg eller uppsägning. Det gäller inte minst när förövaren är en överordnad chef, lärare eller handledare. En annan aspekt handlar om en ovilja att se sig själv som offer och ”svag” eller oro inför om kollegor eller kurskamrater ska förstå och stödja eller ej. Generellt återkommer även frågor om misstro till chefer, organisationer och juridiska system och dessas möjlighet att erbjuda upprättelse på olika sätt. Flera studier visar även att oro för negativa konsekvenser inte är ogrundade då rapportering av sexuella trakasserier sällan förbättrar, och ibland även direkt försämrar, situationen för den utsatta.¹⁹⁴

”Students often voice fears that airing an incident may harm them more than the incident itself”¹⁹⁵

Överlag präglas utsattas situationer av olika former av ogiltiggörande och misskännande av deras erfarenheter. Det står i direkt kontrast till hur såväl teoretiska perspektiv på våld och utsatthet som lagstiftning om sexuella trakasserier (inte minst i Sverige) ofta tydliggör att det är den som utsätts för sexuella trakasserier som ”bevisar” att de förekommer.¹⁹⁶

Rent principiellt antas ofta a priori i forskningsfältet att den som rapporterar kan få stöd och hjälp och därmed att trakasserier ska upphöra genom olika åtgärder. Vidare förs ofta resonemang om att rapportering möjliggör hantering som i sin tur kan motverka negativa konsekvenser för organisationer. I praktiken däremot, och utifrån vad empiri på området visar, så riskerar rapportering snarare att skada den utsatta ytterligare genom att exempelvis trigga ”hämnd” och bidra till lägre jobbtill-

193 McDonald (2012).

194 Fnais, Soobiah, Chen m.fl. (2014); McDonald (2012).

195 Vohlidalová (2015), s. 309.

196 Se t.ex. Carstensen (2004).

fredsställelse, fortsatt utsatthet och större psykologisk stress.¹⁹⁷ Att underrapportering lyfts fram som ett problem i sig, att just det måste lösas för att organisationer ska veta hur de ska arbeta för att förebygga sexuella trakasserier, framstår i detta perspektiv som en bakvänd ordning. Uppmaningen till utsatta att rapportera, så att organisationen ska ”bli bättre”, innebär i någon mening en ansvarsförskjutning från organisation och ledning till den utsatta individen. Betydligt mer sällan diskuteras hur organisationer, oberoende av (under)rapportering, ska ”bli bättre” för att utsatta individer ska kunna rapportera under trygga former med upprättelse som följd.

Metod som problem

Metodologiska utmaningar diskuteras relativt ofta i en majoritet av de prevalensstudier som ingår i forskningsfältet. Till dessa utmaningar hör framför allt definitioner, frågor om urval, kvantitativa eller kvalitativa metoders kunskapsanspråk samt tidsperiod och kontext för undersökningen. Ett fåtal studier går på djupet med olika metodologiska svårigheter och diskuterar inte enbart möjligheten att säga något konkret om prevalens utan undersöker också hur metodologiska val och problem formar förståelsen av både sexuella trakasserier och förebyggande åtgärder i sig.¹⁹⁸

En majoritet av befintliga prevalensstudier i det aktuella forskningsfältet utgår från existerande juridiska definitioner i sin förståelse av vad sexuella trakasserier är. Men frågor om utsatthet för sexuella trakasserier i enkätundersökningar, vilka utgår från juridiskt förutbestämda definitioner, leder i allmänhet till substantiellt lägre uppskattningar av prevalens än studier som kvalitativt anger olika beteenden som ur ett teoretiskt perspektiv kan utgöra sexuella trakasserier.¹⁹⁹ En metaanalys av studier kring utsatthet för mobbning (inklusive sexuella trakasserier) på arbetsplatsen visar på motsvarande vis att självskattad utsatthet utifrån en given definition ger låg prevalens jämfört med studier utan motsvarande ingång.²⁰⁰ Prevalens står på så vis i direkt relation till vald begreppsdefinition, vilken i sin tur blir vägledande för metodval.

Frågor om urval och design påverkar vilka personer som utgör respondenter i en undersökning. En forskningsöversikt över forskning kring sexuella trakasserier och sexualiserat våld på campus i USA visar hur flera studier varken lyckas representera studentpopulationen eller studenters akademiska verklighet i sitt urval. Exempelvis visar det sig att studenterna i undersökningarna är både yngre och ”vitare” i jämförelse med studentpopulationen i USA. Studierna utförs också nästan enbart på större universitet och tvååriga utbildningar är sällan inkluderade.²⁰¹ Befintlig forskning om sexuella trakasserier i akademien i Sverige saknar troligen på motsvarande vis representativitet mellan urval, svarande och studentpopulationen och/eller olika kategorier av anställda nationellt.

Ett annat exempel på hur urval och design påverkar vilken utsatthet som kan framkomma synliggörs i en studie om bland annat svarta studerande kvinnor i USA. Dessa respondenter uppfattar exempelvis rasstereotypa kommentarer om deras utseende som sexuella trakasserier, någonting som sällan finns med som ett alternativ i undersökningar om sexuella trakasserier.²⁰² Ett fåtal studier kring inter-

197 Se t.ex. Bergman (2002).

198 Se t.ex. Neall & Tuckey (2014).

199 McDonald (2012).

200 Nielsen, Bjørkelo, Notelaers m.fl. (2010).

201 Voth Schrag (2017).

202 Kalof (2001).

sektionella dimensioner på utsatthet i akademien i Sverige har genomförts, då främst kopplat till kön, ras och etnicitet.²⁰³ Dessa inkluderar dock inte diskussioner om sexuella trakasserier specifikt och generellt sett saknas det kunskap om intersektionella dimensioner i förståelsen av förekomsten av, och utsatthet för, sexuella trakasserier.

Diversifierad utsatthet

Undersökningar av prevalens tenderar att avgränsas i tid och rum, vilket ger kunskaper om enskilda platser risker, men erfarenheter av utsatthet påverkar även över befintliga tids- och rumsgränser. Studenter och anställda rör sig mellan rum, positioner och processer på ett sätt som är svårt att fånga i enskilda prevalensstudier. Förutom en mängd olika fysiska rum för utbildning och forskning vid universitet och högskolor pågår verksamhetsförlagd utbildning, fältarbete, webbseminarier, med mera. Det finns till exempel studier som specifikt tittar på utsatthet för sexuella trakasserier vid fältarbete för etnologer och hur det påverkar möjligheten för kvinnor att genomföra etnografiskt fältarbete i sig.²⁰⁴ Andra exempel är de studier som undersöker utsattheten bland medicinstuderande, både till läkare och sjuksköterskor, och deras situation under längre och kortare obligatoriska praktikperioder.²⁰⁵

With such a wide diversity in types of institutions and students identities, it is important to recognize that there is not a single "college experience" that is shared by all, nor an appropriate "one-size-fits-all" response to the challenges facing higher education, including the epidemic of sexual assault and dating violence.²⁰⁶

Prevalens reduceras oavsiktligt, genom forskningsfältets alla enskilda studier, ofta till en avgränsad plats och erfarenhet och inte till en väv av rumsliga, sammanlänkade erfarenheter av utsatthet.²⁰⁷ Till det kommer olika maktordningar som mer övergripande genomsyrar strukturer, organisationer och institutioner²⁰⁸ och som relaterar till föreställningar om kön, etnicitet/ras, sexualitet, klass, funktionalitet och religion, och som påverkar individens villkor i akademien.

Vad behöver forskning veta?

Sammantaget går det att konstatera flera utmaningar med att överhuvudtaget genomföra prevalensstudier om sexuella trakasserier i akademien. Definitioner, epistemologiska gränser, underrapportering, metodval, utsatthetens diversitet i sig och frågor om generaliserbarhet ställer frågor om prevalensens betydelser på sin spets. Slutsatsen av detta bör inte vara att det är omöjligt eller ointressant att undersöka och studera förekomsten av sexuella trakasserier i akademien, men det belyser vikten av att ta hänsyn till den kunskap som finns inom fältet om olika utmaningar och dess konsekvenser. Bilden är samtidigt relativt entydig; sexuella trakasserier förekommer i akademien såväl som på andra arbetsplatser.

203 Se t.ex. De los Reyes (2007); Mähle (2018).

204 Hanson & Richards (2017).

205 Fnaiss, Soobiah, Chen m.fl. (2014); Larsson, Hensing, Allebeck m.fl. (2003).

206 Voth Schrag (2017), s. 69. I originaltexten används förkortningen SA för sexual assault och DV för dating violence..

207 Bondestam & Carstensen (2004).

208 Acker (2006).

Med tanke på den kontextbundenhet som framkommer i många studier blir kunskaper från andra länder inte direkt överförbara till svenska eller nordiska förhållanden. Vilken kunskap kan svensk forskning ändå ta hjälp av från det internationella fältet för att utveckla och utforska kunskapen om sexuella trakasserier i Sverige? I internationell forskning från i huvudsak USA, Australien, Kanada och England är kunskapen relativt hög gällande prevalens då detta varit i fokus för mycket av forskning på fältet. Även utsatthetens konsekvenser för både individer och arbetsplatser framstår som relativt väl beforskade. När det gäller förekomst av utsatthet för sexuella trakasserier bland HBTQ-personer, kvinnor i etniska minoritetsgrupper och kvinnor med tidigare erfarenheter av utsatthet för sexuellt våld utgör det specifika forskningsfrågor i det nordamerikanska materialet, om än i begränsad utsträckning.²⁰⁹ I Sverige och övriga Norden är kunskapen om förekomst av utsatthet för sexuella trakasserier i akademien i dessa avseenden låg och i vissa avseenden obefintlig. Här finns utrymme för flera forskningsansatser och komparativa perspektiv.

Överlag är de forskningsbaserade kunskaperna om prevalens bristfälliga på flera vis även internationellt. Det gäller kanske främst fördjupade kunskaper om förövare, långtidseffekter för individer, arbetsmiljö och organisation samt betydelse för meritering, karriärvägar, vetenskaplig kvalitet och akademisk organisationskultur, med mera. Vidare saknas studier med tydlig teoretisk begreppsförståelse och utvecklade komparativa ansatser. Ytterligare en brist är att empirisk forskning om prevalens sällan bidrar mer än marginellt till nödvändig metodutveckling för att exempelvis komma tillrätta med problem kopplade till underrapportering. I Sverige och Norden är dessa brister särskilt tydliga och här finns stora möjligheter att relativt enkelt täppa till befintliga kunskapsluckor även internationellt.

Slutligen finns alla de frågor kring prevalens som inte ställs i det internationella forskningsfältet om sexuella trakasserier i akademien. Prevalensstudier tenderar att i princip uteslutande fokusera på förekomst av utsatthet. Hur många utsätts för sexuella trakasserier, vad består de i, hur sker de, när inträffar de, vad får utsattheten för konsekvenser? I flera svenska studier tillfrågas dessutom enbart kvinnor om erfarenheter av sexuella trakasserier. Frågan om vem som utsätter andra för sexuella trakasserier i akademien ställs väldigt sällan i forskning om prevalens, mer än som en enskild fråga vilken sedan sammanfattas i tabellform med angivande av kön och befattning och vanligtvis utan att det föranleder analyser av relevans för forskning, policy och praktik. Här finns ett stort behov av att vända på bilden och ställa forskningsfrågor som undersöker hur våld utövas och möjliggörs i akademiska organisationer.

En rad andra relevanta forskningsfrågor med förövarperspektiv följer av genomförda analyser av prevalensstudierna i det här forskningsfältet: Hur många procent av studenter och anställda på ett universitet utsätter sina kollegor och studiekamrater för sexuella trakasserier? Vilka likheter och skillnader präglar sexistiska beteenden hos förövare beroende på om det är en chef, forskare, handledare eller en studerande? Går det att motverka de riskfaktorer i arbetsmiljön som etablerar incitament för förövaras beteenden och självförståelse? Vilka stödstrukturer på arbetsplatser normaliserar sexuella trakasserier som en del av en förväntad arbetsvardag? Är akademiska maskulinitetsidentitetsformer som konstitueras av ett förakt för svaghet och vilken betydelse får det i så fall för hur akademiska män och kvinnor hanterar makt och inflytande? Hur ska sexualiserat våld i termer av sexuella trakasserier i akademien förebyggas om inte forskning söker svar även på frågor som dessa?

209 Fedina, Holmes & Backes (2018); Ong (2005).

Avslutande diskussion

Sammanfattning av resultat

Här återges mer övergripande slutsatser från hela det studerade internationella forskningsfältet, med särskilt fokus på kunskaper om prevalens, konsekvenser för enskilda och forskningsfältets utmaningar. För mer detaljerade översikter av resultat från analyserna av de olika forskningsstudierna, se motsvarande sammanfattningar i respektive avsnitt.

Prevalens

- Trakasserier på grund av kön är den vanligaste formen av utsatthet i akademien, enligt det här studerade forskningsfältet. Sexuella trakasserier förekommer inom alla discipliner i akademien och utsatthet rapporteras av alla grupper (studenter, doktorander, anställda).
- Internationella studier visar på stor variation i prevalens när det gäller sexuella trakasserier; från två till 93 procent beroende på en mängd olika faktorer. 20 till 25 procent av studerande kvinnor i USA rapporterar utsatthet i flertalet stora studier. Utsatthet för sexuella trakasserier i akademien i topprankade artiklar varierar mellan elva och 73 procent för kvinnor och mellan tre och 26 procent för män. I svenska kartläggningar uppger fyra till 26 procent kvinnor och två till sex procent män att de har erfarenheter av sexuella trakasserier.
- Generellt sett gäller att studier som bygger på stora och breda urval, innefattar detaljerade frågor om erfarenheter av utsatthet och/eller fokuserar grupper med begränsat inflytande över sin studie- eller arbetssituation, ger högre rapporterad förekomst av sexuella trakasserier. Det internationella forskningsfältet klarlägger att studerande, yngre kvinnor, kvinnor med osäkra anställningsvillkor och särskilda minoriteter (etnicitet och sexualitet) är mer utsatta för sexuella trakasserier än andra grupper.
- Det finns inget som tyder på att andelen utsatta högskolestuderande kvinnor och män i USA minskar över tid.

Konsekvenser

- Utsatthet för sexuella trakasserier leder till fysiska, psykiska och yrkesmässiga konsekvenser för individer.
- Forskningsstöd finns för att sexuella trakasserier i akademien kan leda till depression, ångest, posttraumatiskt stressyndrom, fysisk värk, oönskade graviditeter, sexuellt överförbara sjukdomar, ökad alkoholanvändning, försämrade karriärmöjligheter, minskad arbetsmotivation, uppsägning, med mera.
- Det saknas i princip forskning om konsekvenser av utsatthet för sexuella tra-

- kasserier för arbetsgrupper, arbetsmiljö och organisationskultur i akademien.
- Underrapportering av utsatthet i prevalensstudier är ett väl dokumenterat och omfattande problem.
- En majoritet av utsatta för sexuella trakasserier rapporterar inte händelserna.

Forskningsfältet

- Kvantitativa studier med tvärsnittsdata dominerar det internationella forskningsfältet generellt sett.
- Forskning om sexuella trakasserier i akademien brottas övergripande med utmaningar kring definitioner, urval, mätmetoder och underrapportering.
- Teorianknytning i forskning om sexuella trakasserier i akademien är bristfällig. I huvudsak bedrivs forskning med utgångspunkt från nationella, juridiska definitioner av sexuella trakasserier.
- En majoritet av forskningsöversikterna och de topprankade artiklarna är publicerade på engelska med empiri från USA och i viss utsträckning även andra anglosaxiska språkområden.
- En majoritet av de granskade topprankade studierna bygger på begränsade och okontrollerade tvärsnittsdata, brist på slumpmässiga urval och bortfallsanalyser, samt bristande statistiska analysredskap.
- Det analyserade forskningsfältet som helhet präglas av en ofta oreflekterad kontextbundenhet, bristfällig teoretisering av frågeställningar och metodval, begränsad begreppsförståelse utöver strikt juridiska tillämpningar, samt en alltför ensidig binär könsförståelse.
- Det svenska forskningsfältet saknar större prevalensstudier av hög kvalitet. Forskning från mitten av 00-talet utgörs av ett antal kvalitativa studier utifrån främst feministisk våldsteori, feministisk sociologi, genusvetenskapliga teorier och organisationsteori.
- Kunskapsläget och forskningsfältet i övriga Norden är splittrat och oklart.
- Forskning som tar hänsyn till utsatthetens diversifiering och fokuserar på intersektionella dimensioner i relation till sexuella trakasserier saknas i stor utsträckning i det analyserade materialet.
- Förövarstudier eller annan forskning som huvudsakligen fokuserar på förövare saknas i det analyserade materialet.

Om forskningsfältets brister

Forskningsfältet i Sverige och övriga Norden är begränsat sett i relation till internationell forskning. Det internationella forskningsfältet utgörs och formas främst av den nordamerikanska diskursen. I arbetet med denna rapport har vi naturligtvis även kommit i kontakt med forskning från andra delar av världen (dock främst engelskspråkig litteratur). Att detta material inte framträder i rapporten har att göra med den nordamerikanska dominansen, principer för publicering och uppdragets utformning.

I det för rapporten analyserade internationella materialet sker det ett successivt minskande av avståndet mellan framväxande juridiska definitioner och vetenskapliga motsvarande. Det sker uttalat och ses som en önskvärd utveckling (att nå konsensus kring en gemensam begreppsdefinition av sexuella trakasserier oberoende

av situation, form av utsatthet och organisation) såväl som i termer av en indirekt effekt. Den senare innebär i korthet att de forskningsbaserade ansatserna, genom att gradvis underordna sig juridiska anspråk på ”användbarhet” och andra realistiska anspråk, blir alltmer repetitiva istället för utprövande, konstruerande, utmanande och nyfiken frågande, något som annars utmärker ett vetenskapligt fälts inledande och ofta expansiva skede.

En annan närliggande tendens sett över tid i det här analyserade materialet är önskan att etablera en gemensam förståelse för sexuella trakasserier, även med bäring på andra sektorer utanför akademien, vilket framför allt sker genom framtagande, testning och utvecklande av olika modeller, tester och skalor. Särskilt SEQ-testets framväxt och betydelse för den nordamerikanska diskursen skulle vara värd ett analytiskt avsnitt i sig. Vad som är slående att följa är hur en normerande skala växer fram i praktiken och etableras med stark lutning åt flera traditionella beståndsdelar i en positivistisk epistemologi. Det sker på sätt och vis en ”strid” i skärningspunkten mellan feministiska, vetenskapsteoretiska anspråk på maktkritik å ena sidan och viljan/behoven av/tvånget att åberopa legitimitetsskapande, normalvetenskapliga objektivitetsformer för att ge sexuella trakasserier giltighet å den andra, särskilt tydligt uttryckt i de artiklar från 1980-talet som här granskas. Genom att förflytta ambitionen att vetenskapliggöra från den mångfacetterade, levda erfarenheten till ett begreppsligt homogent objekt som kan manipuleras och mätas sker också en gradvis ”avradikalisering” av diskurser om våld och utsatthet.

Påfallande tydligt i arbetet med denna rapport är också hur lite vi vet om, och hur få som studerar, förövare. Sexuella trakasserier framstår som ett allvarligt och utbrett problem som bara finns, av sig självt, en stor kunskapsmassa om offer men inte om förövare. Varken i det svenska/nordiska materialet, forskningsöversikterna eller de topprankade artiklarna återfinns studier som fokuserar på förövare. Genom sökningar i samtliga publikationer i det internationella forskningsfältet identifierades ytterst få studier kring förövare. Detta är alltså ytterst ovanligt, men visar att det är möjligt, så frågan om varför förövarna lyser med sin frånvaro i en majoritet av forskning på fältet pockar på uppmärksamhet.

Utsatthet för sexuella trakasserier är diversifierad och ett komplext fenomen. Förutom kön påverkar sexualitet, etnicitet/ras/hudfärg, socioekonomisk klass, ålder, funktionalitet, anställningsvillkor, position på arbetsplatsen och tidigare våldsutsatthet förekomsten av utsatthet, möjlighet att rapportera utsatthet och konsekvenser av utsatthet. Samtidigt är åtgärder och interventioner relativt homogena, där utformande av policys och utbildning av studenter och anställda kring sexuella trakasserier dominerar. Om policys och utbildningar har faktiska positiva effekter, och hur de i så fall bör utformas, är inte klarlagt och en risk finns att oproportionerligt stor vikt läggs vid åtgärder utan bekräftad effekt.²¹⁰

Organisation, organisationskultur och arbetsmiljö framstår i stora delar av det analyserade materialet som nycklar för att förhindra sexuella trakasserier på arbetsplatser. Hur arbetsmiljöer ska utformas och förändras, och vad som ger faktiska resultat för att minska prevalens, är inte klargjort. Dock kan forskningsresultat som pekar på att sexuella trakasserier är vanligare på arbetsplatser med stor maktojämlikhet och hierarkisering, och på arbetsplatser där femininitet nedvärderas, kanske vara vägledande i preventivt arbete. Relevanta kunskaper om arbetsmiljö och förändring bör stå att finna utanför det aktuella forskningsfältet, särskilt inom vetenskapliga discipliner som arbetsvetenskap, organisationsteori och feministisk teori.

210 Se vidare i Bondestam & Lundqvist (2019).

Konsekvenserna av att inte hantera sexuella trakasserier är omfattande sett till de forskningsstudier som har analyserats i detta avseende. Det gäller särskilt för den utsatta individens psykiska och fysiska hälsa, för arbetsgruppers effektivitet och arbete samt för akademien som organisation, vilken riskerar att gå miste om studenter, kompetens, expertkunskap och blivande kollegor när personer till exempel väljer att avsluta sina studier eller sin karriär i akademien på grund av utsatthet för sexuella trakasserier.

Forskning om sexuella trakasserier med andra ord

Här görs en kortare, sammanfattande beskrivning av de huvudsakliga slutsatserna av analyserna av det internationella forskningsfältet om sexuella trakasserier på ett sätt som bjuder in läsaren till en förståelse för vad utsatthet innebär. För detaljerade sammanfattningar av specifika resultat från forskningsfältets olika studier hänvisas till respektive avsnitt. Sammanfattningen här nedan tar istället sin utgångspunkt i en för hela det analyserade forskningsfältet gemensam fråga.

Vad är sexuella trakasserier i akademien?

En slutsats från den här forskningsöversikten är att internationell forskning saknar en gemensam och vedertagen definition (och tillämpning) av begreppet sexuella trakasserier i akademien. Det gör det naturligtvis svårt att enkelt, eller överhuvudtaget, svara på frågan om vad sexuella trakasserier i akademien är. Är svaret kanske så självklart som att sexuella trakasserier i akademien betyder att det finns personer som utsätts för sexuella trakasserier i akademien? Här kommer forskningsöversiktens baserade försök till svar:

Hur många är de i så fall? Prevalensstudier visar på en variation mellan två och 93 procent i hela det analyserade forskningsfältet, att kvinnor utsätts oftare än män och att studerande och icke-normativa utsätts mer än andra. Den typiska siffran för studier i USAs högskolesektor, som är mest beforskad, är att cirka 20–25 procent är utsatta bland kvinnor som studerar. En sammanslagen bild av utsatthet för sexuella trakasserier och andra former av sexualiserat våld pekar på mer än 60 procent utsatta kvinnor i USA. I Sverige är kunskapen mycket bristfällig på grund av få, äldre och på flera sätt undermåliga studier. Den största omfångsundersökningen om våld mot kvinnor i Sverige hittills landar i slutsatsen att var ”tredje kvinna som studerar har blivit sexuellt trakasserad under det senaste året”, men det innefattar fler kategorier studerande än studenter vid universitet och högskolor.²¹¹

Vem utsätts för sexuella trakasserier i akademien? Den med mindre makt, och större beroende av andra, löper större risk att utsättas för sexuella trakasserier i akademien. Men alla kan utsättas för sexuella trakasserier i akademien, även om sannolikheten för det varierar. Det internationella forskningsfältet svarar här, utöver vad som framkommer i prevalensstudier, att den variationen beror på kön, sexualitet, könsidentitet, ras/etnicitet/hudfärg, ålder, funktion, religion, risk, sårbarhet, roll, relation, befattning, situation, personlighet, erfarenhet, med mera.²¹² Ibland förstärker olika faktorer varandra, ibland tar de ut varandra.

211 Lundgren, Kalliokoski, Heimer m.fl. (2001), s. 64.

212 Noterbart är att ett klassperspektiv är underbeforskat i det internationella forskningsfältet om sexuella trakasserier i akademien, men det är ett av flera perspektiv som behövs för att förstå utsatthetens diversitet, se vidare i Sohl (2014).

Vem utsätter andra för sexuella trakasserier i akademien? Förövaren är, enligt det internationella forskningsfältet, en man i mer än nio av tio fall. Förövaren är oftast en jämbördig kollega eller studiekamrat, i andra hand en överordnad och i tredje hand en annan person som du möter i din vardag i din studie- eller arbetsmiljö. Men i själva verket är det här en stor kunskapslucka. Internationella forskningspublikationer som uteslutande studerar förövare och sexuella trakasserier i akademien kräver knappast ett arkiv, en bokhylla, eller ens en plastficka för att rymmas.

När sker det i så fall? En sammantagen bild från prevalensstudier internationellt är att det sker under hela dygnet. På ett ögonblick. När en minst förväntar sig och precis när en förväntar sig. Det sker i realtid, alltid redan. Det börjar inte och slutar inte. Det är fysiskt och psykiskt, analogt och digitalt, och ofta är du osäker på om det faktiskt sker (eller har skett). Det kan pågå i sekunder, minuter, timmar, dagar, månader, år, under ett helt livslopp. För somliga sker det också retrospektivt, genom ett med ålder eller erfarenhet tilltagande minnesarbete som gradvis ersätter förnekelse med vetande.

Var sker det? Bakom lyckta dörrar och inför öppen ridå. På konferensen och i labbet. Under seminariet, lönesamtalet, avtackningstalet. På väg till och från arbete och studier. I taxin, i trappen, i hissen, i hallen. Det sker på nätet, under lektionstid, på institutionsstyrelsemötet, när du städar upp efter utgrävningen, i samtalet om din nya frisyra, på dina bröst. Det sker i den korta, irriterade utandningen från prefekten efter det att han förklarat att det vore bättre för dig att överväga en annan placering av din tjänst så att den här olyckliga situationen kan lösa sig.

Vad är det som sker? Forskningsfältets prevalensstudier, återigen, pekar på att i akademien är det verbala kommentarer som är den främsta källan till oönskad utsatthet. Blickar och gester, liksom sexistiska skämt och en sexualiserad jargong, följer tätt därefter. För ovälkomna sexuella inviter och krav på sexuella tjänster är prevalensen starkt varierande och kontextbunden. Samtidigt sker det inte bara analogt utan även digitalt, i din mailbox, i dina sociala medier, på lärosätets digitala plattformar för lärande. De studier som finns att tillgå om sexuella trakasserier på nätet är få, men visar alarmerande siffror när det gäller oönskade bilder och kommentarer, främst bland studerande kvinnor och icke-heterosexuella personer. I det svenska högskolelandskapet vet vi, i ett komparativt perspektiv, alltför lite om vad det är som faktiskt sker och med vilka konsekvenser.

Varför sker det? Mäns våld mot kvinnor, andra män, barn, djur, andra och annat är grunden till att sexuella trakasserier i akademien sker. Men inte enbart. Makt, beroende, status, konkurrens, gruppdynamik, arbetsmiljö och organisationskultur är, utöver de faktorer som finns kring vem som utsätts, några av en mängd olika skäl som i princip gör alla till potentiella förövare och offer.

Frågan om vad sexuella trakasserier är gör kanske att det viktigaste blir att fråga sig varför den frågan kräver ett svar. Att fråga sig om frågan är rätt ställd, eller om den ens är nödvändig att ställa sig? Går det verkligen att inte veta vad sexuella trakasserier i akademien är? Efter #Akademiuppropet, efter mer än 40 års forskning, efter århundranden av kvinnorörelser? Är det ens moraliskt möjligt att fortsätta förhålla sig aktivt okunnig?

Ett analytiskt svar på frågan

I forskning om högskolesektorn i Sverige förekommer en flora av begrepp med mer eller mindre tydliga definitioner och demarkationslinjer i relation till begreppet sexuella trakasserier: könskränkningar, könskränkande behandling, könskränkande särbehandling, könskränkande handlingar, könsmässig särbehandling, könskränkande processer, könstrakasserier, trakasserier som kan härledas till kön, trakasserier på grund av kön, könsrelaterade trakasserier, könsbaserade trakasserier, genusbaserade trakasserier, och så vidare. Inte sällan utgör feminism, jämställdhet, diskriminering, mänskliga rättigheter, mångfald, genus och (sexualiserat) våld (o) uttalade ideologiska, politiska, juridiska och/eller epistemologiska ingångar till eller markörer för begreppsdefinitioner såväl i Sverige som internationellt. Alternativa begrepp och nämnda markörer kan i olika utsträckning förankra, förklara, beskriva, motivera, understödja, problematisera, kritisera eller avfärda sexuella trakasserier. I praktiken kanske det inte alltid sker på ett teoretiskt förankrat eller ens konsekvent vis, men det bidrar ändå i någon mening till att undergräva en grundläggande definition av sexuella trakasserier i akademien.

I bästa fall sker en begreppsdefinition med en uttalad kunskap om teoritraditioner, medvetenhet om ämnesvetenskapliga gränser och blindas fläckar samt med en intellektuell hederlighet inför problemet att en faktiskt redan vet alldeles för väl vad det är en fråga efter.²¹³ I det aktuella, internationella forskningsfältet är det dock sällsynt med en sådan transparens. Betydligt vanligare är att snävt juridiska definitioner, kontextspecifika föreställningar och normer eller bara oavsiktligt eklektiska utgångspunkter slentrianmässigt bildar utgångspunkt för olika forskningsstudier. En grundläggande vetenskaplig ansats borde istället vara ett nyfiket och oupphörligt utfrågande av det egna forskningsobjektets former, innebörder och gränser, inte ett repetitivt förmerande av detsamma.

I en relativt stor uppsättning studier finns ändå en uttalad kritik av begreppet sexuella trakasserier i sig, särskilt i de studier som har en utpräglat kvalitativ ansats och som utgår från en teoretisk förståelse kring begrepp som genus, ras/etnicitet, sexualitet, identitet, våld, utsatthet, med mera. Kritiken tar främst fasta på hur sexuella trakasserier kontinuerligt dräneras på maktkritiska perspektiv om kön, makt och sexualiserat våld. En annan kritisk ingång i dessa studier betonar hur begreppet ständigt byråkratiseras, juridifieras, individualiseras och görs instrumentellt på ett sätt som snarare bidrar till att förstärka den utsatthet begreppet syftar till att beteckna som ett problem. På sätt och vis finns det väldigt få studier som inte på ett eller annat sätt faktiskt definierar sexuella trakasserier i akademien indirekt genom att hela tiden se dess brister och tillkortakommanden (och även denna forskningsöversikt kanske drar sitt strå till den stacken). Om ett kritiskt utfrågande paras ihop med en kontinuerlig reflexivitet, eller varför inte en reflexiv sociologi i bästa bemärkelse, finns åtminstone ett frö till att ge ett analytiskt svar på den ställda frågan.

Sexuella trakasserier är även en paraplybeteckning för ett kunskapsfält som eftersträvar pragmatiska lösningar på vetenskapen om att utsatthet existerar på arbetsplatser. Begreppet fungerar här i det närmaste som en välgödslad drivbänk för studier om och förbättring av policy, utbildning, stödprocesser, ärendehantering och andra preventiva aktiviteter. Ämnesvetenskaper (psykologi, sociologi, juridik, kriminologi, medicin, etc.) och professioner (jurister, HR, psykologer, läkare, med flera) utvecklar tillsammans olika modeller, skalor, tester och andra instrument i syfte

213 Bondestam (2001), s. 20.

att fastställa risker, sårbarhet, identitet, personlighet, sexualitet. Syftet är enkom att utveckla ännu bättre policys och utbildningsinterventioner och andra innovativa preventiva åtgärder och system.

Samtidigt är det nästan uteslutande empiriskt fokuserade tvärsnittsstudier som ligger till grund för allt detta arbete. Det vill säga studier utan ambitionen eller förmågan (eller i brist på faktisk finansiering) att utvärdera planerade, pågående eller avslutade insatserns effekter eller konsekvenser longitudinellt och med anspråk på kausalitet och inte enbart med korrelation i blickfånget. Inte heller görs det interventions-, aktionsforsknings-, deltagarbaserade, medborgarforskningsinitierade eller andra kvalitativt avancerade studier av motsvarande processer som förmår lyfta blicken och validera kvaliteten i det som pågår. Vi vet i själva verket väldigt lite om vad som fungerar preventivt och ändå fortsätter vi göra det vi brukar göra. Här finns likaså ett frö som kan gro och ge insikter om vad sexuella trakasserier i akademien är genom att forskningsbaserat ta reda på om det vi gör för att förebygga sexuella trakasserier verkligen bidrar till att de upphör att finnas.

Slutligen är det slående hur svårt det är att svara på frågan om vad sexuella trakasserier i akademien är eftersom det finns så många som gör anspråk på vetande i sig. Forskningsfältets omfattning (N=5 561 texter) är en ocean av kunskap att ösa ur och i någon mening går det att få forskningsstöd för snart sagt vad som helst för den som vill det (eller säga emot någon som påstår något annat med bestämdhet). Men problemet är delvis också ett annat. Flera ofta sammanlänkade kontexter – ideologiska, politiska, kulturella, nationella, juridiska, organisationsspecifika, epistemologiska, ämnesvetenskapliga, teoretiska, metodologiska – gör en majoritet av alla resultat från olika studier inkommensurabla.

Ett annat sätt att uttrycka det är att frågan lyckligtvis inte kan besvaras, att begreppet sexuella trakasserier i akademien inte går att enhetliggöra i sig som en konsekvens av mångfalden av perspektiv och kunskaper. Forskning är så att säga excellent om den förmår etablera ett kontinuerligt instabilt betecknande av ett forskningsobjekt, alldeles särskilt om det sker inom ramen för ett teoretiskt och metodologiskt diversifierat och maktkritiskt forskningsfält. Sexuella trakasserier i akademien är i så fall, med hela det analyserade forskningsfältet som bakgrund i den här forskningsöversikten, helt enkelt *forskningsbaserad kunskap om sexuellt konnoterade erfarenheter av utsatthet i akademien*.

Avslutning

Föreliggande forskningsöversikt är ett första försök i Sverige att göra en sammanfattning och analys av det internationella forskningsfältet om sexuella trakasserier i akademien. Inom ramen för det specifika uppdraget från Vetenskapsrådet har ambitionen varit att sammanställa och klargöra centrala aspekter av forskningsfältets kunskaper. Genom ett omfattande arbete med systematiska litteratursökningar, referat av befintlig forskning och kortare analytiska nedslag har en bild tecknats av ett mycket angeläget forskningsfält och ett stort och diversifierat kunskapsområde. Översikten försöker gestalta ett problem som till sin form, sitt innehåll och sina konsekvenser utgör en av de främsta utmaningarna för en inkluderande arbets- och studiemiljö i akademien. Det är ett problem som även riktar sökljuset mot behoven av erkännande av individuella erfarenheter av utsatthet, vikten av fungerande preventiva metoder och relevanta stödstrukturer, tillförlitliga mätmetoder och relevanta teoretiska perspektiv, samt även vikten av förfinad och förändrad lagstiftning och

rättspraxis. Det är också ett problem som tydligt speglar akademiska organisationskulturers dysfunktionella drag och dessas ofta oreflekterade oförmåga att adressera sina egna tillkortakommanden.

Sexuella trakasserier var under lång tid ett problem utan namn.²¹⁴ Idag finns en mångfald av begrepp och teorier, policy och preventiv praktik är pågående processer sedan länge, erfarenhetsbaserade kunskaper växer och förfinas kontinuerligt. Sammantaget är sexuella trakasserier ett problem det finns mycket kunskap om. Förhoppningen är att denna forskningsöversikt är ett bidrag till vad som måste vara en gemensam strävan mot att utplåna sexuella trakasserier i akademien specifikt och sexualiserat våld mer generellt.

214 JämO (1987); MacKinnon (1979).

Referenslista

Nedan sammanställs referenser uppdelade på rapportens olika huvudrubriker. I fyra särskilda avsnitt i rapporten analyseras ett urval av publikationer. Det gäller Forskningsöversikter, Topprankade publikationer, Svensk forskning och Övrig nordisk forskning. I referenslistor för dessa avsnitt återges refererade publikationer som en del av samtliga referenser från litteratursökningen till respektive avsnitt. Därutöver återges även övrig refererad litteratur för varje avsnitt under en särskild delrubrik när så är relevant.

Inledning

Acker, J. 1990. Hierarchies, jobs, and bodies: A theory of gendered organizations. *Gender & Society*, 4(2):139–58.

Acker, J. 2006. Inequality regimes: gender, class and race in organizations. *Gender & Society*, 20(4): 441–64.

Andersson, A. 2007. "Vi blev antagligen för många": könskränkande behandling i akademisk miljö. Uppsala: Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Arbetsmiljöverket. 2016. *Arbetsmiljön 2015*. Rapport 2016:2. Stockholm.

Barling, J., Decker, I., Loughlin, C. A., Kelloway, E. K., Fullagar, C. & Johnson, D. 1996. Prediction and replication of the organizational and personal consequences of workplace sexual harassment. *Journal of Managerial Psychology*, 11: 4–25.

Bondestam, F. 2004. *En önskan att skriva abjektet. Analyser av akademisk jämställdhet*. Stehag: Förlags AB Gondolin.

Bondestam, F. & Carstensen, G. 2004. *Från sexuella trakasserier till könskränkande processer: Om kön, utsatthet och normalitetens våld*. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.

Börjesson, U. & Gustafsson, A.-C. 1989. *Sexuella trakasserier: en pilotstudie vid universitetet i Linköping*. Linköping: Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, Linköpings universitet.

Carstensen, G. 2004. *Sexuella trakasserier finns nog i en annan värld. Konstruktioner av ett (o)giltigt problem i akademien*. Eslöv: Förlags AB Gondolin.

Chan, D.K.S., Lam, C.B., Chow, S.K. & Cheung, S.F. 2008. Examining the job-related, psychological, and physical outcomes of workplace sexual harassment: A meta-analytic review. *Psychology of Women Quarterly*, 32: 362–376.

Egeland, C. 2001. "Men det har ikke noget med kønnet at gøre": køn, kønsbarrierer og akademien, konstruktioner af et ugyldigt problem. Odense: Center for kvinde- og kønsstudier, Syddansk universitet.

Eliasson, M. 1997. *Mäns våld mot kvinnor. En kunskapsöversikt om kvinnomisshandel och våldtäkt, dominans och kontroll*. Stockholm: Natur och Kultur.

Fitzgerald, L. F., Shullman, S. L., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M. & Weitzman, L. 1988. The incidence and dimensions of sexual harassment in academia and the workplace. *Journal of Vocational Behavior*, 32: 152–175.

Gutek, B. A. 1985. *Sex and the workplace: Impact of sexual behavior and harassment on women, men, and organizations*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Gutek, B. A. & Morasch, B. 1982. Sex-ratios, sex-role spillover, and sexual harassment of women at work. *Journal of Social Issues*, 38: 55–74.

Hagman, N. 1994. *Stopp för sexuella trakasserier.Handledning för rådgivare m.fl.* Stockholm: Informationsenheten, Stockholms universitet.

Hagman, N. 1995. *Förälskelse? Missförstånd? Maktmissbruk? Om sexuella trakasserier i utbildning och arbetsliv*. Solna: Polishögskolan.

Harned, M. S., Ormerod, A. J., Palmieri, P. A., Collinsworth, L. L. & Reed, M. 2002. Sexual assault and other types of sexual harassment by workplace personnel: A comparison of antecedents and consequences. *Journal of Occupational Health Psychology*, 7: 174–188.

Husu, L. 2001. *Sexism, Support and Survival in Academia. Academic Women and Hidden Discrimination in Finland*. Helsinki: Monila Oy.

JämO (Jämställdhetsombudsmannen). 1987. *FRID-A-projektet. Sexuella trakasserier mot kvinnor i arbetslivet*. Stockholm: Jämställdhetsombudsmannen.

Lapierre, L. M., Spector, P. E. & Leck, J. D. 2005. Sexual versus nonsexual workplace aggression and victims' overall job satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Occupational Health Psychology*, 10: 155–169.

Latcheva, R. 2017. Sexual Harassment in the European Union: A Pervasive but Still Hidden Form of Gender-Based Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(12): 1821–1852.

Lundgren, E. Kalliokoski, A-M. Heimer, G. & Westerstrand, J. 2001. *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Stockholm: Brottsoffermyndigheten.

- MacKinnon, C. 1979. *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.
- Magley, V. J., Hulin, C. L., Fitzgerald, L. F. & DeNardo, M. 1999. Outcomes of self-labeling sexual harassment. *Journal of Applied Psychology*, 84: 390–402.
- McDonald, P. 2012. Workplace Sexual Harassment 30 Years on. A Review of the Literature. *International Journal of Management Reviews*, 14: 1–17.
- Morley, L. 2011. Sex, grades and power in higher education in Ghana and Tanzania. *Cambridge journal of education*, 41(1): 101–115 .
- Pettersson, L. 2001. *Genus i och som organisation. Översikt om svensk arbetslivsforskning med genusperspektiv*. Stockholm: Santerus förlag.
- Philpart, M., Goshu, M., Gelaye, B., Williams, M. & Berhane, Y. 2009. Prevalence and Risk Factors of Gender-Based Violence Committed by Male College Students in Awassa, Ethiopia. *Violence and Victims*, 24(1): 122–36.
- Pina, A., Gannon, T. A. & Saunders, B. 2009 An overview of the literature on sexual harassment: Perpetrator, theory, and treatment issues. *Aggression and Violent Behavior*, 14: 126–138.
- Safran, Claire. 1976. What men do to women on the job: A shocking look at sexual harassment. *Redbook*, (November): 148–149.
- SCB. 2017. *Statistisk uppföljning av Agenda 2030*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SOU. 1995:110. *Viljan att veta, viljan att förstå: Kön, makt och den kvinnovetenskapliga utmaningen i högre utbildning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Søndergaard, D. M. 1996. *Tegnet på kroppen. Kön, koder och konstruktioner blandt unge voksne i akademien*. København: Museum Tusculanum.
- Tavares, P. & Wodon, Q. 2018. *Ending violence against women and girls. Global and regional trends in women's legal protection against domestic violence and sexual harassment*. The World Bank.
- UHÄ. 1977:4. *Förändring för jämställdhet: Synpunkter och förslag kring jämställdhet i högskolan*. Stockholm: UHÄ.
- UKÄ. 1975:10. *Jämställdhet i högskolan. En debattskrift om könsroller i högre utbildning*. Stockholm: UKÄ.
- UN Women. 2017. *UN Women Annual report 2016–2017*.
- Wahl, A., Holgersson, C., Höök, P. & Linghag, S. 2018. *Det ordnar sig. Teorier om organisation och kön*. Lund: Studentlitteratur.
- WHO. 2011. *Women & Health. Today's evidence, tomorrow's agenda*. Geneva: World Health Organization.

WHO. 2013. *Global and regional estimates of violence against women. Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva: World Health Organization.

Willness, C. R., Steel, P. & Lee, K. 2007. A meta-analysis of the antecedents and consequences of workplace sexual harassment. *Personnel Psychology*, 60: 127–162.

World Economic Forum. 2017. *The Global Gender Gap Report 2017*.

Forskningsöversikter

Anderson, L.A. & Whiston, S.C. 2005. Sexual Assault Education Programs: A Meta-Analytic Examination of Their Effectiveness. *Psychology of Women Quarterly*, 29: 374–388.

Burgos, C.M. & Josephson, A. 2014. Gender differences in the learning and teaching of surgery: a literature review. *International journal of medical education*, 5: 110–124.

Chávez-Rivera, A., Ramos-Lira, L.L. & Abreu-Hernández, F. 2016. A systematic review of mistreatment in medical students. *Gaceta Medica de Mexico*, 152: 796–811.

Collins, J.C. 2015. Characteristics of “Masculinized” Industries: Gay Men as a Provocative Exception to Male Privilege and Gendered Rules. *Human Resource Development Review*, 14: 415–441.

DO (Diskrimineringsombudsmannen). 2012. *Forskningsöversikt om trakasserier inom utbildning och arbetsliv: forskning publicerad vid svenska universitet och högskolor sedan år 2000*. Stockholm: Oxford Research.

Evans, G.L. & Cokley, K.O. 2008. African American women and the academy: Using career mentoring to increase research productivity. *Training and Education in Professional Psychology*, 2: 50–57.

Farley, J. 1982. *Academic women and employment discrimination: a critical annotated bibliography*. New York: NY State School of Industrial and Labor Relations, Cornell University, Ithaca, N.Y.

Fedina, L., Holmes, J.L. & Backes, B.L. 2018. Campus Sexual Assault: A Systematic Review of Prevalence Research From 2000 to 2015. *Trauma Violence & Abuse*, 19: 76–93.

Fnaish, N., Soobiah, C., Chen, M.H., Lillie, E., Perrier, L., Tashkhandi, M., Straus, S.E., Mamdani, M., Al-Omran, M. & Tricco, A.C. 2014. Harassment and discrimination in medical training: A systematic review and meta-analysis. *Academic Medicine*, 89: 817–827.

Goldman, B., Gutek, B., Stein, J. & Lewis, K. 2006. Employment Discrimination in Organizations: Antecedents and Consequences. *Journal of Management*, 32(6): 786–830.

Guerrero, L. & Posthuma, R.A. 2014. Perceptions and behaviors of Hispanic workers: a review. *Journal of Managerial Psychology*, 29: 616–643.

Henning, M.A., Zhou, C., Adams, P., Moir, F., Hobson, J., Hallett, C. & Webster, C.S. 2017. Workplace harassment among staff in higher education: a systematic review. *Asia Pacific Education Review*, 18: 521–539.

Hunt, C., 2007. *Sexual harassment in the workplace: a literature review*. London: Equal Opportunities Commission.

Hunt, C.M., Davidson, M.J., Fielden, S.L. & Hoel, H. 2010. Reviewing sexual harassment in the workplace – an intervention model. *Personnel Review*, 39: 655–673.

Ilies, R., Hauserman, N., Schwochau, S., Stibal, J. 2003. Reported incidence rates of work-related sexual harassment in the United States: Using meta-analysis to explain reported rate disparities. *Personnel Psychology*, 56: 607–631.

Jansma, L.L. 1997. *The Effectiveness of Assertive Communication as an Intervention Strategy for Unintentional Sexual Harassment: A Review and Critique of Sexual Harassment Research, a Theoretical Reformulation with Communication Implications, and Three Empirical Studies*. Santa Barbara: University of California.

Knapp, D.E., Faley, R.H., Ekeberg, S.E. & Dubois, C.L.Z. 1997. Determinants of target responses to sexual harassment: A conceptual framework. *Academy of Management Review*, 22(3): 687–729.

McClelland, G.T., Horne, M., Dearnley, C., Raynsford, J. & Irving, D. 2015. Experiences and Outcomes Among Undergraduate Health Professional Higher Education Students With Protected Characteristics: Disability, Gender, and Ethnicity. *Journal of Psychological Issues in Organizational Culture*, 6: 38–64.

McDonald, P. 2012. Workplace Sexual Harassment 30 Years on: A Review of the Literature. *International Journal of Management Review*, 14: 1–17.

McFadden, C. 2015. Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Careers and Human Resource Development: A Systematic Literature Review. *Human Resource Development Review*, 14: 125–162.

Odongo, A.O. & Rono, G.C. 2017. Workplace harassment through ICT. *ICEGOV '17 Proceedings of the 10th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance*, 187–190.

Palmer, E.S. 2018. Literature Review of Social Justice in Music Education: Acknowledging Oppression and Privilege. *Update: Applications of Research in Music Education*, 36(2): 22–31.

Robinson, G.E. 2003. Stresses on women physicians: Consequences and coping techniques. *Depression and Anxiety*, 17: 180–189.

Rubin, L.J. & Borgers, S.B. 1990. Sexual Harassment in Universities During the 1980s. *Sex Roles*, 23: 397–411.

Voth Schrag, R.J. 2017. Campus Based Sexual Assault and Dating Violence: A Review of Study Contexts and Participants. *Affilia Journal of Women and Social Work*, 32: 67–80.

Vladutiu, C.J., Martin, S.L. & Macy, R.J. 2011. College- or University-Based Sexual Assault Prevention Programs: A Review of Program Outcomes, Characteristics, and Recommendations. *Trauma Violence & Abuse*, 12: 67–86.

Watts, L.K., Wagner, J., Velasquez, B. & Behrens, P.I. 2017. Cyberbullying in higher education: A literature review. *Computers in Human Behavior*, 69: 268–274.

Willness, C.R., Steel, P. & Lee, K. 2007. A meta-analysis of the antecedents and consequences of workplace sexual harassment. *Personnel Psychology*, 60(1): 127–162.

Záborská, K. 2011. Mobbing in higher education: An overview of international research. *Ceskoslovenska Psychologie*, 55: 332–344.

Övrig refererad litteratur

Aggarwal, A. & Gupta, M. 2000. *Sexual harassment in the workplace*. Vancouver, BC: Butterworths.

Bondestam, F & Lundqvist, M. 2019, jan. *Förebyggande arbete mot sexuella trakasserier i akademien. En internationell forskningsöversikt*. Stockholm: UHR.

Till, F. J. 1980. *Sexual harassment: A report on the sexual harassment of students. Report of the national advisory council of women's educational programs*. Washington: DC US Department of Education.

Timmerman, G. & Bajema, C. 1999. Incidence and methodology in sexual harassment research in northwest Europe. *Women's Studies International Forum*, 22: 422–444.

Topprankade publikationer

Adams, J., Kottke, J. & Padgett, J. 1983. Sexual Harassment of University-Students. *Journal of College Student Development*, 24: 484–490.

Benson, D. & Thomson, G. 1982. Sexual Harassment on a University Campus. The Confluence of Authority Relations, Sexual Interest and Gender Stratification. *Social Problems*, 29: 236–251.

Bruce, A.N., Battista, A., Plankey, M.W., Johnson, L.B. & Marshall, M.B. 2015. Perceptions of gender-based discrimination during surgical training and practice. *Medical Education Online*, 20: 1–10.

Cantalupo, N.C. 2014. Institution-Specific Victimization Surveys: Addressing Legal and Practical Disincentives to Gender-Based Violence Reporting on College Campuses. *Trauma Violence & Abuse*, 15: 227–241.

Clancy, K.B.H., Nelson, R.G., Rutherford, J.N. & Hinde, K. 2014. Survey of Academic Field Experiences (SAFE): Trainees Report Harassment and Assault. *Plos One*, 9(7): 1–9.

Coker, A.L., Bush, H.M., Fisher, B.S., Swan, S.C., Williams, C.M., Clear, E.R. & DeGue, S. 2016. Multi-College Bystander Intervention Evaluation for Violence Prevention. *American Journal of Preventive Medicine*, 50: 295–302.

Coker, A.L., Fisher, B.S., Bush, H.M., Swan, S.C., Williams, C.M., Clear, E.R. & DeGue, S. 2015. Evaluation of the Green Dot Bystander Intervention to Reduce Interpersonal Violence Among College Students Across Three Campuses. *Violence Against Women*, 21: 1507–1527.

Cortina, L.M., Swan, S., Fitzgerald, L.F. & Waldo, C. 1998. Sexual harassment and assault - chilling the climate for women in academia. *Psychology of Women Quarterly*, 22: 419–441.

D'augelli, A. 1992. Lesbian and Gay Male Undergraduates Experiences of Harassment and Fear. *Journal of Interpersonal Violence*, 7: 383–395.

Finn, J. 2004. A survey of online harassment at a university campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 19: 468–483.

Fitzgerald, L., Shullman, S., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M. & Weitzman, L., 1988. The Incidence and Dimensions of Sexual Harassment in Academia and the Workplace. *Journal of Vocational Behavior*, 32: 152–175.

Fnais, N., Soobiah, C., Chen, M.H., Lillie, E., Perrier, L., Tashkhandi, M., Straus, S.E., Mamdani, M., Al-Omran, M. & Tricco, A.C. 2014. Harassment and Discrimination in Medical Training: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Academic Medicine*, 89: 817–27.

Gelfand, M., Fitzgerald, L. & Drasgow, F. 1995. The Structure of Sexual Harassment – a Confirmatory Analysis Across Cultures and Settings. *Journal of Vocational Behavior*, 47: 164–177.

Gersen, J. & Suk, J. 2016. The Sex Bureaucracy. *California Law Review*, 104: 881–948.

Herek, G. 1993. Documenting Prejudice Against Lesbians and Gay Men on Campus – the Yale Sexual Orientation Survey. *Journal of Homosexuality*, 25: 15–30.

Kenig, S. & Ryan, J. 1986. Sex-Differences in Levels of Tolerance and Attribution of Blame for Sexual Harassment on a University Campus. *Sex Roles*, 15: 535–549.

- Komaromy, M., Bindman, A., Haber, R. & Sande, M. 1993. Sexual Harassment in Medical-Training. *New England Journal of Medicine*, 328: 322–326.
- Magnavita, N. & Heponiemi, T. 2011. Workplace Violence Against Nursing Students and Nurses: An Italian Experience. *Journal of Nursing Scholarship*, 43: 203–210.
- Martin-Storey, A. & August, E.G. 2016. Harassment Due to Gender Nonconformity Mediates the Association Between Sexual Minority Identity and Depressive Symptoms. *Journal of Sex Research*, 53: 85–97.
- Nora, L.M., McLaughlin, M.A., Fosson, S.E., Stratton, T.D., Murphy-Spencer, A., Fincher, R.M.E., German, D.C., Seiden, D. & Witzke, D.B. 2002. Gender discrimination and sexual harassment in medical education: Perspectives gained by a 14-school study. *Academic Medicine*, 77: 1226–1234.
- Ong, M. 2005. Body projects of young women of color in physics: Intersections of gender, race, and science. *Social Problems*, 52: 593–617.
- Padgitt, S. & Padgitt, J. 1986. Cognitive Structure of Sexual Harassment – Implications for University Policy. *Journal of College Student Development*, 27: 34–39.
- Reilly, M., Lott, B. & Gallogly, S. 1986. Sexual Harassment of University-Students. *Sex Roles*, 15: 333–358.
- Robnett, R.D. 2016. Gender Bias in STEM Fields: Variation in Prevalence and Links to STEM Self-Concept. *Psychology of Women Quarterly*, 40: 65–79.
- Schneider, B. 1987. Graduate Women, Sexual Harassment, and University Policy. *Journal of Higher Education*, 58: 46–65.
- Schneider, K.T., Swan, S. & Fitzgerald, L.F. 1997. Job-related and psychological effects of sexual harassment in the workplace: Empirical evidence from two organizations. *Journal of Applied Psychology*, 82: 401–415.
- Selkie, E.M., Kota, R., Chan, Y.-F. & Moreno, M. 2015. Cyberbullying, Depression, and Problem Alcohol Use in Female College Students: A Multisite Study. *Cyberpsychology Behavior and Social Networking*, 18: 79–86.
- Settles, I.H., Cortina, L.M., Malley, J. & Stewart, A.J. 2006. The climate for women in academic science: The good, the bad, and the changeable. *Psychology of Women Quarterly*, 30: 47–58.
- Somers, A. 1982. Sexual Harassment in Academe: Legal Issues and Definitions. *Journal of Social Issues*, 38: 23–32.
- Wolf, T., Randall, H., Vonalmen, K. & Tynes, L. 1991. Perceived Mistreatment and Attitude-Change by Graduating Medical-Students: A Retrospective Study. *Medical Education*, 25: 182–190.

Övrig refererad litteratur

Bondekam, F & Lundqvist, M. 2019, jan. *Förebyggande arbete mot sexuella trakasserier i akademien. En internationell forskningsöversikt*. Stockholm: UHR.

Chan D., Lam C., Chow S. & Cheung S. 2008. Examining the job-related, psychological, and physical outcomes of workplace sexual harassment: a metaanalytic review. *Psychology of Women Quarterly*, 32: 362–376.

D'augelli, A.R. 1987. *Gay men's and lesbian women's experiences of discrimination, harassment, violence, and indifference at the Pennsylvania State University*. Unpublished manuscript, Pennsylvania State University, University Park, PA.

Eisenman, R. 2001. The sexual harassment seminar: A cultural phenomenon of indoctrination into feminist ideology. *Sexuality & Culture*, 5: 77–85.

Hagman, N. 1994. *Stopp för sexuella trakasserier: handledning för rådgivare m fl*. Stockholm: Informationsenheten, Stockholms universitet.

Henning, M.A., Zhou, C., Adams, P., Moir, F., Hobson, J., Hallett, C. & Webster, C.S. 2017. Workplace harassment among staff in higher education: a systematic review. *Asia Pacific Education Review*, 18: 521–539.

Hershcovis M., Barling, J. 2010. Towards a multi-foci approach to workplace aggression: A meta-analytic review of outcomes from different perpetrators. *Journal of Organizational Behavior*, 31: 24–44.

Johnson ,P., Widnall, S. & Frazier, B. 2018. *Sexual harassment of women. Climate, culture, and consequences in academic sciences, engineering, and medicine*. Washington: National Academy of Sciences.

Kuhn, T. S. 1962. *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.

Megan, L., Booth., J.M., Messing, J.T. & Thaller, J. 2016. Experiences of online harassment among emerging adults. *Journal of Interpersonal Violence*, 31: 3174–3195.

Poland, B. 2016. *Haters: Harassment, violence, and abuse online*. Nebraska: University of Nebraska Press.

Till, F. J. 1980. *Sexual harassment: A report on the sexual harassment of students. Report of the national advisory council of women's educational programs*. Washington: DC US Department of Education.

Vladutiu, C.J., Martin, S.L. & Macy, R.J. 2011. College- or University-Based Sexual Assault Prevention Programs: A Review of Program Outcomes, Characteristics, and Recommendations. *Trauma Violence & Abuse*, 12: 67–86.

Voth Schrag, R.J. 2017. Campus Based Sexual Assault and Dating Violence: A Review of Study Contexts and Participants. *Affilia Journal of Women and Social Work*, 32: 67–80.

Wennerås, C & Wold, C. 1997. Nepotism and sexism in peer-review. *Nature*, 387: 341–343.

Svensk forskning

Adrianson, L. 1993. *Ett högt pris: kartläggning av sexuella trakasserier vid Göteborgs universitet*. Göteborg: Jämställdhetskommittén vid Göteborgs universitet.

Andersson, A. 2007. *“Vi blev antagligen för många”: könskränkande behandling i akademisk miljö*. Uppsala: Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet.

Bildt, C. 2005. Sexual harassment: Relation to other forms of discrimination and to health among women and men. *Work*, 24: 251–259.

Björkqvist, K., Österman, K. & Hjeltback, M. 1994. Aggression Among University Employees. *Aggressive Behavior*, 20: 173–184.

Björkqvist, K., Österman, K. & Lagerspetz, K.M.J. 1994. Sex differences in covert aggression among adults. *Aggressive Behavior*, 20: 27–33.

Bodén, A., 1991. *Handlar det om kärlek? Sexuella trakasserier riktade mot kvinnliga studenter tillhörande Lantbrukshögskolans studentkår*. Uppsala: Studentkåren, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Bondestam, F. 2004a. *En önskan att skriva abjektet: analyser av akademisk jämställdhet*. Stehag: Förlags AB Gondolin.

Bondestam, F. 2004b. Signing Up for the Status Quo? Semiological Analyses of Sexual Harassment in Higher Education – A Swedish Example. *Higher Education in Europe*, 29: 132–145.

Bondestam, F. 2000. *Från policy till praktik: om implementeringen av jämställdhet och det lokala jämställdhetsarbetets villkor*. Rapportserie från Enheten för utveckling och utvärdering. Uppsala. Uppsala universitet.

Bondestam, F. & Carstensen, G. 2004. *Från sexuella trakasserier till könskränkande processer: Om kön, utsatthet och normalitetens våld*. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.

Borgblad, M. 1992. *Sexuella trakasserier på Stockholms universitet: rapport från en kartläggning*. Stockholm: Stockholms universitet.

Börjesson, U. & Gustafsson, A.-C. 1989. *Sexuella trakasserier: en pilotstudie vid universitetet i Linköping*. Linköping: Forum för kvinnliga forskare och kvinnoforskning, Linköpings universitet.

Brage, T. & Lövkrona, I. 2016. *Core values work in academia: with experiences from Lund University*. Lund: Lunds University.

Carstensen, G. 2016. Sexual harassment reconsidered: the forgotten grey zone. *NORA*, 24: 267–280.

Carstensen, G. 2012. *Gråzoner och sexuella trakasserier: Reflektioner kring gränsdragningar och jämställdhet i arbetslivet*. Stockholm: KRUS.

Carstensen, G. 2004. *Sexuella trakasserier finns nog i en annan värld: konstruktioner av ett (o)giltigt problem i akademien*. Eslöv: Gondolin Förlags AB.

Crosset, T.W., Ptacek, J., McDonald, M.A. & Benedict, J.R. 1996. Male student-athletes and violence against women: A survey of campus judicial affairs offices. *Violence Against Women*, 2: 163–179.

Dahlerup, D. 2010. *Jämställdhet i akademien: en forskningsöversikt*. Stockholm: Delegationen för jämställdhet i högskolan (DJ).

De los Reyes, P. 2007. *Att segla i motvind: en kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

DO (Diskrimineringsombudsmannen). 2012. *Forskningsöversikt om trakasserier inom utbildning och arbetsliv: forskning publicerad vid svenska universitet och högskolor sedan år 2000*. Stockholm: Oxford Research.

Eliasson, M. 1998. "Man mår sämre än man tillåter sig": trakasserier som kan härledas till kön : en enkätstudie till studerande vid Göteborgs universitet. Göteborg: Studentkommittén vid Göteborgs universitet.

Fogelberg, P. 1999. *Hard work in the academy: Research and interventions on gender inequalities in higher education*. Helsinki: Helsinki University.

Fridner, A., Belkic, K., Marini, M., Minucci, D., Pavan, L. & Schenck-Gustafsson, K. 2009. Survey on recent suicidal ideation among female university hospital physicians in Sweden and Italy (the HOUPE study): Cross-sectional associations with work stressors. *Gender Medicine*, 6: 314–328.

Frisell, A. & Ulmanen, P. 1992. *Sexuella trakasserier riktade mot kvinnliga studerande vid Stockholms universitet*. Stockholm: Stockholms universitets studentkår, Arbetsgruppen för kvinnliga studerande.

Gunnarsson, L. 2009. *Gubbar, stress och kaxiga tjejer: En studie av könets betydelse för tiden som doktorand vid Örebro universitet*. Örebro: Doktorandsektionen, Örebro studentkår.

Hägg, K. 2003. Aspects of sexual harassment from a Swedish perspective, in Sunari, V., Kangasvuo, J. & Heikkinen, M. (red.), *Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments*. Oulu: Oulu University Press.

Hagman, N. 1994. *Stopp för sexuella trakasserier: handledning för rådgivare m fl*. Stockholm: Informationsenheten, Stockholms universitet.

Hamberg, K. & Johansson, E.E., 2006. Medical students' attitudes to gender issues in the role and career of physicians: a qualitative study conducted in Sweden. *Medical Teacher*, 28(7): 635–641.

Hanno, C. & Svanberg, K., 2000. *Trakasserier som kan härledas till kön och självvärdering*. Luleå: Luleå tekniska universitet.

Hensing, G. & Larsson, C., 2000. *Studiemiljö och kön : en kartläggning av förekomsten av sexuella och könsrelaterade trakasserier bland studenter och doktorander vid Göteborgs universitet*. Göteborg: Jämställdhetskommitténs skriftserie. Göteborgs universitet.

Konrad, A.M., Cannings, K. & Goldberg, C.B. 2010. Asymmetrical demography effects on psychological climate for gender diversity: Differential effects of leader gender and work unit gender composition among Swedish doctors. *Human Relations*, 63: 1661–1685.

Lahtinen, T. 1994. *Sexuella trakasserier vid Högskolan i Karlstad: rapport från en kartläggning*. Forskningsrapport. Karlstad: Högskolan i Karlstad.

Larsson, C., Hensing, G. & Allebeck, P. 2003. Sexual and gender-related harassment in medical education and research training: results from a Swedish survey. *Medical Education*, 37: 39–50.

Larsson, M. & Tyden, T. 2006. Increased sexual risk taking behavior among Swedish female university students: repeated cross-sectional surveys. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 85: 966–970.

Ledje, H. 1994. *Ger du mig rätt att säga nej: om sexuella trakasserier på Lunds universitet: rapport från en kartläggning vårterminen 1994*. Pedagogiskt utvecklingsarbete vid Lunds universitet. Lund: Lunds universitet.

Lönnerskog Nilsson, H. 2011. *Projekt Storytelling: kvinnliga forskares och forskarstuderandes berättelser om hur det är att vara kvinna i akademien och vid Umeå universitet*. Umeå: Umeå universitet.

Lottes, I.L. & Weinberg, M.S. 1997. Sexual coercion among university students: A comparison of the United States and Sweden. *The Journal of Sex Research*, 34: 67–76.

Lund, A. & Sarstrand Marekovic, A.-M. 2009. *I väntan på ... : En studie av jämställdhet och genusperspektiv vid en samhällsvetenskaplig universitetsinstitution åren 2006–2008*. Växjö: Växjö universitet, institutionen för samhällsvetenskap.

Lundborg, A. & Schönning, K. 2007. *Maskrosfysiker: genusperspektiv på rekrytering, handledning och arbetsmiljö bland Uppsalas fysikdoktorander*. Uppsala: Institutionen för kärn- och partikelfysik, Uppsala universitet.

Mählek, P. 2018. Förkroppsligade diskursiva geografier: en intersektionell studie av sexism och rasism i akademien, i Hübinette, T. & Wasniowski, A. (red). *Studier om rasism: Tvärvetenskapliga perspektiv på ras, vithet och diskriminering*. Maömo: Arx Förlag AB.

Muhonen, T. 2016. Exploring gender harassment among university teachers and researchers. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 8: 131–142.

Pernrud, B., 2004. *Genus i akademi. Rapport från en undersökning av sexuella trakasserier vid Karlstads universitet*. Karlstad: Karlstads universitet.

Sarrimo, C. 2006. Professorn och kärleken: sexuella trakasserier i fiktion och verklighet. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 6: 29–51.

Silander, C. 2005. *Högskolesystemet och könsbalansen: en studie om jämställdhet i den svenska högskolan*. Växjö: Institutionen för samhällsvetenskap, Växjö universitet.

Sjons, J. 2010. *Doktorander vid Matematiska institutionen och Institutionen för informationsteknologi vid Uppsala universitet : en undersökning av upplevelse av arbetsmiljö med fokus på kön och jämställdhet*. Uppsala: Uppsala universitet.

Söderholm, J. 1993. *Sexuella trakasserier: en kvantitativ och kvalitativ undersökning av sexuella trakasserier vid Umeå universitet*. Umeå: Tillämpad psykologi, Umeå universitet.

Tyden, T., Olsson, S.E. & Haggstrom-Nordin, E. 2001. Improved use of contraceptives, attitudes toward pornography, and sexual harassment among female university students. *Women's Health Issues*, 11: 87–94.

Vaez, M., de, L. & Laflamme, L. 2006. Health-related determinants of perceived quality of life: A comparison between first-year university students and their working peers. *Work*, 26: 167–177.

Wallberg-Henriksson, H. 2005. Gender equality at the Karolinska Institutet. *Gender Medicine*, 2: 62–64.

Öresland, S., Jakobsson, A. & Segesten, K. 1999. To see or not to see – Perceptions of equality in a Swedish University Hospital. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 13: 227–233.

Övrig refererad litteratur

Bondestam, F. 2003. *Positiv särbehandling i akademien. Tjugofem år av ideologi, retorik och praktik*. Working Paper Series 2003:1. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.

Törnqvist, M. 2006. *Könspolitik på gränsen. Debatten om varannan damernas och Thamprofessorerna*. Stockholm: Sociologiska institutionen, Stockholms universitet.

Övrig nordisk forskning

Bergman, S. & M. Rustad, L. 2013. *The Nordic region - a step closer to gender balance in research? Joint Nordic strategies and measures to promote gender balance among researchers in academia*. Nordic Council of Ministers.

Björklund, K., Häkkänen-Nyholm, H., Sheridan, L. & Roberts, K., 2010a. Coping With Stalking Among University Students. *Violence and Victims*, 25: 395–408.

Björklund, K., Häkkänen-Nyholm, H., Sheridan, L. & Roberts, K. 2010b. The Prevalence of Stalking Among Finnish University Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 25: 684–698.

Borchorst, A. & Agustin, L.R. 2017. *Seksuel chikane på arbejdspladsen: Faglige, politiske og retlige spor*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Egeland, C. 2001. “Men det har ikke noget med kønnet at gøre”: køn, kønsbarrierer og akademia : konstruktioner af et ugyldigt problem. Odense: Center for kvinde- og kønsstudier, Syddansk universitet.

Fasting, K., Brackenridge, C.H., Miller, K.E. & Sabo, D. 2008. Participation in College Sports and Protection from Sexual Victimization. *International Journal of Sport & Exercise Psychology*, 6: 427–441.

Fasting, K., Chroni, S. & Knorre, N. 2014. The experiences of sexual harassment in sport and education among European female sports science students. *Sport, Education and Society*, 19: 115–130.

Fogelberg, P. 1999. *Hard work in the academy: research and interventions on gender inequalities in higher education*. Helsinki: Helsinki University Press.

Frees Esholdt, H. 2014. *Når humor, leg og lyst er på spil: social interaktion på en multietnisk arbejdsplads*. Lund: Lunds universitet.

Gressgård, R. 2014. Å stange hodet i vegg: Mikroaggresjon i akademia. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 31: 17–29.

Hartline, B.K. & Li, D. 2002. *Women in physics*, AIP conference proceedings, American Institute of Physics, Melville.

Hasse, C., Sinding, A.B., Trentemøller, S., Velbaum, K., Lõhkivi, E., Tina, M.-L., Vainio, J., Ajello, A.M., Belardi, C., Calafiore, G. & Chudzicka-Dudzick, P. 2008. UPGEM Understanding Puzzles in the Gendered European Map, University of Tartu, University of Helsinki, University La Sapienza, Europæiske Union, Rhus Universitet. 2008a. *Draw the line! Universities as workplaces for male and female researchers in Europe*: Collection of national reports: universities as workplaces for male and female researchers in Europe. Tartu: Tartu University Press.

Hasse, C., Trentemøller, S. & Bjerregaard Sinding, A. 2008. *Draw the Line!* International conference, Copenhagen 2008: papers, proceedings and recommendations. UPGEM, Understanding Puzzles in the Gendered European Map.

Heikkinen, M. 2012. *Sexist harassment as an issue of gender equality politics and policies at university*. Acta Universitatis Ouluensis. Oulu: University of Oulu.

Heikkinen, M. 2003. Gender and sexual harassment and coercion at the University of Oulu – challenges for measures. *Gendered and Sexualised Violence in Educational Environments*. Oulu: Oulu University Press.

Hellesøy, O.H., Einarsen, S. & Skogstad, A. 2000. *Det gode arbeidsmiljø: krav og utfordringer*. Et festskrift til Odd H. Hellesøy. Bergen: Fagbokforlaget.

Helsingin yliopisto, 2006. *Helsingin yliopiston syrjinnän vastainen suunnitelma, Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja, Strategiat ja suunnitelmat*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Højgaard, L. & Søndergaard, D.M. 2002. *Perspektiver på kønsskævheden i forskningen og de højere uddannelser : nogle resultater fra projekterne under forskningsprogrammet: Kønsbarrierer i de højere uddannelser og forskningen*, Arbejds-papir, Køn i Den Akademiske Organisation. Københavns: Københavns universitet.

Husu, L. 2005. *Dold könsdiskriminering på akademiska arenor: osynligt, synligt, subtielt*. Högskoleverkets rapportserie. Stockholm: Högskoleverket.

Husu, L. 2002. On metaphors on the position of women in academia and science. *NORA*, 9(3): 172–181.

Husu, L. 2001. *Sexism, support and survival in academia: academic women and hidden discrimination in Finland*, Social psychological studies. Helsinki: Dept. of Social Psychology, University of Helsinki.

Husu, L. 2000. Gender Discrimination in the Promised Land of Gender Equality. *Higher Education in Europe*, 25: 221–228.

Husu, L. 1998. Between visibility and marginality: academic women and hidden discrimination, in: *Kvinnor i Akademien: Nordisk Konferens Om Kvinnors Villkor Inom Naturvetenskaplig, Teknisk Och Medicinsk Forskning*: Göteborg 20–22 Augusti 1997.

Husu, L. & Raevaara, E. 1991. *Sukupuolten tasa-arvo yliopistoissa ja korkeakouluissa: kirjallisuutta, Tasa-arvojulkaisuja / Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Sarja F, Esitteitä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus*, Helsinki.

Kantola, J. 2005. Mykät, kuurot ja kadotetut: sukupuolten välinen tasa-arvo Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksella, *Acta politica*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Korsvik, T.R. 2017. Kvinnelige jurister i akademien: ikke lenger «inntrengere i en mannskultur»? *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 41: 39–54.

Korsvik, T.R. & Linnet, G.B. 2017. *Juss og kjønn: En rapport om kjønnsbalanse blant de fast vitenskapelig ansatte ved Det juridiske fakultet og om integrering av kjønnsperspektiver på masterstudiet i rettsvitenskap*. Oslo: Universitetet i Oslo. Det juridiske fakultet.

Likestillingsutvalget ved Universitetet i Oslo. 1994. *Undersøkelse om 'Uønsket seksuell oppmerksomhet' i studie-og forskningsmiljøene ved Det historisk-filosofiske fakultetet [A study on 'Unwanted sexual attention' among students at the faculty of humanities]*. Oslo: Likestillingsutvalget ved Universitetet i Oslo.

Lund, I. 2017. *Mobbing i høyere utdanning, fleip eller fakta?* Agder: Universitetet i Agder.

Mankkinen, T. 1999. *Walking the academic tightrope: sexual harassment at the University of Helsinki*. Helsinki: University of Helsinki.

Mankkinen, T. & Helsingin, yliopisto. 1995. *Akateemista nuorallatanssia: sukupuolinen häirintä ja ahdistelu Helsingin yliopistossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, tasa-arvotoimikunta.

Nielsen, J.T. 2001. The forbidden zone: Intimacy, Sexual Relations and Misconduct in the Relationship between Coaches and Athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 36: 165–182.

Nielsen, M.B., Bjørkelo, B., Notelaers, G. & Einarsen, S. 2010. Sexual Harassment: Prevalence, Outcomes, and Gender Differences Assessed by Three Different Estimation Methods. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19: 252–274.

Nielsen, M.B. & Einarsen, S., 2012. Prospective relationships between workplace sexual harassment and psychological distress. *Occupational Medicine*, 62: 226–228.

Ojala, E. 2004. *Sosiaalisen oppimisympäristön tasa-arvoisuus Maanpuolustuskorkeakoulussa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Pasanen, J. 2003. "Sitä ei voi enää nimittää pelkäksi vitsailuksi". *Selvitys sukupuolisesta häirinnästä ja ahdistelusta Tampereen yliopistossa [En utredning om sexuella trakasserier vid Tammerfors universitet]*. Tampere: University of Tampere.

Pétursdóttir, G.M. 2017. Fire-raising feminists: Embodied experience and activism in academia. *European Journal of Women's Studies*, 24: 85–99.

Rautio, A., Sunnari, V., Nuutinen, M. & Laitala, M. 2005. Mistreatment of university students most common during medical studies. *BMC Medical Education*, 5: 36.

Rautio, A., Väyrynen, M., Nuutinen, M. & Nuutinen, E.M. 1999. *Oulun yliopisto opiskelijoiden työyhteisönä: kyselytutkimus opiskelijoiden kokemasta huonosta kohtelusta*. Acta Universitatis Ouluensis. Series F, Scripta academica. Oulu: Oulun yliopisto.

Sand, T.S., Fasting, K., Chroni, S. & Knorre, N. 2011. Coaching behavior: Any consequences for the prevalence of sexual harassment? *International Journal of Sports Science and Coaching*, 6: 229–241.

Sinkkonen, M. 1997. *Tasa-arvo Kuopion yliopistossa, Kuopion yliopiston julkaisu- ja*. Kuopio: Kuopion yliopiston kirjasto.

Sunnari, V., Kangasvuo, J. & Heikkinen, M. 2003. *Gendered and sexualised violence in educational environments*. Oulu: Oulu Univ. Press.

Tampereen yliopisto. 1995. *Naiset verstaalla: tasa-arvo Tampereen yliopistossa, Suunnittehuun liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tatiana M., Mentzoni, C.E., Askvik, I.D., Støren, L.A., Røsdal, T. & Agnete V. 2016. «Å være utlending er ingen fordel»: Karriereløp og barrierer for innvandrere i norsk akademia. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet

Timmerman, G. & Bajema, C. 1999. Incidence and methodology in sexual harassment research in northwest Europe. *Women's Studies International Forum*, 22(6): 673–681.

Tuovinen, K. & Savonia, B. 2006. *Yhdenvertaisuus puntarissa - opiskelijan puheenvuoro: opiskelijoiden kokemuksia yhdenvertaisuuden toteutumisesta Savonia-ammattikorkeakoulussa ja Kuopion yliopistossa, Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja. D. Savonia-ammattikorkeakoulu. Kuopio: Savonia Business*.

Varjus, T. (Ed.). 1997. *Pihlajanmarjoja ja tiiliseiniä akateemisessa maisemassa: katsaus tasa-arvoon Joensuun yliopistossa. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos, Joensuu*.

Viertola, A. 2017. *Yhteinen elomme: opiskelijoiden kokemuksia tasa-arvosta elokuvataiteen ja lavastustaiteen laitoksella*. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Övrig refererad litteratur

Bacchi, C.L. & Eveline, J. 2010. Approaches to gender mainstreaming: What's the problem represented to be? Bacchi, C. L. & Eveline, J. (Ed.), *Mainstreaming politics: Gendering practices and feminist theory*. Adelaide: University of Adelaide Press.

Melby K., Carlsson Wetterberg, C. & Ravn, A-B. (Ed.) 2008. *Gender equality and welfare politics in Scandinavia: The limits of political ambition?* Bristol: Policy Press.

Prevalens – tematisk analys

Acker, J. 2006. Inequality regimes: gender, class and race in organizations. *Gender & Society*, 20(4): 441–64.

Adrianson, L. 1993. *Ett högt pris: kartläggning av sexuella trakasserier vid Göteborgs universitet*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Arvey, R.D. & Cavanaugh. M.A. 1995. Using surveys to assess the prevalence of sexual harassment: some methodological problems. *Journal of Social Issues*, 51(1): 39–52.

Borgblad, M. 1992. *Sexuella trakasserier på Stockholms universitet: rapport från en kartläggning*. Stockholm: Stockholms universitet.

Carstensen, G. 2012. *Gråzoner och sexuella trakasserier. Reflektioner kring gränsdragningar och jämställdhet i arbetslivet*. Stockholm: KRUS.

Bergman, M. E. 2002. The (un)reasonableness of reporting: antecedents and consequences of reporting sexual harassment. *Journal of applied psychology*, 87(2): 230–242

Bildt, C. 2005. Sexual harassment: Relation to other forms of discrimination and to health among women and men. *Work*, 24: 251–259.

De los Reyes, P. 2007. *Att segla i motvind: en kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism inom universitetsvärlden*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

Fedina, L., Holmes, J.L. & Backes, B.L. 2018. Campus Sexual Assault: A Systematic Review of Prevalence Research From 2000 to 2015. *Trauma Violence & Abuse*, 19: 76–93.

Fnais, N., Soobiah, C., Chen, M.H., Lillie, E., Perrier, L., Tashkhandi, M., Straus, S.E., Mamdani, M., Al-Omran, M. & Tricco, A.C. 2014. Harassment and discrimination in medical training: A systematic review and meta-analysis. *Academic Medicine*, 89: 817–827.

Hanson, R. & Richards, P. 2017. Sexual Harassment and the Construction of Ethnographic Knowledge. *Sociological Forum*, 32(3): 587–609.

Henning, M.A., Zhou, C., Adams, P., Moir, F., Hobson, J., Hallett, C. & Webster, C.S. 2017. Workplace harassment among staff in higher education: a systematic review. *Asia Pacific Education Review*, 18: 521–539.

Kalof, L. 2001. The influence of race and gender on student self-reports of sexual harassment by college professors. *Gender & society*, 15(2): 282–302.

Larsson, C., Hensing, G. & Allebeck, P. 2003. Sexual and gender-related harassment in medical education and research training: results from a Swedish survey. *Medical Education*, 37: 39–50.

McDonald, P. 2012. Workplace Sexual Harassment 30 Years on: A Review of the Literature. *International Journal of Management Review*, 14: 1–17.

Muhonen, T. 2016. Exploring gender harassment among university teachers and researchers. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 8: 131–142.

Mählck, P. 2018. Förkroppsligade diskursiva geografier: en intersektionell studie av sexism och rasism i akademien. I Hübinette, T, Wasniowski, A. *Studier om Rasism: Tvärvetenskapliga Perspektiv på Ras, Vithet och Diskriminering*. Arx Förlag AB.

Neall, A.M. & Tuckey M.R. 2014. A methodological review of research on the antecedents and consequences of workplace harassment. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 87(2): 225–257.

Nielsen, M.B., Bjørkelo, B., Notelaers, G. & Einarsen, S. 2010. Sexual Harassment: Prevalence, Outcomes, and Gender Differences Assessed by Three Different Estimation Methods. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19: 252–274.

Ong, M. 2005. Body projects of young women of color in physics: Intersections of gender, race, and science. *Social Problems*, 52: 593–617.

Vohlidalová, M. 2015. Coping Strategies for Sexual Harassment in Higher Education: "An Official Action May Harm you in the end More than if Someone Slaps your Butt". *Sociológia*, 47(3): 297–316.

Voth Schrag, R.J. 2017. Campus Based Sexual Assault and Dating Violence: A Review of Study Contexts and Participants. *Affilia Journal of Women and Social Work*, 32: 67–80.

Avslutande diskussion

Bondekam, F. 2001. *I jämställdhetens tecken. Semiologiska fragment*. Uppsala: Enheten för utveckling och utvärdering, Uppsala universitet.

Bondekam, F. & Lundqvist, M. 2019, jan. *Förebyggande arbete mot sexuella trakasserier i akademien. En internationell forskningsöversikt*. Stockholm: UHR.

JämO (Jämställdhetsombudsmannen). 1987. *FRID-A-projektet. Sexuella trakasserier mot kvinnor i arbetslivet*. Stockholm: Jämställdhetsombudsmannen.

Lundgren, E. Kalliokoski, A-M. Heimer, G. & Westerstrand, J. 2001. *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*. Stockholm: Brottsoffermyndigheten.

MacKinnon, C. 1979. *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*. New Haven, Connecticut: Yale University Press.

Sohl, L. (2014). *Att veta sin klass. Kvinnors uppgående klassresor i Sverige*. Stockholm: Atlas.

Bilaga 1 – om sökprocessen

Avgränsningar av söktermer

I ett tidigt skede av sökprocessen identifierades en mängd olika synonymer till begreppet "sexual harassment". Exempel på synonyma begrepp som uteslöts var "sexual assault", "sexual abuse", "sexual violence" och "rape". Dessa uteslöts då träffmängden inte ansågs vara hanterbar för detta uppdrag. Till en början var även forskning kopplad till andra typer av trakasserier än bara kön av intresse, mer specifikt trakasserier och de olika diskrimineringsgrunderna i den svenska diskrimineringslagen. Även detta fick uteslutas av ovan nämnda anledning. Med hjälp av olika söktekniker gick det dock att konstruera en sökning så att både begreppet "sexuella trakasserier" och exempelvis trakasserier på grund av sexuell läggning innefattades genom att konstruera sökningen enligt följande: sexual* AND harass*.

Val av databaser

KvinnSam har i valet av källor inkluderat dels ämnesövergripande databaser, dels ämnesspecifika. Scopus och Web of Science (WoS) tillhör den första kategorin och har en övervikt av naturvetenskapliga ämnen (Vetenskapsrådet, 2014). Databaser med en mer samhällsvetenskaplig vikt och som antas ha relevans för ämnet är Sociological abstracts och Gender Studies Database. I vissa av sökningarna har utbildningsvetenskapliga databaser inkluderats då de ofta innehåller publikationer om högre utbildning, vilket ansågs vara av relevans för de sökningar som enbart gällde sexuella trakasserier i akademien. Supersök, Göteborgs Universitetsbiblioteks samlade sökingång som samsöker i flertalet av de enskilda databaserna samt den lokala bibliotekskatalogen, har vissa begränsningar i att kunna söka systematiskt jämfört med de ämnesspecifika databaserna. Därför har denna enbart använts i den delen av uppdraget som berör Sverige och Norden. För det nordiska materialet har KvinnSam sökt i de nationella bibliotekskatalogerna (LIBRIS, Oria, bibliotek.dk, MELINDA och Gegnir.is). Utöver dessa har sökningar i publikationsdatabaser såsom SwePub och DiVA genomförts. Slutligen har även sökningar i Google Scholar skett för att inte missa för ämnet relevanta publikationer.

Samtliga databaser som används som källor i uppdraget

Internationella	Nordiska
ERIC (Educational Resources Information Center)	Supersök (Göteborgs Universitetsbiblioteks samlade sökingång)
ERC (Education Research Complete)	Web of Science (Core Collection)
Gender studies database	SwePub
Google Scholar	Bibliotek.dk (Danmark)
Scopus	Bibsys – Oria.no (Norge)
Sociological abstracts	DiVA (Sverige)
	Gegnir.is (Island)
	Helka (Finland)
	KVINFO (Danmark)
	LIBRIS (Sverige)
	MELINDA (Finland)
	Norart (Norge)
	NordPub (Norden)

All forskning om sexuella trakasserier

Uppdraget var att ta fram all nationell och internationell forskning om sexuella trakasserier i arbetslivet, med fokus på akademien i första hand. Urvalet skulle bestå av peer review-granskade artiklar, monografier, myndighetsrapporter, med mera.

För denna uppgift användes databaserna WoS, Scopus, Gender studies database, Sociological abstracts samt de nordiska databaserna Libris, SwePub, MELINDA, Helka, Bibsys, KVINFOR bibliotekskatalog och Bibliotek.dk.

KvinnSam använde följande söksträng:

Engelska: ((”sexual harass*” OR (harass* AND sex*)) AND (universit* OR college* OR academ* OR ”higher education” OR work* OR organisation*)) NOT (child* OR school*)

Svenska: ((”sexuella trakass*” OR (trakass* AND sex*)) AND (universit* OR högskol* OR akadem* OR ”högre utbild*” OR arbet* OR organisation*))

I den svenska översättningen medtogs inte sista ledet av söksträngen; NOT (child* OR school*), då dessa ord i svenska databaser inte gav samma mängd av oönskade träffar som i WoS och Scopus.

Den engelska versionen av söksträngen användes i alla angivna databaser. I de nordiska databaserna gjordes ytterligare en sökning där söksträngen översattes till respektive språk. Sammanlagt resulterade sökningarna i totalt 5 561 unika poster.

Forskningsöversikter

Kriterierna för denna del av uppdraget var att ta fram de mest relevanta, peer review-granskade forskningsöversikterna om sexuella trakasserier i akademien och arbetslivet. KvinnSam utgick från följande söksträng: (harass* OR ”sexual harass*”) AND (universit* OR college* OR academ* OR student* OR teach* OR professor* OR work*) AND (”systematic review” OR ”literature review” OR ”systematic literature review”). För att inte missa någon för fältet central publikation lades sökord till i efterhand i de fall en analys av en träfflista exempelvis bidragit till att synonymer till sökord hittats. KvinnSam har gallrat i träfflistorna, mest baserat på att en del publikationer inte varit forskningsöversikter. Efter en första genomgång ansågs sökningen behöva breddas just för forskningsöversikter och akademien, därför frångicks den övergripande principen att utesluta ordet diskriminering ur sökningarna, och diskriminer* respektive discriminat* lades till i sökningen. Av totalt 122 poster gjordes ytterligare ett urval av författarna till rapporten baserat på innehåll, vilket resulterade i 29 relevanta publikationer.

Topprankade publikationer

Kriterierna för denna del av uppdraget var att ta fram ett urval topprankade, peer review-granskade artiklar utan geografiska begränsningar med fokus enbart på akademien, och inte arbetslivet om möjligt, med hjälp av fältnormerad citering beräknad av VR med användande av databasen Web of Science. Följande söksträng användes: (sexual* harass* AND ("higher education" OR universit* OR college* OR academ*)). Denna sökning gav 916 träffar i Web of Science. Utifrån denna träfflista tog Vetenskapsrådet fram den fältnormerade citeringen för posterna i träfflistan. Detta för att kompensera för dels tid, dels citeringsfrekvens inom ett ämne. För 211 (av 916) av posterna saknas data. Detta beror på att de publicerats under 2017 eller 2018 eller att de är av annan publikationstyp än vetenskaplig artikel, exempelvis "Book Review" eller "Proceedings paper". Listan sorterades utifrån den fältnormerade citeringen för respektive publikation. Världsmedelvärdet är 1, så om en publikation har värdet 1,5 betyder det att den har citerats 50 procent mer än övriga publikationer i den ämnesklassen under samma tidsperiod. Efter att ha gallrat de poster där data saknades togs de 60 med högst citeringsvärde fram. Av dessa 60 gjordes ett urval baserat på innehåll av författarna till rapporten, vilket resulterade i 30 publikationer.

Svensk och övrig nordisk forskning

KvinnSam utgick från en söksträng och kombinerade denna med respektive land, exempelvis ("sexual harassment") AND (universit* OR higher education OR college* OR academ* OR student* OR professor*) AND (Norge* OR Norway* OR norwegian* OR norsk*). KvinnSam har även sökt på (scandinav* OR norther* OR nordic*). Sökningar gjordes också på övriga nordiska språk. För samtliga länder gjordes sökningar i nationella bibliotekskataloger, tidskriftsdatabaser, Supersök (Göteborgs universitetsbiblioteks samlade sökning) och internationella databaser som WoS, Scopus, Gender studies database samt Google Scholar. En förfrågan om sökhjälp skickades till Danmark: KVININFO, Finland: Centret för jämställdhetsinformation/Institutet för hälsa och välfärd, Island: Jafnréttisstofa/Centre for Gender Equality och Norge: Kilden, Forskningsrådet.

För danskt material tillfrågades även KVININFO samt Bibliotek.dk. För isländskt material gjordes sökningar i GEGNIR och hjälp gavs även av en isländsk kontakt som kunde göra en korrekt översättning av aktuell söksträng, samt förmedla intressanta publikationer där ett par var av relevans för uppgiften. För det norska materialet sökte KvinnSam även i den nationella bibliotekskatalogen ORIA samt i Norart (Norske og nordiske tidsskriftartikler). Ingen träff av relevans gjordes utöver det som redan hittats i tidskriftsdatabaserna. Efter att ha fått tips efter olika utskick sökte KvinnSam även i Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) och Forskningsstiftelsen Fafos publikationer. För svenskt material gjordes sökningar i LIBRIS, KVINNSAM (databasen i sig), SwePub, Diva och artikelsök. För finskt material användes sökningar i MELINDA och HELKA. För att säkerställa finsk litteratur kontrollerades referenslistan till Liisa Husus avhandling "Sexism, support and survival in Academia".

Utöver detta har KvinnSam även tittat i relevanta publikationers referenslistor för att på så sätt hitta ytterligare publikationer. De har även sökt på relevanta publikationer i Google Scholar för att få fram publikationer som har citerat dessa.

Översikten kartlägger hur forskningen definierar sexuella trakasserier och vad forskningen vet om hur många som utsätts för sexuella trakasserier i akademien, vilka som utsätts, vilka som utsätter andra för sexuella trakasserier när, var och varför.

Genom systematiska litteratursökningar, referat av befintlig forskning och kortare analytiska nedslag tecknas en bild av ett angeläget forskningsfält och ett stort och diversifierat kunskapsområde. Författarna menar att översikten gestaltar ett problem som till sin form, sitt innehåll och sina konsekvenser utgör en av de främsta utmaningarna för en inkluderande arbets- och studiemiljö i akademien.

Forskningsöversikten lyfter fram vikten av:

- erkännande av individuella erfarenheter av utsatthet,
- fungerande preventiva metoder,
- relevanta stödstrukturer,
- tillförlitliga mätmetoder,
- relevanta teoretiska perspektiv, samt
- förfinad och förändrad lagstiftning.

Vetenskapsrådet
Västra Järnvägsgatan 3
Box 1035, 101 38 Stockholm
Tel 08-546 44 000
vetenskapsradet@vr.se
vetenskapsrådet.se

Vetenskapsrådet har en ledande roll för att utveckla svensk forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och bidrar därmed till samhällets utveckling. Utöver finansiering av forskning är myndigheten rådgivare till regeringen i forskningsrelaterade frågor och deltar aktivt i debatten för att skapa förståelse för den långsiktiga nyttan av forskningen.